

นตติ ปญญาสมา อภา
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

42 ปี มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
เอกสารวิชาการ โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน
Textbooks Data Papers

[3]
2551/2008

2509-2551

42

ปี มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

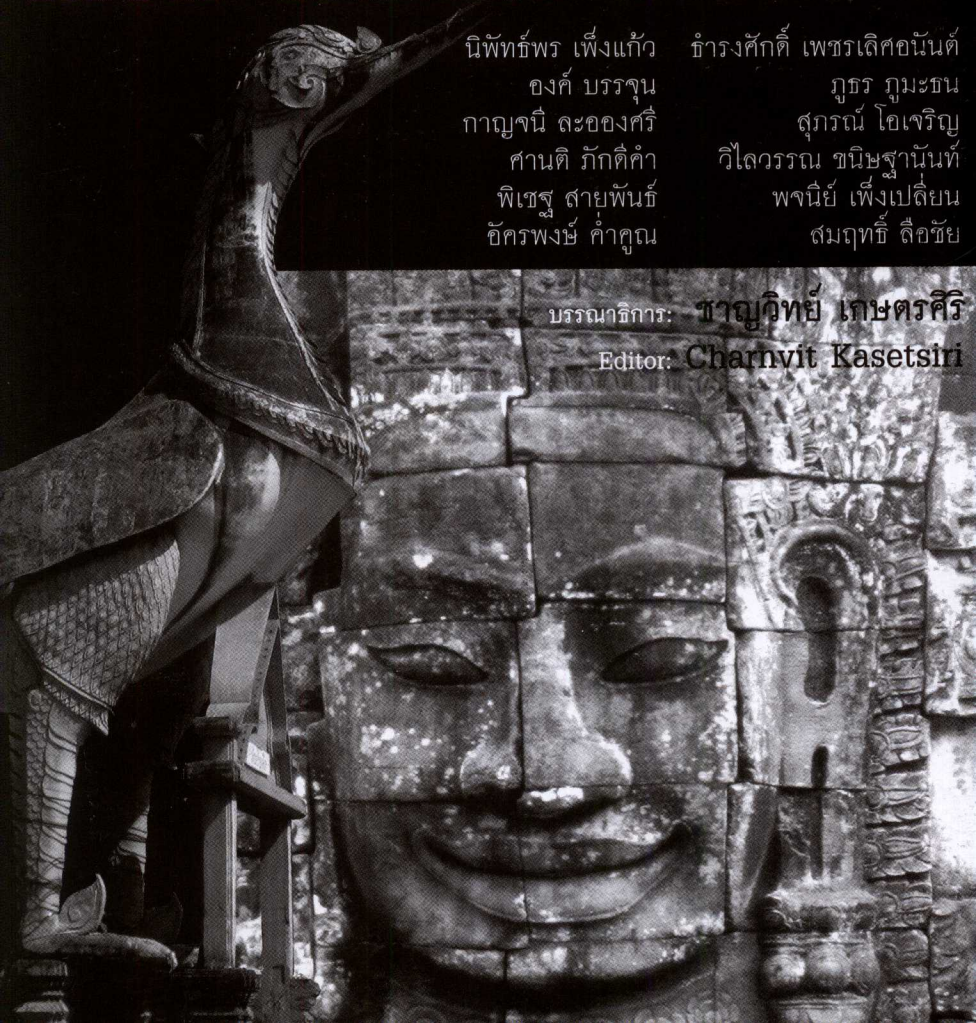
มอญ-เขมรศึกษา

Mon-Khmer Studies

นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว
องค์ บรรจุน
กาญจน์ ตะอองศรี
ศานติ ภัททีคำ
พิเชฐ สายพันธ์
อัครพงษ์ คำคุณ

ธีรศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
ภูธร ภูมะธน
สุภรณ์ โอเจริญ
วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์
พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน
สมฤทธิ ลือชัย

บรรณาธิการ: ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
Editor: Charnvit Kasetsiri

เลขอนุญาต ที่ ต. ๒/๒๕๑๘

เลขที่คำขอ ที่ ๒/๒๕๑๘

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์

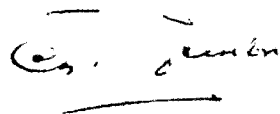
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่วราชนาณาจักร
๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำสั่งและ ข้อบังคับของกรรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๘

(นายวัชร เขี่ยมโชติ)
อธิบดีกรรมการศาสนา

เอกสารวิชาการ โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน
หมายเลข 3/2551

Textbooks Data Papers
No.3/2008

มอญ – เขมรศึกษา Mon–Khmer Studies

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
นิพัทธ์พร เฟื่องแก้ว
ภูธร ภูมะธน
องค์ บรรจุน
สุภรณ์ โอเจริญ
กาญจณี ละอองศรี
วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์
ศานติ ภักดีคำ
พจนีย์ เฟื่องเปลี่ยน
พิเชษฐ สายพันธ์
สมฤทธิ ลือชัย พิธีกร
อัศรพงษ์ คำคุณ พิธีกร

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ
Charnvit Kasetsiri Editor

2 มอญ-เขมรศึกษา

เอกสารวิชาการ โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน

หมายเลข 3/2551

Textbooks Data Papers

No. 3/2008

มอญ-เขมรศึกษา

Mon-Khmer Studies

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
กองบรรณาธิการ : กิตสูณี รุจิขานันท์กุล
สุรียาพร โสกันต์
ถอดเทป : ขมิรดา งามวงศ์สกุลเลิศ

พิมพ์ครั้งแรก : มกราคม 2551
จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม
ราคา : 150 บาท

ออกแบบปกและรูปเล่ม : DREAM CATCHER GRAPHIC CO., LTD.
โทร. 0 2455 3932, 0 2455 3995

ISBN : 978-974-13-7987-3

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

The Foundation for The Promotion of Social Science and Humanities Textbooks Project

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โทร/โทรสาร 0 2433 8713

413/38 Arun-amarin Road, Bangkoknoi, Bangkok 10700

Tel./Fax. 0 2433 8713

<http://www.textbooksproject.com>

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจ บริหารการศึกษาจากสถาบันต่างๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะ เป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะ เป็นมูลนิธิ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์ จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้น ของมูลนิธิโครงการตำรา ก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันใน ระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่ สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับ มาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้าง สรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยรวม

พร้อมกันนี้ มูลนิธิโครงการตำรา ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่ เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้ สอน ผู้เรียน และผู้สนใจานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำรา มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้าง ยิ่งๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั่นๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึง ประารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรกๆ เราได้เห็นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่นๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินการ และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่างๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่างๆ ให้เรา หรือเข้ามาช่วยบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปี 2550

(ก่อตั้ง พ.ศ. 2509 โดยนายปวย อึ้งภากรณ์ นายเสน่ห์ จามริก ฯลฯ)

นายเสน่ห์ จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายรังสรรค์ ชนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายวิทยา สุจริตชนารักษ์	กรรมการ
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายชเนศ อภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นางสาวศรีประภา เพชรมีศรี	กรรมการ
นายวีระ สมบูรณ์	กรรมการ
นายประจักษ์ ก้องกีรติ	กรรมการ
นายพิภพ อุดร	กรรมการ
นางสาวอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ แวงหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน
เชิญร่วมเสวนา

“เขมร-มอญศึกษา”

วันศุกร์ที่ 8 มิถุนายน 2550 เวลา 09.00-17.00
ห้อง F 337 อาคารอเนกประสงค์ 2 (โรงอาหารเก่า ริมน้ำ)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

- 09.00 ลงทะเบียน
- 09.15 ว่า“หงส์ทอง” ตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี
- 09.30 แนะนำหนังสือรางวัลสารคดีพิเศษ
‘นายอินทร์อะวอร์ค’ 2549 “เส้นทางจากมะละแหม่ง”
โดย ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว
- 10.15 มอญ : อารยธรรมเริ่มแรกของอุษาคเนย์ ชัดัดักษณ์และชนชาติ
โดย ภูธร ภูมะธน
องค์ บรรจุน
สุภรณ์ โอเจริญ
กาญจณี ละอองศรี *ดำเนินรายการ*
- 13.30 ปาฐกถาพิเศษ
ความสัมพันธ์ไทย-เขมร : ทั้งรักทั้งชังและประวัติศาสตร์บาดแผล
โดย ขาญวิทย์ เกษตรศิริ
- 14.15 ภาษาเขมร ภาษาไทย
ภาษาเขมรในกัมพูชาและสยาม
โดย พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน
ภาษาเขมรในสมัยอยุธยาตอนต้น
โดย วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์
จารึกเขมรในสยามประเทศ
โดย สานติ ภักดีคำ
พิเชฐ สายพันธ์ *ดำเนินรายการ*
- พิธีกรประจำวัน สมฤทธิ ลือชัย
อัศวพงษ์ คำคุณ

หมายเหตุ จัดโดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

(โครงการตลาดวิชาอาณานิคมศึกษามหาวิทยาลัยชาวบ้าน)

โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารบัญ

- **แนะนำหนังสือรางวัลสารคดีพิเศษ** 8
‘นายอินทร์อะวอร์ด’ 2549 “ต้นทางจากมะละแหม่ง”
ชำระศักดิ์ เพชรดิลิคนันต์
นิพัทธ์พร เฟื่องแก้ว

- **มอญ : อารยธรรมเริ่มแรกของอุษาคเนย์ อັดลัษณ์และชนชาติ** 20
ภูธร ภูมะธน
องค์ บรรรจุน
สุภรณ์ โอเจริญ
กาญจน์ ละอองศรี *ทำเนียรายการ*

- **ปาฐกถาพิเศษ** 65
ความสัมพันธ์ไทย-เขมร : ทั้งรักทั้งชังและประวัติศาสตร์บาดแผล
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

- **ภาษาเขมร ภาษาไทย** 89
ภาษาเขมรในกัมพูชาและสยาม 91
พจนีย์ เฟื่องเปลียน
ภาษาเขมรในสมัยอยุธยาตอนต้น 98
วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์
จารึกเขมรในสยามประเทศ 105
ศานติ ภัคดีคำ
พิเชฐ สายพันธ์ *ทำเนียรายการ*

แนะนำหนังสือรางวัลสารคดีพิเศษ 'นายอินทร์อะวอร์ด' 2549 “ต้นทางจากมะละແหม่ง”

ข้าวงศักร์ เพชรเลิศอนันต์
นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว

พิธีกร (สมฤทธิ์) :

สวัสดีครับท่านผู้ที่สนใจเรื่องมอญ เขมร ผมดูๆ ไม่เห็นมีมอญ
เลยนะครับ นอกจากผม ที่ชอบถูกกล่าวหาว่าเป็นมอญที่รักษาไม่หายที่ไม่
ยอมแต่งตัวมอญเพราะถูกสยามมาวิวัฒน์ไปหมด ไม่กล้าเปิดเผยอัตลักษณ์
ตัวจริง

เราจะเริ่มรายการกันเลย เพราะว่ามีเอกสารเยอะ ท่านมาที่นี่คง
รู้สึกปลอดภัยเพราะว่าเรามาพูดกันถึงเรื่องวิชาการ ใครจะมายึดอำนาจเรา
ไม่ได้

โปรแกรมของเราจะมีทั้งวัน โปรแกรมล่าสุดที่หลายท่านอาจยังไม่
ทราบ คือเราจะมีการแสดงมอญของแท้ดั้งเดิมซึ่งคนรำเองก็เป็นคนมอญ
ให้ชม เป็นระบำพื้นบ้านจริงๆ โปรแกรมเริ่มแรกขอเปลี่ยนนิดหนึ่ง จะขอ
แนะนำหนังสือก่อน จากนั้นจะเป็นรำ และหลังจากนั้นก็เป็นการเสวนา
เรื่องที่น่าสนใจมากๆ เรื่อง “มอญ : อารยธรรมเริ่มแรกของอุษาคเนย์
ภาษา อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และชนชาติ”

ต่อจากนั้นภาคบ่ายจะเป็นเรื่องของขอม ซึ่งก็น่าสนใจ ผมเคย
บอกว่าคุณไทยถ้าไม่เคยไปนครวัดกับพุกาม อยุธยาหักการ เพียงแค่พระ
ปฐมเจดีย์ที่ว่าใหญ่หนัก พอไปเจอเจดีย์ที่ลังกาแล้วรู้สึกอยากจะทำหลบหน้า

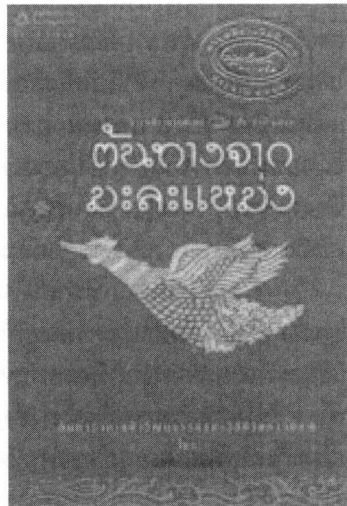
ผู้คนเหลือเกิน มันใหญ่ขนาดนั้นเลยนะ ไปเจอนครวัดนี้เราต้องทำตัวเล็กๆ ถึงจะน่ารัก อย่าไปอวดอวด เพราะฉะนั้นวันนี้ไม่ว่าจะเป็นมอญ เขมร พม่า พุกาม ขอม ก็เป็นส่วนหนึ่งของเรา และเราก็เป็นส่วนหนึ่งของเขา

ผมขอแนะนำผู้ที่จะมาพูดกับเราในวันนี้ 2 ท่าน ซึ่งจะมาแนะนำหนังสือ “ต้นทางจากมะละแหม่ง” และคนเขียนเองคือคุณองค์ บรรจุน ก็จะมาพูดคุยกับเราในวันนี้ด้วย สำหรับผู้ที่จะมาแนะนำหนังสือนั้นท่านแรกเป็นจีน+เขมร ผศ.ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ จากสุรินทร์ เอาคนสุรินทร์มาแนะนำมอญ ส่วนอีกท่านหนึ่งอยู่แถวเพชรบุรีบ้านเรา คุณนิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว เมืองเพชรนั้นไม่ค่อยมีมอญ (ชุมชนมอญในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัดคิงตำหนัก วัดบางลำพู อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี - บรรณาธิการ) ต้องที่ราชบุรี เราจะเอาคนที่ไม่ใช่มอญมาแนะนำมอญกัน เพื่อให้ประหยัดเวลาเชิญอาจารย์ทั้งสองท่านครับ

ธำรงค์ศักดิ์ :

สวัสดีครับท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ช่วงนี้เป็นรายการเพื่อแนะนำหนังสือที่ออกมาใหม่ ก็คือ “ต้นทางจากมะละแหม่ง” ที่สำนักพิมพ์อมรินทร์หรือร้านนายอินทร์วางขายอยู่ด้านหน้าซึ่งวันนั้นนำมาลดราคาพิเศษให้เห็นเล่มปกสีแดงๆ นั่นคือหนังสือเล่มที่เรากำลังพูดถึง

สิ่งสำคัญที่พิเศษสุดสำหรับการแนะนำหนังสือวันนี้ก็คือ หนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัลสารคดีพิเศษในการประกวดประจำปี 2549 ของนายอินทร์อะวอร์ด ซึ่งรางวัลนี้เป็นความพยายามที่จะผลักดันนักเขียนด้านต่างๆ ขึ้นมา ในการคัดเลือกหนังสือต่างๆ มีผู้ส่งเข้ามาเป็นจำนวนมาก แล้วเราเอามาคัดจนเหลือ 5 เล่มสุดท้าย

จนในที่สุดเรื่องของคุณองค์ บรรจุน เล่มนี้ก็ได้รับคัดสรรว่าเป็นสารคดีดีเด่นขึ้นมา ซึ่งชื่อนักเขียนเองก็แปลกมาก ผมได้ยินครั้งแรกก็รู้สึกพิสดาร เดียวเราจะได้อ่านแล้วเนื้อหาพิสดารอย่างไร

และหนึ่งในคณะกรรมการ 5 ท่าน ซึ่งเป็นคณะกรรมการตัดสินชุดสุดท้ายนั่งอยู่ข้างผม อยากให้แนะนำตัวเอง วิพากษ์ และแนะนำถึงหนังสือเล่มนี้หน่อยครับ

นิพัทธ์พร :

ชื่อนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ค่ะ เป็นนักเขียนสารคดี และเป็นกรรมการตัดสินรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดด้านสารคดี ปี 2549 รอบสุดท้าย หนังสือ “ต้นทางจากมะละแหม่ง” เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก อาจารย์สมฤทธิ์ แนะนำว่าที่เพชรบุรีไม่ค่อยมีมอญ ที่จริงมีมอญอยู่แถวบ้านแหลม ซึ่งเป็นมอญกลุ่มเล็กๆ ซึ่งหมู่บ้านตรงนั้นชื่อว่าบางลำพู มีวัดคฤง์เป็นวัดมอญ คนส่วนใหญ่ที่นั่นจะรู้จักเพราะพระมอญดูหมอมแม่่มาก ทุกคนจะต้องไปดูหมอกันที่นั่น และมอญที่เพชรบุรีสามารถพูดภาษามอญคุยกับคนมอญที่มาจากเวียดนามเหนือได้ถึง 60-70% ซึ่งน่าประหลาดใจมาก

กลับมาที่หนังสือ “ต้นทางจากมะละแหม่ง” กัน ในรอบสุดท้ายของรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด มีหนังสือเข้ารอบด้วยกัน 5 เล่ม ที่ได้รางวัลพิเศษคู่กันก็คือหนังสือเกี่ยวกับเนปาล ซึ่งเป็นหนังสือท่องเที่ยว แต่หนังสือ “ต้นทางจากมะละแหม่ง” มีความน่าสนใจอยู่หลายประการ ในตอนต้นของหนังสือได้บอกเหตุผลคร่าวๆ เอาไว้ว่าทำไมหนังสือเล่มนี้ของคุณองค์ บรรจุน ถึงได้รางวัล แต่ว่าวันนี้เราจะมาพูดคุยกันถึงรายละเอียดว่ามีคุณค่าอย่างไร ซึ่งมีหลายประเด็น

ประเด็นแรก ที่น่าสนใจที่สุดก็คือว่า คุณองค์ บรรจุน เข้าไปในรัฐมอญ ไปที่มะละแหม่ง เพื่อหาต้นรากของชีวิตและบรรพบุรุษของเขาด้วยวิธีการที่น่าสนใจมากก็คือ หลบหนีเข้าเมืองพม่า ซึ่งขั้นตอนของการเดินทางรวมถึงประสบการณ์ต่างๆ ที่คุณองค์ บรรจุน พบ ก็คือประสบการณ์เดียวกับที่คนงานมอญทั้งหลายที่อพยพจากพม่าเข้ามาทำงานในเมืองไทยต้องเจอกับความยากลำบากต่างๆ รวมถึงสภาพถนน สภาพหมู่บ้าน สิ่ง

เหล่านี้คุณองค์บันทึกรวบรวมไว้อย่างละเอียดมาก จึงทำให้เราตื่นตื่นทุกชั้นตอนทีอ่าน ตั้งแต่รถที่ใช้เดินทางพอข้ามฝั่งชายแดนไปแล้วมันเหมือนคว่ำแหว

เรามองว่าในระยะยาวแล้วบันทึกของคุณองค์ บรรจุน ในเส้นทางที่ไปและสิ่งที่พบเห็นจะมีค่าไม่ต่างจากจดหมายเหตุของฝรั่งที่เข้ามาในเมืองไทยสมัยตอนต้นรัตนโกสินทร์ อาทิ เฟดเดอริค อาเธอร์ นิว ซึ่งเข้ามาเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่เขียนบันทึกทุกสิ่งเอาไว้อย่างละเอียด หากไม่ใช่สิ่งที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันแล้ว คุณองค์จะบันทึกไว้อย่างละเอียดตั้งแต่เสื้อผ้า ภาษาพูด สภาพอากาศ สภาพผู้หญิง ผู้ชาย หมูบ้านต่างๆ บ่อน้ำ วัฒนธรรมการอาบน้ำของคนมอญที่ผู้หญิงจะไปอาบก่อน และผู้ชายก็จะแบ่งเวลา แบ่งพื้นที่กันอาบ และสภาพไฟฟ้าของพม่าที่มาครั้งวัน ดับไป 3 วัน ที่ไม่ได้ต่างไปจากรัฐอื่นๆ ในพม่าเลย ซึ่งทำให้เห็นว่าการเดินทางของคนงานมอญอย่างคุณองค์ บรรจุน เป็นความหมายของคำว่า “เดินทาง” จริงๆ เพราะว่าโดยปกติการเดินทางในสมัยปัจจุบันนี้เรานั่งเครื่องบินข้ามฝั่งชายแดนไปลงที่ย่างกุ้ง และไปยังสถานที่ที่รัฐบาลพม่าจัดให้ดูแต่คุณองค์ บรรจุน ค่อยๆ ไป ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในทุกชั้นทุกตอน และได้สัมผัสสิ่งต่างๆ ที่สารคดีทั่วไปไม่ได้เห็น เขาเป็นเสมือนดวงตาให้พวกเราเข้าไปในหมู่บ้านมอญจริงๆ เข้าไปดูความทุกข์ยากของชาวบ้านจริงๆ เพราะถ้าเข้าไปตามวิธีการปกติคือบินไป หรือขอวีซ่าเข้าไปเที่ยวตามเมืองต่างๆ ก็จะไม่ได้เห็นสภาพชีวิตอย่างที่คุณองค์ บรรจุนเห็น

คำว่า “เดินทาง” คือเดินไปตามทางนั้น หากบินไปตามทางก็จะไม่ค่อยได้ปรับตัว สิ่งที่คุณองค์ บรรจุนผ่านไปเห็น ไม่ได้ผ่านเฉพาะพรมแดนประเทศหรือพรมแดนวัฒนธรรม แต่สำหรับบุคคลหรือนักข่าวที่เข้าไปทำงานกับชนกลุ่มน้อย สิ่งที่เราเห็นชัดเจนมากก็คือการหาพรมแดนของเวลา

ตัวดิฉันเองก็เข้าไปทำงานในพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยในเขตไทยใหญ่ตลอด 30 ปี ได้พบว่าไม่ใช่แค่พรมแดนประเทศ ภาษา หรือวัฒนธรรมเท่านั้นที่ต่างกัน แต่เราจะรู้สึกเหมือนกลับเข้าไปในโลกของเมื่อ 100 ปีที่แล้ว หมูบ้านของคนเหล่านั้นเหมือนกับที่บรรพบุรุษของชาวอาเซียนเคยอยู่กันมาเหมือนหมู่บ้านของปู่ย่าในภาคใต้ที่เคยอยู่สมัยเด็กๆ

การที่ค่อยๆ ไปทางรถ คืออยู่อย่างคือไม่เจอ Culture Shock คือ การช็อกทางวัฒนธรรม แต่ถึงกระนั้นก็ดี คุณเองก็ยังบันทึกเอาไว้ว่า เมื่อกลับมาถึงเมืองไทยแล้วเหมือนภาพฝัน ขนาดคุณเองก็ค่อยๆ เดินทาง ยังรู้สึกเช่นนี้ แต่คนอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่นตัวเอง ไปอยู่ในพื้นที่ชนกลุ่มน้อย ตอนบ่ายบินกลับมาถึงเชียงใหม่ แล้วบินกลับกรุงเทพฯ ทันที แล้วก็มานั่ง กินข้าวที่โรงแรมหรูในตอนกลางคืน จะกินไม่ลง เพราะยังรู้สึกว่ามันเป็น ความจริงหรือความฝัน เราแยกไม่ค่อยได้ กลับมาสู่สภาวะปกติไม่เป็น ออกจากบทบาทของการทำงานในพื้นที่ชนกลุ่มน้อยไม่ได้ ทำให้เขียนได้ง่าย เพราะความแตกแยกมันรุนแรงมาก ขนาดไปต่างประเทศ ไปออสเตรเลีย ไปยุโรปกลับมายังไม่ต้องปรับตัวเยอะขนาดนี้

สิ่งที่คุณเองก็ บรรจง ไปพบมาเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับคน ทำงานทางด้านการเขียนสารคดี เพราะการเดินทางที่ผ่านพรมแดนด้วยการ ลักลอบแบบคุณเอง ทำให้ค่อยๆ ปรับตัว ปรับจิตใจ ปรับสภาพ เหมือนคาราวานโบราณที่เดินทางกันไป ถ้าหากว่าบินไปแบบธรรมดาจะเกิด อาการแปลกแยกจากสภาวะปกติได้ง่าย ซึ่งคุณเองก็ได้บันทึกสภาพการณ์ เช่นนี้ไว้ในงานเขียนเล่มนี้ด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญก็คือ ในหนังสือ “ต้นทางจากมะละ แหม่ง” เราจะเห็นโครงสร้างของการทำงานสารคดีที่ตั้งใจและวางพล็อต เอาไว้

คุณเองก็เริ่มต้นจากการตั้งสมมุติฐานด้วยการไม่ชอบความเป็น มอญของตัวเอง รู้สึกแปลกแยกกับสภาวะชีวิตปกติในชุมชนของตัวเอง เพราะวาร์อบๆ เป็นไทยหมด และเริ่มอายุในความเป็นมอญ แต่เมื่อโตขึ้น และได้เข้าไปในพื้นที่ของมะละแหม่ง คุณเองก็ได้แสดงให้เห็นถึงการ คลื่นคลายในการที่จะเรียนรู้ชีวิตวัฒนธรรมมอญซึ่งเป็นต้นรากของตัวเอง ความรู้สึกที่มีต่อพ่อเริ่มเปลี่ยนไป รู้สึกดีใจที่ได้เข้าไปในมะละแหม่ง และ คิดว่าถ้าพ่อรู้ว่าได้ทำสิ่งเหล่านี้พ่อก็น่าจะดีใจ

และสิ่งที่ได้เรียนรู้มากไปกว่านั้นก็คือ คุณเองก็ได้เรียนรู้ถึงการ เห็นชีวิตที่หลากหลาย รักมนุษย และมีความรู้สึกต่อต้านสงครามอยู่ใน งานเขียนตลอดเวลา

ในงานเขียนชิ้นนี้ที่มีมากอีกอย่างคือมีอารมณ์ขันแทรกอยู่ตลอด ตั้งแต่ที่ดิฉันอ่านเพื่อตัดสินรางวัลแล้ว อ่านไปหัวเราะไป เช่นที่เล่าว่าเคยไปซื้อเบียร์พม่ากระป๋องหนึ่ง หน้าตาดูไม่ได้เลย ซื้อทิ้งเอาไว้ เพราะซิงกินก็คงได้สาปแช่งเบียร์พร้อมๆ กับสาปแช่งรัฐบาลพม่าไปด้วย อ่านแล้วก็หัวเราะ จะมีอารมณ์ขันแทรกอยู่เรื่อยๆ ซึ่งนี่เป็นเสน่ห์ของงานเขียนสารคดีที่ไม่ใช่เขียนแค่ข้อเท็จจริงระหว่างพล็อตวรรณกรรม แต่ยังมีอารมณ์ขัน มีความคิดของแง่มุมใหม่ๆ ให้เราได้รับรู้ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้เองทำให้คณะกรรมการของนายอินทร์อะวอร์ดปี 2549 เห็นคุณค่าของงานเล่มนี้ และทางสำนักพิมพ์เองก็เต็มใจ ตั้งใจที่จะผลิตงานเล่มนี้ออกมาให้เป็งานสารคดีที่ดีอีกเล่มหนึ่ง และเราเชื่อว่าในระยะยาวงานเล่มนี้ก็คงดีมาก ๆ สำหรับวงการวรรณกรรม และดีมาก ๆ สำหรับการทำงานนิทรรศการต่อไปที่จะใช้หนังสือเล่มนี้อ้างอิงได้ด้วย เนื่องจากผู้เขียนได้เข้าไปสัมผัสสิ่งต่างๆ มาอย่างแท้จริง และบันทึกออกมาตามสภาพที่เป็น เหมือนกับนักเขียนสารคดีรุ่นปัจจุบันหรือเหมือนที่ดิฉันหรือคนเขียนสารคดีได้เคยใช้งานของคุณบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ที่เข้าไปในพื้นที่พม่าและพื้นที่ภาคเหนือหรือสิบสองปันนา แล้วบันทึกสิ่งต่างๆ เอาไว้ เราถือว่างานเล่มนี้เป็นการจุดคบไฟเมื่อในอดีต และคุณเองก็มาเป็นคนจุดคบต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง ทางสำนักพิมพ์อมรินทร์จึงเห็นสมควรอย่างยิ่งที่งานเขียนชิ้นนี้จะได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดปี 2549 ค่ะ

อํารงศักดิ์ :

ผมคิดว่าในฐานะที่คุณนิพัทธ์พรเป็นกรรมการเราคงเห็นภาพของกรรมการที่กำลังพิจารณาหนังสือเล่มนี้ของคุณองค์ บรรจุน ซึ่งคณะกรรมการทั้งชุดเท่าที่ผมดูรายชื่อ ล้วนเป็นนักเขียนสารคดีมือหนึ่งของประเทศไทยในปัจจุบัน แต่อีกแง่มุมหนึ่งของคนที่ไม่ใช่หมอญ ดังที่อาจารย์สมฤทธิ์แนะนำ ผมว่าเป็นเขมร-จีน เป็นแทมก Chinese-แทมก จะมองหนังสือเล่มนี้อย่างไร

ผมมองมาจากอีกปีกหนึ่งซึ่งไกลมาก ผมอ่านหนังสือเล่มนี้บนพื้นฐานโดยที่ไม่ได้เป็นกรรมการ วันหนึ่งผมได้หนังสือเล่มนี้มาจากนายองค์

บรรจุน ซึ่งตอนนั้นยังไม่ได้รู้จักกัน พออ่านไปผมรู้สึกเหมือนนิราศของสุนทรภู่ที่จะต้องเดินทางจากบ้านเกิดเมืองนอน ถ้าเป็นสุนทรภู่อีกคือการไปไหว้พระตามที่ต่างๆ นายองค์เขาก็ต้องการไปไหว้พระของเขาเช่นกัน แต่ต้องการไปไหว้พระซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของคนมอญในเมืองย่างกุ้งและหงสาวดี

นิราศของสุนทรภู่เวลาเดินทางไปจะต้องคิดถึงคนรักของเขา แต่ นายองค์ บรรจุน ไม่มีคนรัก เขามีแต่พ่อซึ่งเขาเกลียดมาก เขาจะพูดถึงพ่อเป็นระยะๆ พ่อของเขาเป็นคนมอญ ซึ่งผมอ่านปกหลังผมตกใจ ...*ผมรักตัวเองและรักพ่อ พ่อคนที่ผมเคยเกลียด เหตุเพราะพ่อเป็นคนมอญ...*

องค์ บรรจุน บอกว่า “มอญ” เป็นโรคที่เขารักษาไม่หาย เขาก็เลยพยายามที่จะค้นหาว่ามียาอะไรที่จะรักษาโรคมอญของเขามั้ย เขาก็เลยเดินทางไป ด้านหนึ่งเขาต้องการเดินทางไปไหว้พระที่ต่างๆ อีกด้านหนึ่งเขาต้องการไปหาเครือญาติมอญของเขา

ดังนั้นในนิราศขององค์ บรรจุน จะเห็นได้ว่าเวลาเขาคิดถึงวัด เขาจะนึกว่าสิ่งที่เขาทำไปพ่อคงต้องดีใจแน่เลย พออ่านไปครั้งเล่มผมคิดว่า นายคนนี้ก็กับพ่อจะต้องมีปัญหาทางจิตวิทยาบางประการ แต่พอขึ้นครั้งหลังพ่อหายไปเลย พ่ออยู่ในมอญจนกระทั่งเดินทางกลับมานั้นลืมพ่อ แสดงว่านิราศนี้ไม่บรรลุความสำเร็จ เพราะองค์ บรรจุน เลิกสนใจสาวมอญ (หมายถึงพ่อ) ไปแล้ว

ประเด็นที่สองที่ผมเห็นก็คือ ผู้เขียนเป็นประเภทมอญขวาง ขวาง ทั้งไทย ขวางทั้งพม่า พอเห็นอะไรไม่ดีในเขตพม่าก็วิพากษ์ไปถึงเผด็จการรัฐบาลทหารพม่า พอเห็นอะไรที่แย่ๆ อย่างเช่นตำรวจทหารพม่าตั้งด่านก็คิดถึงตำรวจไทยตั้งด่านบ้าง ขวางไปหมดทั้งสองฝั่ง ผมเลยรู้สึกว่าเขาหลบหนีเข้าเมืองพมานั้นไม่พอ ยังหลบหนีเข้าเมืองไทยอีกด้วย

เขาไปโดยการหลบหนีเข้าเมืองพม่าไปทางด้านเจดีย์สามองค์ซึ่งทางเข้ามีที่ที่จะต้องประทับตรา แต่นายองค์ไม่ข้ามทางนั้น เขาข้ามทางร่องน้ำที่ชาวบ้านเขาข้ามกันก็คือหลบหนีเข้าเมืองพม่าโดยไม่ต้องมีบัตรอะไรเลยแล้วไปทำบัตรปลอมเป็นมรรคนายก วิธีการนี้ดีนะ การมีบัตรเกี่ยวกับพระหรือวัดทำให้เดินทางได้ทั่วพม่าโดยที่พวกพม่าไม่ค่อยกล้าทำอะไร ผู้เขียนเขาต้องการอยู่ในเขตมอญแค่ 10 วัน แต่อยู่ไปอยู่มาอยู่ถึงเดือนกว่า ตอน

ขากลับกลับทางแม่สอด ต้องใช้วิธีทำบัตรปลอมเป็นคนพม่าข้ามมาอีก เพื่อเข้าแม่สอดให้ได้ ผมนั่งอ่านตอนจบหน้าสุดท้ายเมื่อเที่ยงคืนนี้พอดี ตกลงเป็นคนไร้พรหมแดนตัวจริงเลยนะครับ

ในประเด็นวิธีการเขียน ผมมองว่าหนังสือเล่มนี้เป็นลิเกมาก เขาเขียนได้อุดอ้อน พรรณนา เช่นตอนจะกินน้ำพริกปลาร้า เล็บมือจิกปลาร้าในไหก็แสบๆ คันๆ อุดอ้อนมาก ผมไม่นึกว่ามอญจะอุดอ้อนได้ขนาดนี้ พออ่านหนังสือเล่มนี้แล้วเห็นภาพ ตัวจริงเขาเป็นคนที่ไม่ค่อยพูด เพราะถูกคนอื่นแหย่พูด ดังนั้นเมื่อเขียนหนังสือเขาจึงเขียนในสิ่งที่เขาอยากพูดแต่ไม่เคยได้พูดมาก่อน ทำให้ผมเห็นว่าหนังสือเล่มนี้โดดเด่นมากในเรื่องพรรณนาความ ดังนั้นด้วยความเป็นนักอุดอ้อน นักเล่าเรื่อง ตัวยง ผมคิดว่าเขาเล่าในทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาเห็น จนบางครั้งผมรู้สึกว่าจะตัดออกบ้างก็ได้ มันยาวไป ยกตัวอย่าง ถ้าเราอ่านหนังสือของนักเขียนรุ่นใหม่ จะกล่าวถึงว่า “นั่งหลังชดหลังแข็ง” เขาใช้ประโยคเดียวแล้วก็ข้ามเรื่องไป แต่ของนายองค์บรรยายหนึ่งหน้ากระดาษ ว่านั่งหลังชดหลังแข็งอยู่บนรถอย่างไร จนกระทั่งเรารู้สึกว่าคนอ่านก็นั่งหลังชดหลังแข็งอ่านเหมือนกัน

แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยวิธีการเป็นนักพรรณนาความนี้ ถ้าเราลองนึกถึงว่านายองค์มีกล้องที่ไม่ค่อยมีคุณภาพอยู่ตัวหนึ่งที่เขาไปยืมคนมอญใช้ ด้วยปัจจัยต่างๆ แกรมเงินติดตัวไปมีน้อย อาศัยผ้าเหลืองเป็นหลัก หากเราลองนึกเปรียบเทียบกับนักเขียนสารคดีรุ่นใหม่ที่ไม่ค่อยมีประสิทธิวิภารมากนัก ใช้วิธีถ่ายภาพ แซะ แซะ แซะ จดจำภาพในลักษณะที่ตัวเองเข้าไปไม่ได้หรอก เอาภาพติดจอตอลมานั่งดูบนหน้าจอ แล้วค่อยๆ นึกลำดับภาพศึกษาจากภาพและค่อยๆ เขียนขึ้นมา

ส่วนนายองค์มีภาพน้อย ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่เขาใช้คือใช้สายตาของตัวเองเป็นเสมือนกล้อง เขาถ่ายภาพไปเรื่อยๆ พอเจอหน้าคุณลุงที่เขาไปนอนบ้านด้วย นายองค์ บรรจุนก็ต้องมองด้วยสายตาของเขาแล้วจ้องทะลวงไปที่หัวใจและสมองว่าเขาคิดอะไรอยู่ สิ่งนี้เองที่มากไปกว่าภาพ เพราะนายองค์จะพยายามอธิบายว่าผู้คนที่เขากิน สิ่งที่เขาประสบ เขากำลังเผชิญหน้ากับอะไรบ้าง เขาแปลความให้เราเข้าใจ ผมคิดว่าตรงจุดนี้คือการถ่ายภาพจากความทรงจำที่เด็ดขาดทีเดียว

สิ่งหนึ่งที่เมื่ออ่านทั้งหมดแล้ว อาจจะเรียกได้ว่าเป็นจุดด้อยก็คือ เมื่อเขามีโอกาสในชีวิตหรือได้ใช้ชีวิตเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายเข้าไปในพม่า นั้น สิ่งหนึ่งในฐานะผู้อ่านอย่างผมพยายามค้นหาคือ พยายามจะเข้าใจคนมอญ ที่อยู่ในเขตพม่าว่าเขาอธิบายถึงตนเอง ถึงพม่า หรือเพื่อนร่วมชีพต่างๆ อย่างไร อย่างเช่นจีน ซึ่งจุดนี้ยังเป็นภาพเบลอลๆ ถ้านายองค์สามารถฉายภาพให้เห็นว่าจริงๆ แล้วมอญในพม่าเขาคิดอย่างไร สู้อย่างไร หรือว่าที่จริงแล้วการต่อสู้เพื่อเอกราชที่เข้มแข็งนั้นเป็นมอญเฉพาะที่อยู่ในเขตประเทศไทยหรือเปล่า ตรงจุดนี้ที่ผมอ่านแล้วคิดว่าองค์ บรรจุน คงต้องเข้าไปในเขตพม่าอีกครั้งหนึ่งเพื่อทำการเขียนเล่มที่สอง ขอขอบคุณครับ

พิธีกร (สมฤทธิ) :

ขอขอบคุณทั้งสองท่านนะครับ อาจารย์ธำรงค์ศักดิ์และคุณนิพัทธ์พร หลายๆ ท่านที่อยู่ในแวดวงอุษาคเนย์ศึกษาก็คงเคยอ่านผลงานของทั้งสองท่านนะครับ ขอเสียงปรบมือสำหรับทั้งสองท่านอีกครั้งนะครับ

ต่อไปนี่เราจะมาชมการแสดงเกี่ยวกับมอญ เมื่อพูดถึงมอญในบรรยากาศมอญ เมื่อสักครู่นี้ได้แนะนำหนังสือ “ต้นทางจากมะละแหม่ง” เล่มนี้ไปแล้ว น่าสนใจมากนะครับ มีรูปสัญลักษณ์ของมอญ หงส์ทอง เมื่อไรจะกลับรัง เป็นคำขวัญที่ขบวนการกู้ชาติมอญใช้ ปรากฏว่า ที่ผู้นำคนใหม่ของพรรคนี้อยู่กับเรา ซึ่งแกยังไม่ตอบตกลง วันหลังหากตอบตกลงเราก็จะได้มีผู้นำพรรคขบวนการกู้ชาติมอญ ชื่อว่าองค์ บรรจุน เราจะมีเพื่อนเป็นผู้นำพรรค คงต้องให้ไปอยู่ชายแดน แล้วเราก็ไปเยี่ยมบ้าง เป็นบางครั้งบางคราว

หนังสือเล่มนี้มีภาพสวยๆ ภาพนี้ผมชอบมาก อยากเห็นมานานแล้ว ไม่รู้ว่ไปถ่ายมาได้ยังไง ภาพนี้เป็นความไม่ค่อยชอบใจของชาวมอญมาก การเปลี่ยนทรงของพระเจดีย์อินทร์แชนจากมอญไปพม่า เดิมมันเป็นทรงมอญ คือทรงชเวดากอง ฐานกว้าง เตี้ยแบนราบ ตอนหลังพม่าเห็นแล้วหงุดหงิดก็เลยสร้างฐานให้สูงคล้ายๆ เจดีย์พระธาตุที่พุกาม ทรงกลมๆ เพราะฉะนั้นไปที่อินทร์แชน คนมอญก็จะกระซิบกันว่านี่เป็นของมอญ ต้องใช้วิธีการกระซิบเพราะที่พม่าจะวิจารณ์อะไรกันไม่ได้ ผมอยากให้

ชาวมอญในไทยร่วมใจกันไปทูลพระเจดีย์นี้ด้วยกัน ผมจะพาไปก็ได้เพราะ
ไปมาสองสามครั้งแล้วเห็นคนมอญเขาหยุดหึงดักกัน ให้องค์เป็นผู้นำไปทูล
เจดีย์นี้แล้วเปลี่ยนเป็นทรงมอญ ผมเองเก่งมากในเรื่องการยุเหย

อีกภาพเป็นภาพทรงเจดีย์มอญ เวลาไปพม่า พม่าก็จะบอกว่า
เจดีย์พม่า อันนี้เป็นรูปหงส์สัญลักษณ์ น่ารักมาก เป็นตำราของมอญ ถ้า
ท่านอ่านจะเห็นว่าตำราของมอญจะสืบมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลังจากที่
ได้ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาในดินแดนแถบนี้ทั้งหมด ทางภาคเหนือ
ของโขง(?) จนถึงเชียงรุ่ง เมืองทุกเมืองจะเรียกจากพระพุทธรูปเจ้าเสด็จมา
ทั้งนั้น เรียกคัมภีร์ว่าพระเจ้าเลียบโลก ผมคิดว่ามอญ ล้านนา แล้วก็ขึ้นไป
ล้านช้าง เชียงรุ่งเราได้ยินมีตำนานพระเจ้าเลียบโลกทั้งหมด พระพุทธเจ้า
เสด็จออกมาเจอหงส์ มีน้ำทะเลแถวตรงนั้น มีจะงอยดินขึ้นมานิดหนึ่ง
เมื่อเล่นน้ำจนเหนื่อย หงส์ตัวผู้มีที่จับได้แค่ตัวเดียว ตัวเมียไม่มีที่จับก็ไป
จับหลังหงส์ ผมว่าเป็นตำนานที่โรแมนติกมาก สามีกะแล้วให้ภรรยาเกาะ
ข้างหลัง เราจะเห็นภาพนี้ทั่วเมืองมอญ ถ้าท่านนั่งรถเข้าหงสาวดีไปจนถึง
มะละแหม่ง เมืองมอญทุกเมืองจะเห็นสัญลักษณ์นี้ คือหงส์สองตัวพัว
อาศัยสมานฉันท์กัน ซึ่งก็เป็นตำนานที่มาของเมืองมอญ คุณองคี่ให้ข้อมูล
ว่าดินที่งอกขึ้นมา ภาษามอญ เรียกว่า โหมกตอก แปลว่า ผุดขึ้นมาจาก
จะงอยดินนิดเดียว และกลายเป็นชื่อของพระธาตุสำคัญของเมืองหงสาวดี
คือพระธาตุมูเตา นี่เป็นเรื่องที่คุณองคี่ให้ข้อมูลมา น่าสนใจมาก ผมเล่าถึง
เรื่องนี้ก็อยากให้ท่านได้เห็นว่ามีอารยธรรม มีหนังสืออยู่ข้างหน้า
ถ้าสนใจเรื่องมอญท่านสมัครหรืออุดหนุนได้ เล่มละ 30 บาท มีเรื่องราว
ของมอญอยู่มาก

อีกอันหนึ่งข้างหน้า ออกเสียงว่าทะแยมมอญ หรือปี่พาทย์มอญ ซึ่ง
คนไทยเอาเครื่องดนตรีและเพลงมอญมาใช้ แต่มีกฎบังคับหรือมีจารีต
หนึ่งก็คือ จะใช้เครื่องดนตรีมอญและเพลงมอญสำหรับงานศพ ใช้ปี่พาทย์
นางหงส์สำหรับเล่นในงานศพ ผมว่าเราต้องเปลี่ยน งานแต่งงานของคุณ
องค์ผมจะเป็นเจ้าภาพเอง เอาปี่พาทย์นางหงส์ไปบรรเลง ผมว่าเราคิดผิด
ที่ไม่มองว่าชนชาติมอญเป็นชนชาติโคกเคี้ยว จริงๆ แล้วเขาเป็นชนชาติที่
ยิ่งใหญ่มาก ถ้าเราอ่านจากเรื่องของคุณองค์ บรรจุน เราฟังเพลงของมอญ

ผมลืมเล่าเรื่องนี้ไป สมัยจอมพล ป. เป็นชาตินิยม จึงได้ให้ใช้ชื่อชนชาติในเพลงไทยเดิม เขมรไทรโยคให้เป็นเพลงไทรโยค, ลาวดำเนินทรายให้เป็นเพลงดำเนินทราย, มอญบางขุนพรหมให้เป็นเพลงบางขุนพรหม มีชื่อเพลงเพลงหนึ่งชื่อว่าเพลงแขกมอญเวลาประกาศชื่อทางวิทยุก็จะบอกว่าชื่อเพลง...

ด้วยความที่ผมอยากจะไปมอญ ผมไปมาแล้วคือมะละแหม่งกับมะเข้ตะมะ อีกทางหนึ่งที่จะไปเมื่อต้นปีคือ ทวาย มะริด ตะนาวศรี โดยจะเข้าทางด้านเจดีย์สามองค์ ผมมีลูกศิษย์คนหนึ่งเป็นมอญอยู่สังขละบุรี พ่อเขาเป็นคนขับรถจากด้านเจดีย์สามองค์ไปทวาย ผมก็วางแผนจะไป ก่อนจะเดินทางผมถามว่าแล้วไปขอวีซ่าได้ที่ไหน เขาบอกว่าอาจารย์เส้นนี้เขาไม่ใช่วีซ่า อ้าวแล้วถ้าฉันเข้าไปแล้วโดนจับเข้าประเทศไม่ได้จะทำอย่างไร เขาบอกว่าอันนั้นก็แล้วแต่อาจารย์ ผมมีหน้าที่แค่ขับรถ ผมก็เลยขอพักโครงการนี้ไว้ก่อน เขาบอกว่าพวกผมไปมาแล้วไม่เป็นไร ลูกศิษย์ผมเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เวลาปิดเทอมก็เข้าไปทวาย ไปมะริด ผมจึงเห็นว่าเส้นทางผ่านพรมแดนนี้บางครั้งมันก็ดูศักดิ์สิทธิ์ แต่บางอย่างก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ดูอย่างลูกศิษย์ผมที่ข้ามไปข้ามมาระหว่างพม่ากับไทยได้สบาย ดั่งนั้นหากยกเรื่องพรมแดนออกไปมาหาสู้กันได้ก็คงดีเหมือนกัน ไม่ต้องไปกลัวว่าคนพม่ามาเมืองไทยเป็นล้าน

วันที่ 23-24 เดือนนี้ทุกท่านที่เราถ่ายรูปไว้แล้ว เชิญมาที่นี้อีกรอบ เราจะมิงานกันที่นี่ เพื่อเราและกัลยาณมิตรต่างๆ ในภูมิภาคนี้ “หนึ่งทศวรรษปริทรรศน์รัฐธรรมนูญและรัฐประหารกับการเมืองสยามไทยสมัยใหม่ 2454-2550” พุดง่ายๆ ก็คือครบรอบ 24 มิถุนายน 2475 เราก็มากันวันที่ 24 มิถุนายน 2550 ถ้าว่างเชิญเลยที่ห้องประชุมศรีบูรพา 2 วัน จะเริ่มกันแต่เช้าจนถึงค่ำ มีการแสดงอีก

ตอนนี้เราจะมาชมการแสดงหงส์ทอง หงส์ทองนั้นเป็นสัญลักษณ์ของมอญ เชิญท่านชมการแสดงได้เลยครับ

การแสดงหงส์ทอง

ระบำหงส์ทอง

พิธีกร (สมฤทธิ) :

ขอบคุณมากครับ ขอขอบคุณนักแสดงครับ จากที่ผมเล่าให้ฟังเรื่องหงส์สองตัว ทางนี้ก็แสดงให้ดูโดยไม่ต้องฉายสไลด์ ให้ดูของจริงกันเลยน่ารักดีนะครับ ก่อนจะพัก ผมขอประชาสัมพันธ์นิดหนึ่ง เราจะพักกันสักสิบนาที เราเตรียมอาหารมอญเอาไว้ให้ท่านเป็นอาหารว่าง จากนั้นเราจะมาเปิดหนังสือเล่มแดงๆ นี้กัน พรุ่งนี้ไปกับเราก็ต้องถือเล่มนี้ พอไปถึงชายแดนพม่าเราจะถือเล่มนี้ยกชวย ผมเห็นที่เทียนอันเหมินเขาทำอย่างนี้ พรุ่งนี้เราจะไปทำที่นั่น จะยังไ้งก็แล้วแต่เราไม่สนใจ เราจะพาท่านไปยกแล้วเราจะวิ่งกลับก่อน พักสักประมาณ 10 นาทีครับ เชิญครับ

มอญ : อารยธรรมเริ่มแรกของอุษาคเนย์ อัตลักษณ์และชนชาติ

ภูธร ภูมะธน

องค์ บรรจุน

สุภรณ์ โอเจริญ

กาญจณี ละของศรี ดำเนินรายการ

กาญจณี :

วันนี้เรามีวิทยากรซึ่งบางท่านได้ทำวิจัยเรื่องนี้มานานมากแล้ว ตั้งแต่นั้นสมัยนั้นมีแค่คนไทยชาติเดียว คนอื่นไม่มี ซึ่งในความเป็นจริงนั้นมียุโรปอยู่แต่พวกเขาต้องหลบๆ ซ่อนๆ เพื่อไม่ให้เสียเวลา อยากจะแนะนำท่านวิทยากรกันเลย

ท่านแรกก็คือ อาจารย์สุภรณ์ โอเจริญ เป็นผู้เขียนหนังสือเรื่องมอญในเมืองไทย ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ.2518-2519 ในช่วงที่เรื่องราวเกี่ยวกับอัตลักษณ์ยังไม่ได้มีพื้นที่ในทางประวัติศาสตร์เท่าไรนัก อาจารย์สุภรณ์นั้นทำเรื่องมอญแต่ไปเป็นอาจารย์อยู่ที่นครสวรรค์ มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เมื่อสักครู๋ได้ถามอาจารย์ว่านครสวรรค์มีมอญไหม อาจารย์บอกว่าก็คงมีแต่เขาไม่ยอมรับว่าเป็นมอญ (ชุมชนมอญในจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในเขตบ้านมอญ เป็นกลุ่มชาวมอญที่มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาที่อพยพไปจากปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี - บรรณานิการ) ซึ่งอาจารย์จะเป็นคนพูดท่านแรก

อีกท่านหนึ่งก็คือ ท่านอาจารย์ภูธร ภูมะธน เป็นผู้ที่มีผลงาน

เรื่องมอญมากมาย โดยเฉพาะมอญทวารวดี ท่านเป็นอาจารย์อยู่ที่สถาบันราชภัฏเทพสตรีลพบุรี ซึ่งเป็นดินแดนที่มีคนหลากหลายชาติพันธุ์มาก แต่ในวันนี้อาจารย์จะมาย้ำเน้นเกี่ยวกับเรื่องมอญทวารวดี

ส่วนวิทยากรอีกท่าน เป็นหนุ่มน้อยที่สุดที่นั่งอยู่ในที่นี้ คือคุณองค์บรรจุน เมื่อสักครู่อจารย์วิทยากร 2 ท่านแรกก็ได้พูดไปแล้วว่ามีผลงานอะไรบ้าง หลายคนคงสงสัยว่าทำไมถึงชื่อ องค์ เป็นเจ้าชายหรือเปล่า เดี่ยวช่วยตอบด้วยนะคะ

คุณองค์ บรรจุน เป็นมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ปัจจุบันเป็นประธานชมรมเยาวชนมอญในกรุงเทพฯ เพื่อให้เสียเวลาขอเชิญอาจารย์สุภรณ์พูดก่อน แต่ละท่านก็คงมีเวลาคนละ 30 นาทีนะคะ

สุภรณ์ :

สวัสดิ์ทุกท่านนะคะ ตามที่ได้รับเชิญจากท่านอาจารย์ ดร.ชาญวิทย์บอกว่าให้มาพูดเรื่องมอญ ก็ถามว่าท่านมีวัตถุประสงค์อย่างไร ท่านบอกว่าจะปลุกกระแสมอญ แต่จริงๆ หากมองไปแล้วขณะนี้ไม่ต้องปลุกเลย กระแสมอญตอนนั้นมาแรงมาก แตกต่างไปจากเมื่อ 30 ปีเศษๆ ที่ดิฉันเริ่มศึกษาวิจัยเรื่องมอญ ซึ่งหาข้อมูลยากมาก จะลงพื้นที่หรือทำอะไรเราไม่ค่อยยอมเปิดเผยตัวตน ไม่ยอมแสดงตนหรือเป็นอย่างคุณองค์บอกว่าตอนเล็กๆ ยังรู้สึกไม่ค่อยชอบใจความเป็นมอญของตน อันนี้เป็นอดีตที่ผ่านมา แต่ขณะนี้ความเป็นมอญ อัตลักษณ์ตัวตนที่แท้จริงของมอญกำลังเบ่งบาน และเข้าไปยืนอย่างสง่างามในหน้าของประวัติศาสตร์และสังคมไทย

ก่อนที่จะมาว่ากันถึงว่าอัตลักษณ์ของมอญในขณะนี้เป็นอย่างไหน สำหรับมอญในเมืองไทยที่ดิฉันจะพูดถึงนี้จะ focus เฉพาะกลุ่มมอญที่อพยพมาจากอาณาจักรของพม่าตอนล่าง แล้วก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือกรุงเทพฯ ขึ้นไปจนถึงนครสวรรค์ ฝั่งแม่น้ำแม่กลองแถวราชบุรี รวมทั้งมอญที่พระประแดง แต่จะเว้นไม่พูดถึงมอญอื่นๆ ซึ่งยังคงเป็นความลับสนในประวัติศาสตร์มอญและสยามโบราณ ซึ่งเรื่องนี้จะยกให้คุณสุภรณ์พูดถึงแล้วกันนะคะ

อย่างที่เรารบกันดีว่า มอญนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มาจากชนเผ่ามองโกลอยด์ที่มีถิ่นฐานเดิมแถวๆ ตะวันตกของจีน พวกมอญจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลมอญ-เขมร เป็นกลุ่มภาษาตระกูลเดียวกัน และเป็นชนชาติที่มีบทบาทอย่างสูงในการสร้างสรรค์อารยธรรมในอุษาคเนย์ เพราะทั้งสองชาติเป็นชาติที่ได้รับอารยธรรมจากอินเดียอย่างมากมาย แล้วก็ได้ทำหน้าที่เผยแพร่อารยธรรมที่รับเข้ามาโดยปรับให้เป็นของเขาให้กับดินแดนต่างๆ ในอุษาคเนย์ ไม่ว่าจะเป็นพม่า ไทย ลาว

มอญมีชื่อเรียกหลายชื่อ คือ มอญ รามัญ ตะเลง ลิบเบ็ง ที่มาจากพะโคซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของมอญที่อยู่ในพม่า เรียกชื่อประเทศว่ารามัญประเทศ ซึ่งหมายถึงดินแดนมอญ หมายถึงดินแดนในพม่าตอนล่าง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ พะสิม พะโคหรือหงสาวดี และ เมาะตะมะ

ก่อนที่มอญจะเข้ามาอยู่ในเมืองไทยต้องขอย้อนถึงความเป็นมาของเขาเมื่ออยู่ในพม่า เพราะวาประวัติศาสตร์ก็คืออีกอัตลักษณ์หนึ่งซึ่งมอญยึดถือในขณะนี้

สิ่งซึ่งจะแสดงถึงอัตลักษณ์ของเขาก็คงจะประกอบด้วยภาษา ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นตัวตนที่แท้จริงของพวกมอญที่ขณะนี้กำลังมาแรงสำหรับมอญในพม่าตอนล่างเป็นกลุ่มชนที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามีบทบาทอย่างมากในการรับอารยธรรมจากอินเดีย และถ่ายทอดให้ชนชาติต่างๆ ในอุษาคเนย์ ไม่ว่าจะเป็นพม่า ไทย ลาว

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนเลยซึ่งเป็นผลพวงจากการถ่ายทอดครั้งแรกๆ ในช่วงที่มอญยังไม่ได้เข้ามา ก็คือเรื่องของศาสนา อย่างเรื่องของพุทธศาสนา ในสมัยสุโขทัย รัชกาลพระมหาธรรมราชาลิไทได้มีการนิมนต์พระสงฆ์มอญคือพระมหาสามีสังฆราช มาเป็นอุปัชฌาย์ในการเสด็จทรงผนวชของพระองค์ นอกจากนี้เมื่อมีการสร้างเมืองใหม่ในกลุ่มแม่น้ำปิง ก็ตั้งชื่อเมืองว่าเมืองนครชุม เป็นไปตามกระแสความเชื่อในพุทธศาสนาที่รับมาจากมอญที่มีความเชื่อว่าวันจะสิ้นโลกนั้นพระธาตุทั้งหลายจะมาชุมนุมกัน

นอกจากนี้ทางด้านกฎหมาย ก็ทราบกันดีว่ากฎหมายไทยที่ใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา เรื่อยลงมาจนถึงก่อนที่เราจะมีตัวกฎหมายในสมัย

รัชกาลที่ 5 เราเชิญมาจากพระธรรมศาสตร์ของมอญ หรือแม้กระทั่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นกษัตริย์ในฐานะเป็นพระเจ้าธรรมิกราช ก็เป็นคติมาจากพระธรรมศาสตร์ของมอญเช่นกัน เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่ามอญมีบทบาทอย่างมากในการถ่ายทอดอารยธรรม

ตามประวัติศาสตร์ของมอญนั้น เมื่ออพยพเข้ามาที่ตั้งอาณาจักรอยู่ที่พม่าตอนล่าง สถาปนาอาณาจักรขึ้นเป็น 3 ช่วง

ช่วงแรก เป็นช่วงที่เรียกว่ายุคอารยธรรมรุ่งเรืองสูงสุด มีศูนย์กลางความเจริญอยู่ในหลายแห่งที่ต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ยกตัวอย่างเช่น ที่เมือง... เมืองหงสาวดี จากการที่มีความเจริญมากมาย และมีที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม อุดมสมบูรณ์ มีการติดต่อทางการค้ากับชาวต่างชาติต่างๆ จึงเป็นที่หมายปองของชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ทางตอนบน คือพม่า สุดท้ายเลยเสียที่ถูกพม่าเข้ามาทำลายล้างและครอบครอง

ช่วงที่ 2 หลังจากฟื้นตัวขึ้นมา ก็สถาปนาราชวงศ์ขางเต้ขึ้น ซึ่งเราคงจะคุ้นเคยกับชื่อพระเจ้าฟ้ารั่วที่มีตำนานสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัยของเรา

ในช่วงยุคที่ 2 นี้มีกษัตริย์สำคัญๆ นอกจากพระเจ้าฟ้ารั่วแล้ว ก็มีพระยาอู่ พระเจ้าราชาธิราช ซึ่งมีบทบาทต่อลุ่มชวชิ่งดินแดนและทำห้หนักกับพม่า ซึ่งก็มีผลเป็นวรรณคดีฉบับหนึ่งของเรา ยุคนี้ในสมัยพระเจ้าปิฎกธร หรือพระเจ้าธรรมเจดีย์ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีหลักฐานว่ามีการถ่ายทอดทางด้านพระพุทธศาสนากัน คือไทยมีการส่งพระสงฆ์ไปบวชใหม่กับมอญที่มีการสังคายนาทางศาสนา และช่วงที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวช พระเจ้าปิฎกธรก็ได้ส่งอัฐบริขารมาถวาย

หลังจากนั้นอาณาจักรก็เสื่อม ไปเสียที่แก่พม่าคือราชวงศ์ต้องอยู่ครั้งแรกเสียที่ให้แก่พม่าคือพระเจ้าอนิรุทธ ช่วงที่ 2 เสียที่ให้กับเจ้าเมืองตองอู ในช่วงครั้งที่ 2 นี้ทางพม่าได้รับอิทธิพลของมอญอย่างมากมายถึงกับย้ายเมืองหลวงมาอยู่หงสาวดี ทำให้เข้าใจผิด ซึ่งในช่วงนั้นเรามีสงครามกับพม่า จึงบอกว่าเรารบกับตะเลงโดยใช้คำว่าตะเลงเรียกพม่า เพราะช่วงนั้นพม่ามาใช้เมืองหลวงที่หงสาวดี ซึ่งที่จริงเราไม่ได้รับกับมอญ แต่เรารบกับพม่า

หลังจากนั้นมอญก็ตกอยู่ใต้พม่า และมาฟื้นตัวอีกครั้งคือช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่พม่าเริ่มเสื่อม ราชวงศ์ตองอูก็เสื่อม มอญจึงถือโอกาสฟื้นตัวอีกครั้งหนึ่ง เป็นช่วงสั้นๆ ภายใต้ผู้นำอย่างสมิงทอพุทธเกษและพระยาทะเล มอญแผ่ขยายอาณาเขตขึ้นไปจนถึงซานเมืองอังวะ แต่อยู่ได้ไม่นานพม่าก็มีคันทิมายึดบ้านยึดเมืองคืนและตั้งราชวงศ์อลองพญาขึ้น หลังจากนั้นมอญก็ไม่เคยฟื้นตัวอีกเลย ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่ามายาวนาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2300 เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ กลายเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีดินแดน ไม่มีอาณาจักรของตัวเอง

เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าจากการที่ชาวมอญตั้งอยู่ในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เป็นอยู่ข่าวน้ำา ติดชายฝั่งทะเล จึงถูกพม่ารุกรานอยู่ตลอดเวลา ทำให้บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามมาตลอด และถูกปกครองอย่างกดขี่ ส่งผลให้ชาวมอญที่ไม่อยากตกอยู่ภายใต้การกดขี่เช่นนั้นพากันอพยพเข้ามายังเมืองไทยอยู่หลายครั้ง ตั้งแต่ในรัชกาลพระมหาธรรมราชา สมัยอยุธยา เรื่อยมาจนถึงธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนใหญ่มาในฐานะผู้ลี้ภัย แต่บางครั้งก็อาจถูกเกณฑ์เข้ามา

ดังที่เราก็คงทราบกันดีว่า ที่ตั้งของมอญเป็นรัฐกันกระทบระหว่างพม่ากับไทย ซึ่งทั้งสองชาตินี้เป็นศัตรูกันมาโดยตลอดยาวนานมาก มอญจึงถูกทางโน้นกวาดที่ ทางนี้กวาดที่ ดังนี้เป็นต้น

มอญที่เข้ามาส่วนใหญ่มากจากพม่าตอนล่าง คือหงสาวดี เมาะลำเลิง (มะละแหม่ง) เมื่อเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในไทยแล้วเขาก็ได้พกเอาความเป็นมอญเข้ามา ช่วงแรกนี้เขาสามารถรักษาความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นมอญไว้ได้ค่อนข้างจะเหนียวแน่น เนื่องจากว่าเมื่ออพยพเข้ามา ทางราชการไทยรู้สึกมีความยินดีที่เราจะได้ผู้คนเพิ่มเติม เพราะว่าสมัยโบราณก่อนโน้นกำลังคน หรือ power นี่เป็นสิ่งสำคัญ เราจึงจัดพวกมอญให้อยู่ในที่ที่เหมาะสมบริเวณลุ่มแม่น้ำ ใกล้เคียงกับสถานที่เดิมซึ่งพวกเขาเคยอยู่ที่พม่าตอนล่าง ทางราชการไทยก็จัดให้อยู่กันเป็นพวกๆ แต่ละครั้งที่อพยพมา และตั้งหัวหน้าผู้นำชาวมอญให้เป็นผู้ปกครองดูแลกันเอง ลักษณะเป็นสังคมระดับหมู่บ้าน เมื่อพวกมอญเข้ามา นอกจากจะสร้างบ้านเมืองแล้วก็สร้างวัดเพราะมอญเป็นชาติที่เคร่งครัดในเรื่องพุทธศาสนาอย่างมาก จะมีวัดเป็น

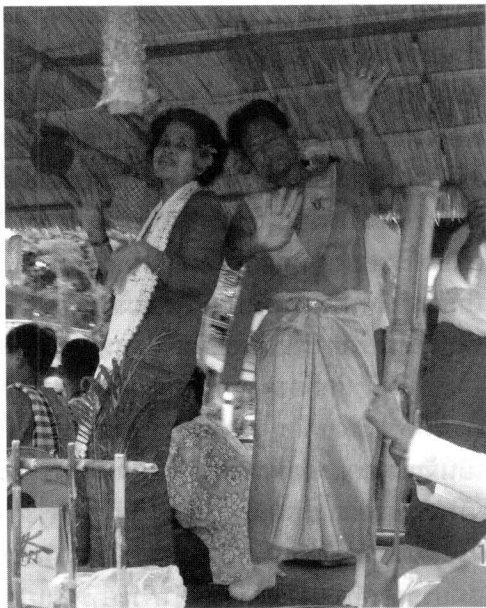
ศูนย์กลาง และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตต่างๆ ของเขา

อย่างการสร้างวัดหรือการสร้างบ้านก็เหมือนกับที่เขาเคยอยู่ เป็นเรือนไม้ลักษณะที่เรียกว่ามอญขวาง ซึ่งเป็นอย่างไรนั้นอีกสักครู่คุณเองก็คงจะอธิบายได้ สิ่งสำคัญที่จะต้องมีในบ้านก็คือเสาเอก เพราะมอญยึดมั่นอย่างมากในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ จึงต้องมีเสาเอกของบ้านสำหรับเป็นที่ประดิษฐานผีบ้านผีเรือน หรือที่เรียกว่าผีบรรพบุรุษ

ภาษาที่ใช้ก็ยังคงเป็นภาษามอญที่รู้จักและใช้กันเองเฉพาะกลุ่ม การแต่งกายนุ่งผ้าตารางหมากรุก อาหารการกินต่างๆ รวมทั้งอาชีพ อยู่ที่เก่าเคยประกอบอาชีพทำนา มาอยู่ที่นี้ก็ยังคงมีอาชีพทำนา เพราะมีสภาพภูมิศาสตร์คล้ายๆ กัน วิถีชีวิตของเขาจึงไม่แตกต่างจากวิถีชีวิตเมื่ออยู่ที่พม่าตอนล่าง ที่สำคัญคือเรื่องเกี่ยวประเพณีและความเชื่อ ก็ยังสามารถยึดเหนี่ยวและปฏิบัติได้อย่างปกติ

ความเชื่อของมอญนั้นแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ชาวมอญเคร่งครัดมาก อีกส่วนเป็นเรื่องของการนับถือผี มีทั้งผีประจำหมู่บ้านที่มีความเชื่อกันว่ามีการคุ้มครองภัยในหมู่บ้าน มีการตั้งศาลไว้ที่ชายทุ่งต่างๆ และแต่ละบ้านก็จะมีการนับถือผีบรรพบุรุษ หรือผีประจำตระกูล ซึ่งก็จะต้องมีการสืบทอดผีไปยังรุ่นลูกคนหัวปีไปเรื่อยๆ

การนับถือผีเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคม

รำผีมอญ บางชันหมาก จังหวัดลพบุรี

มอญอยู่กันอย่างเป็นปกติสุข ผีแต่ละตระกูลก็จะมี ความแตกต่างกันไป ซึ่งเรื่องนี้จะให้มอญแท้พูดถึงแล้วกัน เพราะดิฉันไม่ใช่มอญแท้ แต่ไม่แน่ใจว่าชาติก่อนเป็นมอญหรือเปล่า ถึงได้สนใจเรื่องนี้ เรื่องผีนั้นมอญเข้มข้น แต่ถ้าเป็นเรื่องของประเพณีต่างๆ ทางด้านศาสนาจะไม่เกี่ยวข้องกับผี

เมื่อมอญเข้ามาอยู่ในไทยแล้ว จะเห็นได้ว่านโยบายของประเทศไทยในขณะนั้นที่ใช้ปกครองกลุ่มคนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาโดยเฉพาะพวกมอญมีผลอย่างมากมาย ช่วงแรกทำให้มอญยังคงรักษาความเป็นมอญอยู่ได้ แต่ในช่วงต่อมา นโยบายเดียวกันนี้กลับทำให้มอญเกิดการผสมกลมกลืน คือมีทั้ง 2 ลักษณะแล้วแต่ช่วงเวลา

มอญที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยก็มาอยู่ภายใต้ระบบไพร่เช่นเดียวกับคนไทย เพราะฉะนั้นหลักฐานทางกฎหมายกล่าวไว้หลายฉบับว่ามอญกับไทยเป็นพวกเดียวกัน เพราะนับถือพุทธศาสนาเหมือนกัน เวลาห้ามเกี่ยวกับ การไปรับความเชื่ออื่น เช่น ห้ามเข้ารีต ก็ห้ามทั้งมอญไทย

จึงเห็นได้ว่านโยบายของประเทศไทยทำให้มอญกับไทยมีฐานะเท่าเทียมกัน อย่างชัดเจน จากตรงนี้ทำให้นำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมถึงขั้นมีการแต่งงานกัน จริงๆ แล้วหน้าตาก็คล้ายกัน จนหลังๆ นี้ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าคนที่แต่งงานด้วยเป็นมอญ ต้องสืบเสาะไปสักๆ จึงจะเห็น

ในฐานะที่เป็นไพร่หลวง ต้องถูกเกณฑ์แรงงานเหมือนคนไทยทุกอย่าง แล้วก็ได้รับสิทธิหน้าที่ตามระบบไพร่ทุกอย่าง เช่น ได้รับการดูแลภายใต้ระบบกฎหมายหรือศาลเดียวกัน ไม่ต้องไปขึ้นศาลเฉพาะกลุ่ม เหมือนกับพวกจีน พวกแขก หรือแม้กระทั่งได้รับพระราชทานตราภูมิคุ้มห้าม เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ หรือลดหย่อนภาษีต่างๆ

หน้าที่หลักของพวกมอญก็คือ จะถูกจัดให้ไปรับราชการอยู่ภายใต้กรมกองเฉพาะที่อยู่ภายใต้ขุนนางมอญ ซึ่งในสมัยอยุธยา มีตำแหน่งเป็นจักรมอญ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ปรากฏเป็นตำแหน่งเจ้าพระยามหาโยธา มีสองท่าน คือ เจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ผู้พ่อ ซึ่งเป็นต้นตระกูลคชเสนี ส่วนคนลูกคือเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) ในสมัยรัชกาลที่ 3-4 หลังจากเจ้าพระยามหาโยธาคนที่ 2 แล้วก็ไม่มี การตั้งผู้นำมอญอีก

พวกมอญนี้จะอยู่ภายใต้การดูแลของกรมพระกลาโหม ซึ่งนับเป็นนโยบายของไทยที่นำไปสู่การผสมกลมกลืนในระยะเวลาต่อมาด้วย จะเห็นได้ว่านโยบายของรัฐไทยส่งผลอย่างมากคือ ในช่วงแรกทำให้เขาสามารถดำรงอัตลักษณ์ของตนเอง อยู่ในกลุ่มของพวกเขาเอง การติดต่อกับภายนอกยังคงมีน้อย คงความเป็นมอญอยู่ได้ยาวนาน

ต่อมาเมื่อสังคมขยายกว้าง มีผู้คนอพยพมาเพิ่มขึ้น มีการขยายหมู่บ้านชุมชนออกไป เริ่มติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้นก็เริ่มรับซึ่งกันและกัน ภาษาต่างๆ ก็รับรู้ร่วมกัน ประเพณีต่างๆ ก็ใช้ร่วมกันบางอย่าง เช่น การทำบุญวันสงกรานต์ทั้งไทยและมอญทำคล้ายกัน แต่มอญอาจมีเอกลักษณ์บางอย่างเพิ่มเติม เช่น การละเล่น อาหารพิเศษ ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของมอญอย่างหนึ่งซึ่งยังคงอยู่จนถึงทุกวันนี้

เมื่อเริ่มติดต่อกันมากขึ้น มีการรับอารยธรรมความเจริญต่างๆ จากภายนอกซึ่งส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ซึ่งจริงๆ แล้วก็เป็นไปตามสภาพการณ์ ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น สะดวกขึ้น เพราะฉะนั้นบางสิ่งบางอย่างที่เคยเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นมอญอาจจะลดลง ภาษาหรืออะไรต่างๆ ก็อาจใช้น้อยลง

ที่ล้ำคณอยากจะเน้นย้ำมากๆ คือนโยบายของรัฐไทยในการออกกฎหมายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติสงฆ์ คือ สมัยก่อนตอนที่มอญเข้ามาใหม่ๆ ก็มีทั้งประชาชนทั่วไป ฆราวาส พระสงฆ์ เช่น มหาเถรคันฉ่อง บุคคลเหล่านี้ก็นำศาสนาพุทธนิกายมอญเข้ามาคือ รามัญวงศ์ เริ่มแรกทางไทยก็ให้อยู่ด้วยกันปกครองกันเอง มีตำแหน่งหัวหน้าสงฆ์ของเขา แต่ขึ้นกับพระสังฆราชของไทยอีกที โดยที่เขายังดูแลอยู่ในกลุ่มของพวกเขาตัวเอง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการออกกฎหมายใหม่ ยุบตำแหน่งพระสงฆ์สูงสุดของมอญไป ทำให้เริ่มมีปัญหาบ้างในช่วงนั้น นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายห้ามพระสงฆ์มอญเรียนหลักสูตรมอญ-บาลีต่างๆ แต่ให้เรียนหลักสูตรเดียวกับไทย เพราะฉะนั้นสิ่งนี้อาจทำให้อัตลักษณ์ความเป็นมอญค่อยๆ ลดลงไป

จะเห็นได้ว่าในระยะหลังช่วงที่ดิฉันไปเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อ

พ.ศ. 2518-2519 อย่างแถวปทุมธานีฝั่งตะวันออกไม่เหลือความเป็นมอญแล้ว ทั้งๆ ที่เป็นบ้านมอญ แต่ไม่สวดมอญ ไม่พูดมอญ เพราะฉะนั้นก็มีผลทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกันจนมาเป็นไทยส่วนหนึ่ง

ในเรื่องการศึกษาก็เช่นกัน เริ่มแรกมอญที่เข้ามาศึกษาที่พระตำหนักในหมู่บ้าน เรียนภาษามอญ แต่ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 อีกเช่นกัน ได้มีการออกกฎหมาย ออกแบบเรียนไทย และโรงเรียนต่างๆ ก็หันมาสอนภาษาไทย ภาษามอญจึงใช้น้อยลง และช่วงหลังๆ ต่อมามีพระราชบัญญัติการศึกษาทั้งหลายก็เน้นความเป็นไทยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจเห็นได้ว่านโยบายของรัฐไทยมีส่วนอย่างมากในการทำให้ความเป็นมอญช่วงหลังลดน้อยลง

ในการเก็บข้อมูลนั้นก็พยายามจะหาว่ามีคนมอญอยู่เท่าไร ตรงไหนอะไรเหล่านี้ซึ่งไม่มีบอกในสำมะโนประชากร เพราะว่ามีกรมผสมกลมกลืนเป็นไทยไปหมด และช่วงนั้นกระแสความเป็นไทยมาแรง ใครจะแตกคอกออกไปก็ต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ ไม่กล้าแสดงตัว

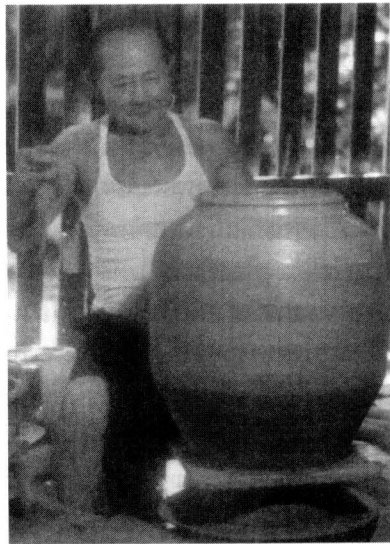
ดังนั้นผู้ที่จะให้ข้อมูลได้จริงก็ต้องเป็นคนมอญที่อยู่ในกลุ่มของเขา ดิฉันโชคดีที่ได้รู้จักกับท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ซึ่งเป็นเชื้อสายของพระยาแจ้ง ท่านเป็นผู้มาให้ข้อมูลว่าตรงนั้นตรงนี้มีมอญกลุ่มนั้นกลุ่มนี้อยู่ ทำให้ดิฉันลงพื้นที่ได้ แต่ก็ประสบปัญหาไม่ใช่บ่อย

พื้นที่ที่ลงไปศึกษาเริ่มจาก 3 จุดโดยเลือกจุดที่มีมอญอยู่หนาแน่น และมีความแตกต่างทางสภาพภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง อาชีพต่างๆ เพื่อจะเปรียบเทียบดูว่าหลังจากที่มาอยู่เมืองไทยเป็นเวลานาน กระทั่งมีการติดต่อกับคนไทย และอยู่ภายใต้ันโยบายต่างๆ ของรัฐไทยที่กำกับดูแลมอญ ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงผสมกลมกลืนไปมากน้อยแค่ไหน

จุดที่ 1 เป็นที่รู้จักกันดีเวลาพูดถึง เอกลักษณะของเขาก็คือสงกรานต์ นั่นคือมอญที่ปากลัด พระประแดง ตำบลทรงคะนอง ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ

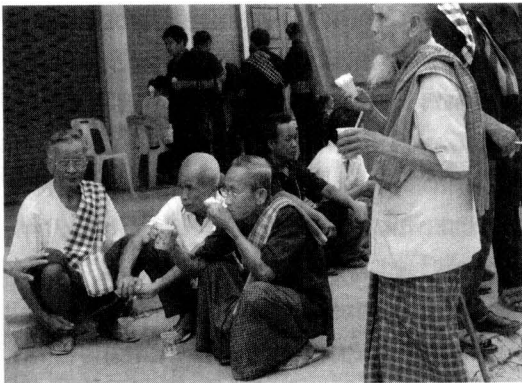
จุดที่ 2 พวกนี้เขามีอาชีพทำนา แต่ที่นาไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน อยู่ในที่ไกลออกไป นับเป็นแหล่งเมืองมอญขึ้นชื่อคือที่ตำบลสามโคก ปทุมธานี ฝั่งตะวันตกนั้นยังคงรักษาความเป็นมอญไว้ได้ดี แต่ว่าด้วยอาชีพทำให้สงสัยว่าเขาจะอยู่อย่างนั้นไปได้สักเท่าไร เพราะมอญสามโคกฝั่งตะวันตก

คือที่ตำบลคลองควายนี้มีอาชีพการค้าทางเรือ ในแต่ละปีเขาจะไม่ค่อยมีชีวิตอยู่ในหมู่บ้านหรืออยู่กับครอบครัวเท่าไรนัก เพราะต้องขนของจำพวกตุ่มไหโองลงเรือขึ้นไปขายทางเหนือ พอถึงช่วงฤดูที่ทำการเพาะปลูกแถวริมตลิ่งแถวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน อย่างเช่นแถวนครสวรรค์ หรือที่สูงไปกว่านั้น เขาก็จะทำการเพาะปลูกพืชล้มลุกแล้วเก็บเกี่ยวขนลงมา การที่เขาติดต่อกับภายนอกมาก ทำให้สงสัยว่าเขาจะรักษาเอกลักษณ์ของเขาไว้ได้มากน้อยแค่ไหน

ชาวมอญเกาะเกร็ดกับเครื่องปั้นดินเผา

จุดที่ 3 เป็นสังคมที่ค่อนข้างจะปิดมากในสมัยนั้น คือที่ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นมอญแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง มีอาชีพทำนาอยู่ในหมู่บ้าน สังคมและชุมชนของเขาจึงค่อนข้าง

ชาวมอญบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

จะเข้าถึงยากมาก อยู่ห่างจากตัวอำเภอและเส้นทางที่เข้าสู่ชุมชนในสมัยนั้นก็ยังเป็นทางลูกรังเล็กๆ แคบๆ ดังนั้นจึงคิดว่าเขาคงจะรักษาความเป็นมอญเอาไว้ได้ ซึ่งก็เป็นจริงดังคาด

จากผลการ

วิจัยได้ข้อสรุปว่า ทั้ง 3 พื้นที่มีระดับชั้นของการผสมกลมกลืนแตกต่างกันไป

ในเรื่องของภาษาจะถูกกลืนหายไปค่อนข้างเยอะ ไม่ว่าจะเป็นที่ พระประแดง ทรงคนอง หรือสามโคก แต่พระประแดงดูจะไปได้เร็วกว่าเพื่อน เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ ใกล้ศูนย์กลางความเจริญทั้งหลาย การนับถือผีการ รำผีต่างๆ ไม่มีแล้ว แต่ค่อนข้างแปลกก็คือมอญที่คลองควายซึ่งทำการค้า ทางเรือ ต้องล่องเรือไปที่ต่างๆ ติดตอสื่อสารภาษากับผู้อื่น แต่ยังคงรักษา บางส่วนเอาไว้ได้ เช่น ยังมีการรำผี ส่วนที่บ้านม่วงยังคงรักษาไว้ได้ค่อนข้างดี

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ามีความแตกต่างไปตามสภาพพื้นที่ ส่วนในที่อื่นๆ ก็เข้าใจว่า คงจะมีการผสมกลมกลืนกันมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป

แต่อย่างไรก็ตาม เห็นได้จากที่ได้สำรวจเมื่อ 30 กว่าปีเศษมาแล้ว และคิดว่ามีแนวโน้มที่จะผสมกลมกลืนมาเป็นไทยมากขึ้น แต่พอมาถึง ปัจจุบันกลับไม่เป็นเช่นนั้น มอญก็ยังคงแสดงความเป็นตัวตนของตนเอง อยู่ และในช่วงหลังนี้ยิ่งชัดเจนมากขึ้น

จึงเห็นได้ว่าการผสมกลมกลืนที่บอกว่าผ่านมายาวนานต่อเนื่องกัน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงช่วงที่ปรากฏเป็นผลในช่วงที่ดิฉันไปทำวิจัยเมื่อกว่า 30 ปีที่ผ่านมาจนถึงเดี๋ยวนี้ ก็ยังไม่ได้ทำให้มอญมีความเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ เราจะเห็นได้ว่าลักษณะการผสมกลมกลืนเป็นลักษณะของการปรับตัวตนของเขาให้เข้ากับวิถีชีวิต กระแสความเจริญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุค แต่ละสมัย แต่มอญก็ยังคงตระหนักในความเป็นมอญอยู่เสมอ คล้ายกับชนชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่มีแผ่นดินแล้วก็ยังคงยึดเอารากของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ประวัติศาสตร์ ซึ่งเขาก็มีรากมีประวัติศาสตร์ว่ามาจากไหน เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงตัวตนที่แท้จริงในความเป็นมอญในสังคมไทย

ทุกวันนี้ในหลายๆ พื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นในย่านใกล้กรุงเทพฯ อย่าง เช่นที่บางกระดี่ก็ยังคงรักษาตัวตนของเขา เพราะเขาเริ่มตระหนักว่าตัวตนของเขาจะไปไหนไม่ได้ หรือแม้กระทั่งที่มหาชัย สมุทรสาคร ก็เป็นแหล่งใหญ่อีกแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ซึ่งเกิดหลังจากที่ดิฉันทำ

วิจัย ก็เริ่มที่จะรักษารากเหง้าและอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้เพื่อจะได้มีพื้นที่ยืนในประวัติศาสตร์ในสังคมไทย มีการรวมกลุ่มกันเป็นชมรมมอญใช้ไหมคะ

นอกเหนือจากนั้นก็ยังมีสมาคมไทย-รามัญ ซึ่งศาสตราจารย์ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ท่านเป็นผู้ริเริ่มให้มีการรวมกลุ่มมอญร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสืบทอดความเป็นมอญต่อไป ความพยายามที่จะรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ มันไม่แท้เหมือนในอดีต แต่มีของไทยเข้าไปปะปน ยกตัวอย่างเช่น รำมอญ ที่ดิฉันศึกษามาทบอญแท้จะมี 10 ท่า หรือ 10 เพลง แต่ที่บางกระดี่หรือที่เกาะเกร็ดมี 12 บ้าง 18 บ้าง ซึ่งเขาก็ยอมรับว่าเป็นการผสมผสานเอาของไทยเข้าไปปะปน แต่อย่างน้อยๆ แขนหรือข้างในก็จะยังคงอยู่นะคะ ขอขอบคุณค่ะ

กาญจณี :

ขอบคุณอาจารย์สุภรณ์มากนะคะ ในฐานะที่อาจารย์เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเรื่องมอญ เป็นผู้ทำวิจัยเรื่องมอญเป็นคนแรกๆ ในเมืองไทย หนังสือของอาจารย์นั้นก็คือ มอญในเมืองไทย

อาจารย์ได้ชี้แจงให้ท่านผู้ฟังทราบว่า มอญคือใคร มาจากไหน โดย focus ให้เห็นว่ามอญมีความเจริญรุ่งเรืองมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมอญถูกพม่ากลืนหายไป ชาวพม่าหรือแม้กระทั่งชาวสยามก็ได้รับวัฒนธรรมของมอญเอาไว้ เมื่อมอญถูกพม่ากลืนก็มีการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ประเทศไทยได้ใช้นโยบายที่อาจารย์ใช้คำว่า “ผสมกลมกลืน” แต่ที่จริงก็คือกลืนกลายทำให้มอญสลายไป อย่างน้อยที่สุดก็มีมิติที่เป็นระดับๆ ตั้งแต่แต่งงาน ใช้กระบวนการทางด้านกฎหมาย กระบวนการทางการศึกษา

การศึกษาทำให้ภาษาและประวัติศาสตร์ที่เป็นกระแสหลักของมอญหายไป เหลือแต่ภาษาที่พูดกันอยู่ในกลุ่มเท่านั้น เรื่องของประวัติศาสตร์มอญเมื่อมองในภาพใหญ่คิดว่าเป็นตัวอย่างของชนชาติหนึ่งที่มีความยิ่งใหญ่มาเป็นเวลานาน แล้วในที่สุดก็ไม่มีดินแดน สยามเองก็ไม่แน่ใจว่าประวัติศาสตร์ต่อไปจะเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าจะ

ศึกษาเอาไว้ เราจะให้อาจารย์ภูธรพูดถึงมอญที่ลี้กลงไปกว่านี้อีก คือมอญ
รุ่นทวารวดี เชิญคะอาจารย์

ภูธร :

ขอบคุณครับ เรียนท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ประเด็นที่ผมจะคุย
ต่อไปนี้ก็ลี้กลงไปอย่างท่านผู้ดำเนินรายการบอก จะเป็นคนละยุคกับที่
อาจารย์สุภรณ์พูดถึงซึ่งเป็นมอญที่มาถึงเกือบจนปัจจุบันแล้ว ตั้งแต่ปลาย
อยุธยา มา ก่อนจะไปพูดถึงเรื่องดังกล่าว ระหว่างที่ฟังตั้งแต่เข้ามา ก็มี
ความรู้ลี้กนิดหนึ่งว่า

คำว่า “มอญ” นี้ คนที่เป็นมอญจริงๆ รังเกียจคำนี้จริงหรือเปล่า
อย่างเช่นเมื่อเช้าที่บอกว่าคุณองค์พยายามตำหนิติเตียนบิดาที่พยายามไม่
ให้ตนเองเป็นมอญ หรือที่อาจารย์ธำรงค์ศักดิ์ รวมทั้งอาจารย์สุภรณ์พูดว่า
ตอนไปสำรวจวิจัยก็ปิดบังไม่ยอมแสดงตนเป็นมอญ

ตรงกันข้าม ผมกำลังคิดว่าทำไมรัชกาลที่ 4 ถึงประกาศว่า
ท่านเองเป็นเชื้อสายมอญ ประกาศต่อชาวโลกด้วย นั่นคือประกาศกับเซอร์
จอห์น บาวริง ว่าตนเป็นลูกหลานของมอญซึ่งตามพระนเรศวรมา แล้ว
ออกลูกออกหลานสืบต่อมาเป็นโกศกาน แต่ท่านไม่ได้บอกว่ามอญคนนั้น
ชื่ออะไร แต่ปรากฏว่าคนยุคหลังๆ มาขยายความต่อ ว่าคือพระยาเกียรติ
พระยาราม ใส่ตัวละครเข้าไปเพื่อให้เป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

ผมจึงสงสัยว่าทำไมยุคนั้นรัชกาลที่ 4 จึงได้ประกาศตัวว่าเป็นมอญ
จะนั่นกระเสของการรังเกียจคำว่ามอญอาจมาเป็นลูกคลื่น เป็นระยะๆ แล้ว
แต่ปัจจัยภายในภายนอกเข้ามามากัดัน วันนี้มีแรงกดดันคุณองค์ก็เลยต้อง
เป็นประธานชมรมมอญ อย่างนี้เป็นต้น ขึ้นอยู่กับยุคสมัย

ประเด็นที่ 2 ซึ่งเราพูดกันเสมอคือว่า จริงหรือไม่ที่พม่าทำให้
มอญไร้ดินแดน ผมกำลังคิดว่าเวลาที่เราไปรู้มอญซึ่งขณะนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของพม่า ลองย้อนประวัติศาสตร์ดูว่า ใครเป็นต้นเหตุให้เกิดการสูญเสย
ความเป็นรัฐมอญ จริงๆ จำเลยมีอยู่ 3 คนด้วยกัน คือ

1. พม่า
2. สยาม

3. อังกฤษ

จำเลยที่ทำให้สูญเสียชีวิตมอญมีอยู่ 3 รายด้วยกัน ไม่ใช่รายหนึ่งรายใด

เหตุเกิดจากเมื่ออังกฤษเข้ามาในยุคปลายรัชกาลที่ 2 มายึดดินแดนส่วนล่างของพม่าไปในครั้งแรก ปรากฏว่าอังกฤษได้รื้อขายดินแดนที่ตนยึดมาได้ให้กับไทยและพม่า

บอกกษัตริย์พม่าคือพระเจ้าจักราเมงว่าหากต้องการดินแดนคืนต้องเสียค่าไถ่

ขณะเดียวกันก็บอกกับรัฐไทยว่า อยากจะสถาปนาประเทศมอญขึ้นมา อยากจะขอผู้นามอญสักคนที่ลี้ภัยเข้ามาอยู่ในไทย โดยมองไปที่เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) เพื่อสถาปนาเป็นราชวงศ์หรือประเทศขึ้นมาใหม่ เมื่ออังกฤษขายไต่เตี้ยนี้กับสยาม สยามก็มองว่าหากมีประเทศมอญเกิดขึ้นมาจะเป็นประโยชน์กับสยามหรือไม่

ข้อที่ 1 อาจจะไม่ เพราะพลเมืองมอญที่อยู่กับสยามมีมาก หากตั้งเป็นประเทศขึ้นและผู้คนอพยพกลับไป สยามก็จะขาดกำลังคนอย่างมาก

ข้อที่ 2 หากมอญเข้มแข็งขึ้นมา ดินแดนนี้ก็คงไม่เป็นประโยชน์ เพราะไม่เป็นดินแดนกันชนอีกแล้ว ก็รู้สึกขัดขวางเล็กๆ

แต่อังกฤษนั้นไม่ได้ซื้อสัตย์ต่อวิธีคิดนี้เลย รื้อขายดินแดนมอญให้กับทั้งไทยและพม่า และในที่สุดก็คิดว่าเก็บไว้เองน่าจะดีกว่า เอาไว้ต่อรองเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้นในอนาคต ยกตัวอย่างเช่น มีชุดเอกสารของเฮนรี เบอร์นี่ ซึ่งเป็นเอกสารลับว่าขณะที่อังกฤษรื้อขายดินแดนมอญให้ไทยและพม่านั้น ได้ต่อรองขอแลกดินแดนนี้กับภูเก็ต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของไทรบุรี อังกฤษสนใจดินแดนขอบชายทะเลนี้มาก ไกลมาตั้งแต่สิงคโปร์ เกาะหมาก ไทรบุรี และมาถึงภูเก็ต ก็คิดจะแลกกับภูเก็ต ไทรบุรี ถึงที่สุดแล้วก็เอาเกาะภูเก็ตไป แล้วเอาดินแดนนี้ยกให้ไทย

โดยสรุปผมก็อยากจะชี้ให้เห็นว่า คนที่ทำให้มอญไม่มีรัฐนั้น ข้อเท็จจริงมีอยู่ 3 จำเลย ไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง ไม่ใช่พม่าคนเดียว เรื่องทั้งหมดนี้ก็เป็นบทเรียนต่อวิธีการดำรงอยู่ของชาติตลอดเวลา ว่าปัจจุบันอนาคตคืออะไร เพราะเหตุการณ์เหล่านี้ซับซ้อนๆ ซ้อนๆ อยู่ตลอดเวลา เพียง

แต่เปลี่ยนโจทย์และจำเลยเท่านั้น

มาพูดเรื่องที่ผมอยากจะคุยในวันนี้ ผมมาจากลพบุรี ไปสอนหนังสืออยู่ที่นั่น เดิมผมทำงานที่กรมศิลปากร และสนใจในการรวบรวมหลักฐานโบราณวัตถุมากมายที่ลพบุรีซึ่งส่วนใหญ่เป็นยุคทวารวดี แล้วครั้งหนึ่งก็เคยรวบรวมหลักศิลาจารึก ซึ่งปรากฏว่าจารึกจำนวนหนึ่งที่พบนั้นเป็นภาษามอญ ก็ได้เอามาจัดพิมพ์เผยแพร่ทำเป็นนิทรรศการขึ้นมา

วันนี้ผมจึงอยากพูดถึงมอญทวารวดีว่ามีลักษณะอย่างไร การที่เราใช้คำว่าทวารวดีคือมอญ เกิดจากใคร ที่ไหน เมื่อไร และมีผลอย่างไรในทุกวันนี้ ถ้าใครไปพิพิธภัณฑ์มะละแหม่ง เริ่มต้นของการแสดงความเป็นมอญก็คือมอญในทวารวดี ความเก่าแก่ที่สุดของมอญนั้นอ้างอิงว่าอยู่ในดินแดนสยาม

เรื่องที่ 2 ผมอยากจะแทรกความคิดตามไปด้วยว่า แท้จริงวิธีใช้ภูเขาตะนาวศรีเป็นเส้นแบ่งเขตแดนว่าไทยอยู่พากันนี้ มอญอยู่พากันนี้เป็นวิธีที่เพิ่งเกิด เมื่อเกิดแล้วทำให้เรามองเห็นดินแดนทั้งสองแยกจากกันโดยเด็ดขาด แต่ความจริงแล้วทั้งสองฝ่ายต่างมีพลเมืองยักย้ายถ่ายเทซึ่งกันและกันตลอดเวลา

เชื่อหรือไม่ว่าที่ทวายนั้น พลเมืองของทวายไม่ใช่ทั้งมอญและพม่าจริงๆ ผมไม่ค่อยถนัดเท่าไร แต่เรื่องนี้เท่าที่ฟังมาน่าสนใจ ใครอยากนำไปศึกษาต่อก็ได้ ปรากฏว่าทวายมีส่วนใกล้เคียงที่สุดโดยเฉพาะในเรื่องภาษากับยะไข่ สาเหตุเพราะว่าลมมรสุมมันพัดผู้คนสองฝั่งติดต่อกันตลอดเวลา ถ้าจะขึ้นบกก็มาขึ้นที่นี้ จะทำมาค้าขาย หรืออพยพ หรือทำอะไร การที่ลมพัดไปพัดมาตรงนี้ทำให้คนสองกลุ่มเกิดความสัมพันธ์กันติดต่อกันเป็นพันๆ ปี ดังนั้นคนทวายจึงไม่ใช่ทั้งมอญและไม่ใช่ทั้งพม่า

ประเด็นนี้ชวนให้คิดว่าเทือกเขาตะนาวศรีกำลังสร้างภาพให้เราแบ่งผู้คนอย่างชัดเจนว่าดินแดนนี้มอญ ดินแดนนี้สยาม แท้จริงแล้วพากันทวายนั้นยังมีอะไรอีกเยอะแยะ รวมถึงมีคนไทยอยู่ด้วย

วันก่อนผมได้เคยบรรยายถึงเรื่องไทยในมะริดในตะนาวศรีบ้างแล้ว วันนี้ก็มาฉายหนังซ้ำ

คำว่า “มอญทวารวดี” นี้เกิดขึ้นเมื่อปี 1904 โดยนักปราชญ์ชาว

ฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อ ปอล ปาร์โย ได้เสนอบทความขึ้นมาครั้งแรกเมื่อ 1904 เขาเป็นนักจีนศึกษา และสนใจหลักฐานจีนที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

ปอล ปาร์โย เป็นผู้เสนอเป็นคนแรกว่าพลเมืองของรัฐทวารวดีคิง เป็นมอญหรือเขมร เหตุผลก็คือได้พบจารึกภาษาขอมและภาษาเขมร จำนวนหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย และจารึกภาษาไทยที่ค้นพบนั้นมีอายุราวคริสต์ศตวรรษที่ 13 เท่านั้น คือหมายถึงอยู่ในยุคสุโขทัยเท่านั้น เขาเป็นคนเปิดประตูนี้ให้กับชาวโลกได้รับทราบเป็นคนแรก แต่ตอนนั้นยังเป็นมอญหรือเขมรออยู่ นั่นคือเมื่อ ค.ศ. 1904

พอ 1909 มีนักสำรวจชาวฝรั่งเศส ชื่อ เดอลา ฉองเกีย ก็มาดู และเขียนรายงานขึ้นบอกว่า มีบางอย่างที่ไม่ใช่เขมรแต่ก็ไม่ใช่ไทยด้วย เพราะฉะนั้นเขาจึงเรียกงานชุดเก่าสุดนี้ว่าแบบฮินดู ไม่ใช่แบบเขมร ซึ่งการเรียกงานศิลปะว่าแบบฮินดูไม่ใช่เขมรนี้ ท่านสุภัทรดิศก็ได้เอามาใช้สอนติดต่อกันอยู่นานทีเดียว วันนี้เราลืมชื่อนี้ไปแล้ว เราเรียกว่าแบบทวารวดี

ถัดมา ค.ศ. 1926 สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงนิพนธ์หนังสือชื่อตำนานพุทธเจดีย์ ท่านได้ระบุข้อความไว้ว่า พุทธศาสนา มาประดิษฐานในสยามประเทศเมื่อดินแดนนี้เป็นถิ่นฐานของชนชาติละว้า ราชธานีตั้งอยู่ที่นครปฐม ซึ่งมีนามเรียกในสมัยนั้นว่าเมืองทวารวดี รวมทั้งได้ทรงกำหนดชื่อรูปแบบศิลปะที่ค้นพบว่าสมัยทวารวดี โดยท่านคงใช้ข้อมูลของใครต่อใคร ไม่ว่าจะปอล ปาร์โย และคนอื่นๆ ที่แปลจากบันทึกการเดินทางของบาทหลวงเมืองจีนที่มีอยู่ก่อนหน้า ซึ่งพวกนี้คือผู้บุกเบิกตอนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ได้พยายามพิสูจน์ถึงความ เป็นจริงของทวารวดีมาโดยตลอด ท่านก็เอาชื่อนี้มาใส่ในงานของท่านคือ หนังสือตำนานพุทธเจดีย์ แต่ท่านบอกว่าเป็นชาวละว้า ไม่ใช่ขอม ละว้าจะ ใช้ขอมโบราณ เขมรโบราณ หรือเป็นลาวโบราณหรือไม่ ประเด็นนี้ยังคง ต้องถกเถียงกัน

ถัดมาใน ค.ศ. 1928 ยอช เซเดส์ เป็นบุคคลแรกที่ระบุว่าชื่อ อาณาจักรทวารวดีจริง ใช้คำว่าอาณาจักร ไม่ได้ใช้คำว่าเมือง แล้วบอกว่า ศิลปะแบบหนึ่งที่พบแถบรอบอ่าวไทยตอนเหนือ และตะวันตก ที่ปราจีนบุรี

ลพบุรี นครปฐมและไชยาด้วย ควรจะเรียกว่าศิลาปะแห่งอาณาจักรทวารวดี พอ 1929 ยอช เซเดส์ ในฐานะบรรณารักษ์หอสมุดวชิรญาณ ได้ออกหนังสือเล่มหนึ่งรวมทั้งแปลจารึกภาษามอญด้วย หรือชื่อหนังสือ... ซึ่งบอกไว้ชัดเจนว่าอาณาจักรทวารวดีมีประชาชนเป็นมอญหรือพูดภาษามอญ มีที่ตั้งอยู่ที่ภาคกลางประเทศไทย ตั้งแต่ 1929 เป็นต้นมา

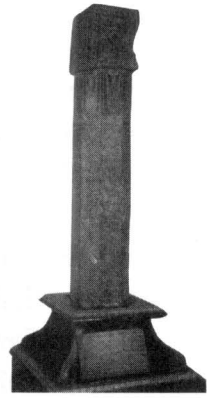
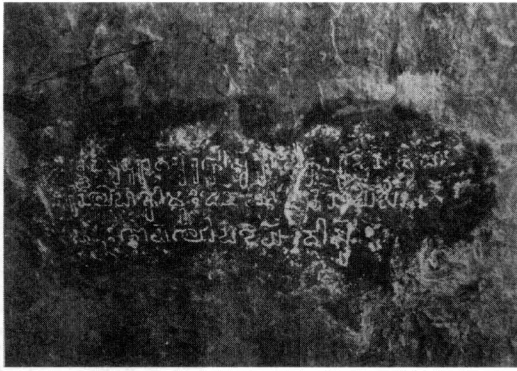
คำว่า “ทวารวดี” เป็นอาณาจักรของประชาชนมอญ จึงเป็นคำพูดจากยอช เซเดส์ ที่ชัดเจนและหนักแน่น และได้กลายเป็นทฤษฎีที่ทำให้ขยายผลสืบเนื่องมาจนถึงบัดนี้

สรุปได้ว่าตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 มีนักวิชาการชาวตะวันตกสองคนคือ ปอล ปาร์โย กับ ยอช เซเดส์ ได้ศึกษาอาณาจักรโบราณของอุษาคเนย์แล้วระบุว่าชื่อทวารวดีในภาคกลาง มีพลเมืองเป็นมอญ ด้วยหลักฐานก็คือพบจารึกเป็นภาษามอญมากมาย แต่นักวิชาการไทยคือสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ท่านบอกว่าเป็นละว้า นี่คือการกำเนิดของความรู้นี้ต่อชาวโลก

หลักฐานที่ผมอยากแสดงให้เห็นว่าทำไมบรรดานักวิชาการรุ่นแรกๆ จึงสรุปว่าพลเมืองทวารวดีเป็นมอญ ก็คือการค้นพบจารึกอักษรปัลลวะหรืออักษรของอินเดียใต้เป็นภาษามอญ

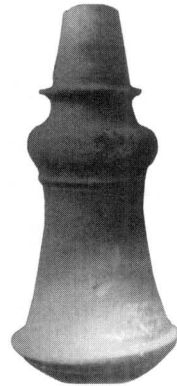
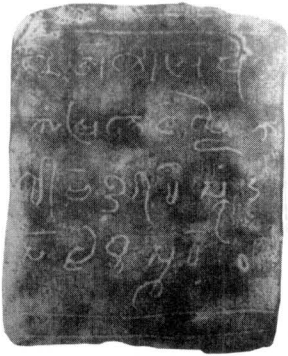
จารึกนี้พบที่วัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม

(ด้านซ้าย) พบเมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว ที่ถ้ำที่เขาวง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

(ด้านขวา) เป็นจารึกเสลา 8 เหลี่ยม ภาษามอญ พบที่ศาลพระกาฬ

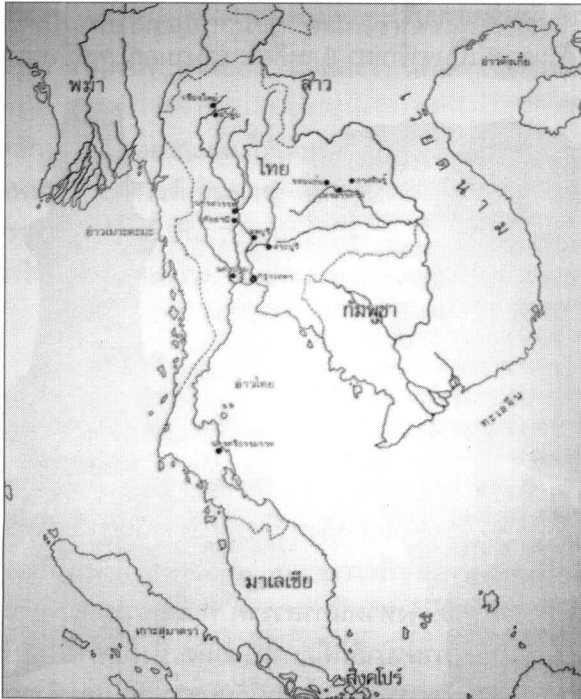
(ด้านซ้าย) ข้อมูลในยุคหลังๆ ที่พบหลังจากนักปราชญ์เหล่านี้ลงมติกันไปแล้ว นั่นคือการพบจารึกภาษามอญบนปรางค์พระพิมพ์ที่มหาสารคาม

(ด้านขวา) พบที่จังหวัดนครสวรรค์ พบข้อความทั้งภาษามอญและภาษาบาลีควบคู่กัน ภาษาบาลีก็คือคาถานำคิด ซึ่งคือคาถา เย ธัมมา ที่พยายามถ่ายทอดสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ให้ไว้กับชาวโลก และฟังกลับมาชวนให้คิด

(ด้านขวา) พบที่วัดพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช ตามเอกสารของหอสมุดแห่งชาติบอกว่า เป็นภาษามอญและพม่าโบราณ

เหล่านี้คือตัวหลักฐานที่ทำให้เกิดการสรุปเช่นนั้น

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่พบในระยะหลังเพิ่มเติมก็คือได้พบจารึกอักษรภาษามอญกระจายไปทั่วไปไม่ใช่เพียงเฉพาะที่ลพบุรีหรือบริเวณย่านนี้ เท่านั้น แต่กระจายไปถึงทางอีสาน ไปถึงลำพูน เชียงใหม่

แผนที่ประเทศไทยโดยสังเขปแสดงแหล่งที่พบจารึกอักษรปัลลวะ อักษรมอญ

กลุ่มลพบุรี-นครปฐมมีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 12 กลุ่มขอนแก่น กาศิรินทร์ พุทธศตวรรษที่ 14-15 ซึ่งเป็นข้อมูลที่นักวิชาการทางด้าน วิชาพัฒนาการของตัวอักษรเป็นคนพูด ส่วนเชียงใหม่ ลำพูน อยู่ในพุทธ ศตวรรษที่ 17 สรุปกี่คือก่อนสุโขทัยทั้งสิ้น

จารึกเหล่านี้บอกอะไร บอกถึงการไปมาของผู้คนอย่างไร

ประเด็นที่ผมอยากจะชวนคุยก็คือ จริงหรือไม่ที่พลเมืองยุคแรก ของภาคกลางในประเทศไทยปัจจุบันคือมอญ ดังที่นักปราชญ์เหล่านี้สรุป หลักฐานคือการพบจารึกภาษามอญ อาจจะจริงก็ได้หรืออาจจะชวนเถียง ก็ได้

สำหรับข้อชวนเถียงนั้นคือผมจะบอกว่า จารึกในยุคเดียวกันมีอยู่ ด้วยกันขณะนั้นที่พบอย่างน้อยที่สุด 4 ภาษา ภาษาที่ 1 ก็คือบาลี ภาษาที่ 2 ก็คือสันสกฤต ภาษาที่ 3 มอญ และตอนหลังนี้พบภาษาจีนด้วย มีการค้น พบจารึกภาษาจีนที่มีอายุอยู่ครั้งสมัยทวารวดี พบที่อำเภอศรีเทพ จังหวัด เพชรบูรณ์ แต่มีอยู่ชิ้นเดียวที่ได้เข้ามาเป็นสมบัติของชาติ

สรุปกี่คือเรามีจารึกอีกหลายภาษาในยุคเดียวกัน ส่วนใหญ่ก็จะมี คนถามต่อไปว่า แล้วทำไมถึงไม่บอกว่าพลเมืองของทวารวดีเป็นแขก เพราะ ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต คำได้เถียงก็จะบอกว่าไม่ใช่ เพราะภาษาบาลีสันสกฤต นั้นมากับพระภิกษุ มากับนักสงฆ์ศาสนา มากับปราชญ์ราชบุโรหิต เพราะ ฉะนั้นพลเมืองคงไม่ใช่แขก แล้วก็จะแก้ข้อสันนิษฐานว่ามอญซึ่งเป็นภาษา ถิ่นน่าจะเป็นพลเมืองมากกว่า

ถ้าอย่างนั้นจะแก้ต่อไปได้ใหม่ว่า มอญก็ไปเป็นบุโรหิตได้ เป็น พ่อค้าได้ ดังนั้นคำพูดที่จะฟันธงเป็นข้อสรุปว่าพลเมืองของทวารวดีเป็น มอญก็อาจมีข้อโต้แย้งได้ด้วยเช่นกัน

ผมอยากจะทำข้อสังเกตซึ่งเป็นทฤษฎีของญี่ปุ่นคนหนึ่งบอกว่า เส้น ทางข้ามคาบสมุทรมที่พวกเราชอบคุยกันหนักหนา ข้ามทางไหนบ้าง ข้ามทาง นี้บ้าง เพราะฉะนั้นเลยพบเมืองทำในยุคตั้งแต่ติดต่อกับอาหรับ อิหร่าน ตั้ง แต่ยุคต้นพุทธกาล แหลมโพธิ์บ้าง คลองท่อมบ้าง มีญี่ปุ่นคนหนึ่งบอกว่า แท้จริงเส้นทางข้ามคาบสมุทรมอย่างมองแค่ว่าคำได้ คาบสมุทรมนั้นมีได้ทั้ง สองฟากฝั่ง ทั้งสองฝั่งคือคาบสมุทรมหมด ไม่ใช่หยุดอยู่แค่นี้ เพราะฉะนั้น

ตรงนี้ก็ใช่ ตรงนี้ก็ใช่

แต่เส้นทางข้ามคาบสมุทรที่สำคัญที่เขาเสนอคือเส้นจากเกาะตะมะมายังอุทัยธานี ตาก นครสวรรค์ ขึ้นสูงเนิน ขึ้นที่ราบสูงโคราช ออกแม่น้ำมูลแล้วข้ามไปอ่าวตังเกี๋ย เส้นนี้ต่างหากที่ก่อให้เกิดชื่อบ้านนามเมืองที่สำคัญคือทุ่งกุลาร้องไห้ กุลานั้นโดยปกติก็รู้กันว่าเป็นพ่อค้า ถ้าเป็นภาษาพม่าแปลว่าแขก เคยถามพวกพม่าจะบอกว่าดินแดนพวกนี้เป็นพวกแขก ทำหน้าที่ค้าขาย

และที่น่าสนใจก็คือตรงปากแม่น้ำมูลและปากแม่น้ำโขงพบมีหลักฐานเก่าๆ ยุคเดียวกับยุคสมโบร์ไพรกุกของเขมร และที่สำคัญยิ่ง พบหลักฐานอมราวดี หลักฐานสมัยราชวงศ์ถัง เคยพบแถวนี้จำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่ค่อยอยู่ในพิพิธภัณฑ์

โดยสรุปทฤษฎีของญี่ปุ่นคนนี้ก็คือเส้นทางข้ามคาบสมุทร คือจากฝั่งเกาะตะมะมายังอ่าวตังเกี๋ย โดยผ่านมาตามเส้นนี้ เมืองสูงเนิน เมืองศรีเทพ เมืองต่างๆ ตามรายทาง ข้ามไปที่นครสวรรค์ ทัพชุมพล อุทัยธานี เมืองในยุคเดียวกันนี้มากมาย(?) โคนบึง โคนช้าง ข้ามไปดินแดนมอญ บังเอิญว่าดินแดนมอญไม่ได้มีการศึกษากันไว้มากมาย แต่ตอนหลังมีหนังสือที่พิมพ์โดยริเวอร์บู้คส์ เขียนโดย Elizabeth More เรื่องพม่า ซึ่งพิมพ์ใหม่ เสนอหลักฐานว่าเจอพระพุทธรูปทวารวดีจำนวนหนึ่ง เจอกำแพงเมืองคูเมืองย่านมกดี(?) ย่านทวาย แสดงว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกันที่มีการติดต่อกันจนออกปากแม่น้ำนี้

นี่คือเส้นทางข้ามคาบสมุทรซึ่งน่าแปลก ขนาดฝรั่งสมัยพระนารายณ์ได้บันทึกไว้ว่า วิธีการเดินทางจากยุโรปมาสยาม สังฆราชคาสนาคริสต์คนแรกของสยามคือ เดอร์ แปร็ลิส เดินทางทางบกออกจากมาร์เซย์ขึ้นเรือมาขึ้นบกที่อเล็กซานเดรีย มาจนถึงสุดที่อ่าวทะเลเมดิเตอร์เรเนียนแล้วเดินทางบนบกลงมาจนถึงเมืองมัตตะราฐในอ่าวเปอร์เซีย แล้วขึ้นเรือจากเมืองนี้มาขึ้นฝั่งแถบเมืองสุระ แล้วเดินจากสุระลงมาข้ามชมพูทวีปมาที่เมืองสุริปัตตนะมที่ฝั่งทมิฬ แล้วข้ามอ่าวเบงกอลมาขึ้นบกที่เมืองมะริดเพื่อจะเดินทางมาเป็นสังฆราชสยาม ซึ่งเป็นตำแหน่งใหม่จากชาติกัน

สรุปก็คือการเดินทางข้ามคาบสมุทรเป็นเรื่องปกติ เพราะฉะนั้นเส้น

ทางนี้ก็น่าจะเป็นเส้นทางสำคัญของการติดต่อผ่านได้

ประเด็นนี้อาจจะเรียกว่า แล้วมอญจะเป็นพ่อค้าได้หรือไม่ และเป็นผู้นำตัวอักษร ภาษาของเขาลงมาทิ้งไว้ตามพื้นที่ต่างๆ และไปไกลจนถึงขอนแก่น มหาสารคาม นาइन และอาชีพพ่อค้าต่างหากที่เป็นเจ้าของทรัพย์จนสามารถทำสิ่งดีๆ เหล่านี้ได้ คงไม่ใช่ประชาชนพลเมืองธรรมดา เพราะยากจน นี่คือข้อชวนคิดของผม

เมื่อเกิดทฤษฎีว่าทวารวดีมีพลเมืองเป็นมอญจากความรู้ดั้งเดิมแล้วมีอะไรสืบเนื่องขึ้นมา

ข้อที่ 1 ผลจากการเสนอในคราวนั้นซึ่งเกือบ 100 ปีมาแล้ว ก็เกิดทฤษฎีคนไทยอพยพมาจากที่อื่น

ข้อที่ 2 อะไรที่มีก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 13 คือก่อนสุโขทัยนั้นไม่ใช่ไทย เมื่อไม่ใช่ไทยก็ไม่มีนโยบายส่งเสริม เพราะฉะนั้นเราก็มีแต่สุโขทัยอยุธยา นโยบายรัฐยุคแรกๆ ที่ส่งเสริมทำนุบำรุงโบราณสถาน ตั้งแต่ยุคจอมพล ป. จอมพลสฤษดิ์ จอมพลถนอม ก็เอาแต่สุโขทัย กำแพงเพชร ศรีสัชนาลัย อยุธยา อะไรที่ก่อนหน้านี้ตัดทิ้งให้หมด และตอนนี้ก็ยังทิ้งอยู่ เพราะฉะนั้นเมืองต่างๆ ที่เก่าแก่อยู่ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ไปหาซื้อได้ทีสวนจตุจักร

ข้อที่ 3 ข้อนี้เป็นแง่ดี การที่มีทฤษฎีว่าบรรพชนมอญเก่าแก่ที่สุดอยู่ในภาคกลางลุ่มแม่น้ำมาก่อน ก่อให้เกิดความรู้สึกดีๆ ระหว่างคนมอญปัจจุบันกับคนไทย นี่เป็นความคิดเห็นของผม

ยกตัวอย่างในพิพิธภัณฑสถานเมืองมะละแหม่ง เขาไม่มีของแต่มีรูป เป็นการเสนอทฤษฎีว่าพลเมืองทวารวดีก็คือมอญ เขาจะ present ว่ากำเนิดหรือบรรพชนมอญเก่าแก่จะอยู่แถบนี้ เมืองคูบัว โดยเอารูปที่

กรมศิลปากรไปขุดได้จากเมืองคูบัวบ้าง อุทองบ้าง มานำเสนอ
ภาพพระโพธิสัตว์จากคูบัว ไม่มีของ เขาก็ใช้วิธีวาดรูป
ภาพกลุ่มนักดนตรีคูบัว ไม่มีของ เขาก็ใช้วิธีวาดรูปเช่นกัน
ภาพพระนางจามเทวีซึ่งเป็นวีรสตรีก็มีอยู่ด้วย เพราะในชินกาล
มาลีปกรณ์บอกว่าเธอมาจากรามัญประเทศ

ผมจะชี้ให้เห็นว่า จริงๆ แล้วการเคลื่อนย้าย
ผู้คนติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้จะแยกเชื้อชาติอย่าง
ชัดเจนได้ขนาดไหน

ยกตัวอย่าง ของเหล่านี้เป็นของสยามที่ไปพบ
แถบมะละแหม่ง เทรียนูเหล่านี้ตรงกับสมัยทวารวดี

เครื่องถมสมัยอยุธยา พบที่เมืองมะละแหม่ง

เหรียญตราหม้อน้ำ ตราจักร ตราสังข์ ร่วมสมัยทวารวดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 พบที่รัฐมอญ

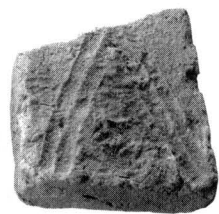
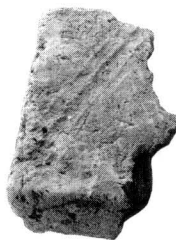

อันนี้เป็นรูปหม้อน้ำ อันนี้เป็นรูปจักร อันนี้เป็นรูปสังข์ ของเหล่านี้มีอายุร่วมสมัยกับทวารวดี คือราวพุทธศตวรรษที่ 12 พบที่แถบนั้นรวมทั้งพบในประเทศไทยด้วยเยอะแยะไปหมด แถบลพบุรี นครปฐม อย่างนี้เป็นต้น ของสุโขทัยก็พบในย่านนั้นเยอะ อิฐที่มีอายุสมัยทวารวดีที่เขาใช้เอานี้ลูบ บ้านเราก็มีอย่างนี้เหมือนกัน พระพุทธรูปแบบสมัยอยุธยาตอนปลายก็มีพบและไม่ใช่แค่องค์เดียว

พระพุทธรูปสกุลช่างอยุธยาตอนปลายที่พิพิธภัณฑสถานเมืองมะละแหม่ง

เครื่องถ้วยสุโขทัย พบที่รัฐมอญ

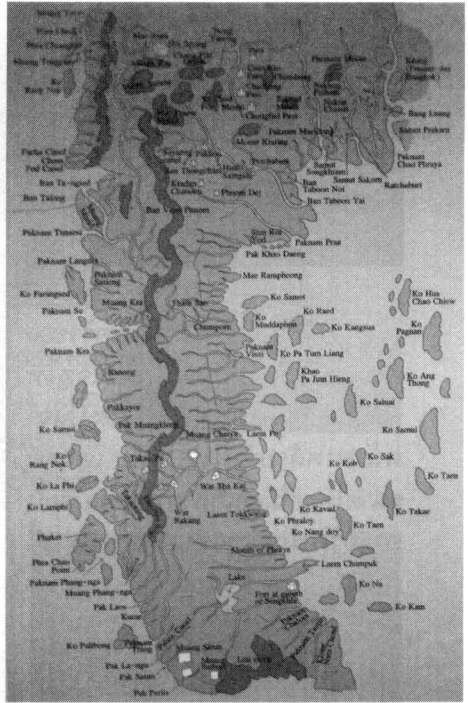
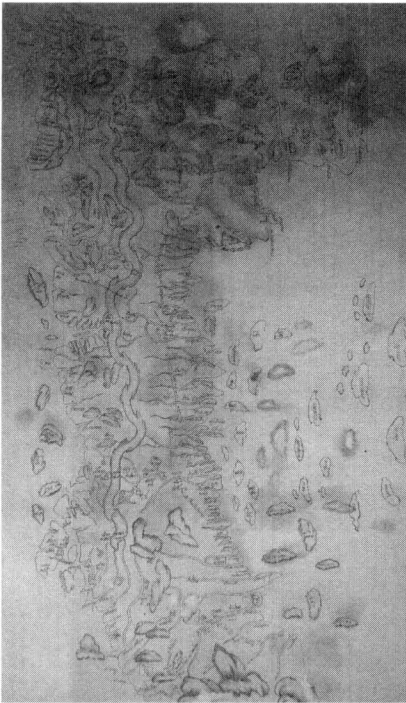

แผ่นอิฐมีรอยขีดด้วยนิ้วมือ ร่วมสมัยทวารวดี พบที่รัฐมอญ

ผมจึงคิดว่าฝั่งทะเลต่างก็มีการติดต่อกับฝั่งสยามภาคกลางอย่างใกล้ชิด โดยผ่านกระบวนการค้าหรือผู้คนอะไรก็แล้วแต่ มีการถ่ายเทอยู่ตลอดเวลาของคนทั้งสองพื้นที่ เทือกเขาตะนาวศรีไม่ได้เป็นอุปสรรคอะไรมากมายในการถ่ายเทของผู้คนเหล่านั้น

จากแผนที่นี้ซึ่งเป็นครั้งสมัยพระนารายณ์ ยุคตอนนั้น ตรงนี้อยู่ในอำนาจการปกครองของฝั่งสยาม คือ มะริด ตะนาวศรี เป็นเมืองท่าใหญ่ของเราที่ใช้เป็นที่สำหรับระบายสินค้าออกสู่โลกภายนอกทางด้านทิศตะวันตก โดยเฉพาะกับรัฐเล็กๆ น้อยๆ ของอินเดีย อยากชี้ให้เห็นว่าเขตแดนรัฐนั้นมันยึดได้หดได้ตลอดเวลา

อันนี้เป็นแผนที่ซึ่งเป็นสมบัติของสมเด็จพระเทพรัตนฯ ที่พิมพ์ออกมาแล้วโดยสำนักพิมพ์ริเวอร์บุ๊คส์ เป็นแผนที่เกี่ยวกับดินแดนฝั่งทวาย ตะนาวศรี ไปจนถึงเกาะตะมะ ส่วนฟากนี้เป็นเพชรบุรี อะไรก็ตาม และมีเส้นประในการติดต่อระหว่างสองฟากฝั่งอยู่ตลอดเวลา เส้นทางซึ่งผมสนใจก็คือเส้นระหว่างมะริดข้ามไปยังกุยบุรี ปรานบุรี เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้ามาแต่โบราณเป็นพันๆ ปี ตอนนั้นผมกำลังสำรวจรายงานพม่าเกี่ยวกับเรื่องหลักฐานโบราณคดีซึ่งพบที่ย่านนี้ว่ามีอะไรบ้าง ปรากฏว่าพบลูกปัดเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง อะไรต่อมิมะไรต่างๆ เช่นเดียวกับที่พบในแถบแหลมโพธิ์

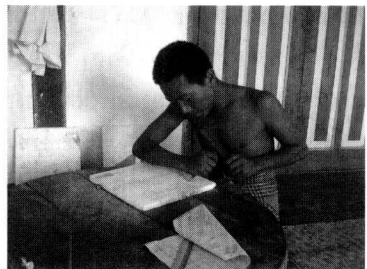
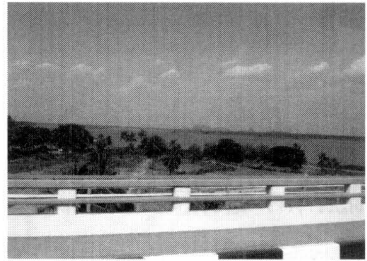
ตรงนี้คือเส้นทางข้ามคาบสมุทร หรืออาจจะเรียกว่าเป็นเส้นทางแพรไหมแต่โบราณ

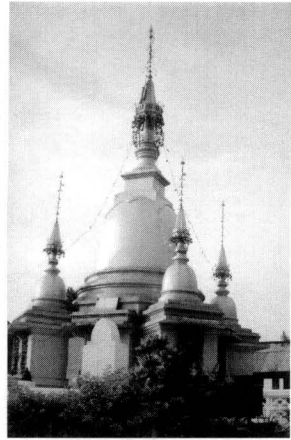
นี่คือเมืองสะเทิม ในครัวของชาวมอญที่เมืองสะเทิมจะเจอไทลักษณะนี้ ที่เราเรียกว่า มะตะปันจา หน้าตาคล้ายกับไทสุโขทัย เต่าเผาขนาดใหญ่ก็มีเช่นกัน การแลกเปลี่ยนความรู้คงมีอย่างแน่นนอน ไทเหล่านี้สำหรับใช้ในครัวเรือนหรือใช้บรรทุกไปในเรือเวลาเดินทาง เราจะพบไทลักษณะนี้ทั่วหน้าน้ำในโลกตะวันออก

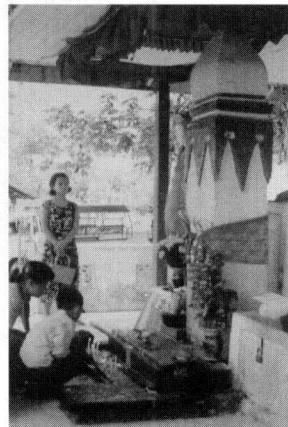
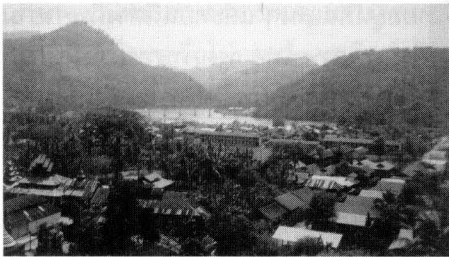
มอญจะยึดครองพื้นที่ที่สมบูรณ์ที่สุดตั้งที่อาจารย์สุภรณ์บอกคือตามลุ่มน้ำอิรวดี สาละวิน และอยู่ใกล้ทะเล เพราะฉะนั้นนานนับร้อยนับพันปีคนกลุ่มนี้ก็ค้าขายเก่ง ติดต่อกับโลกภายนอกได้

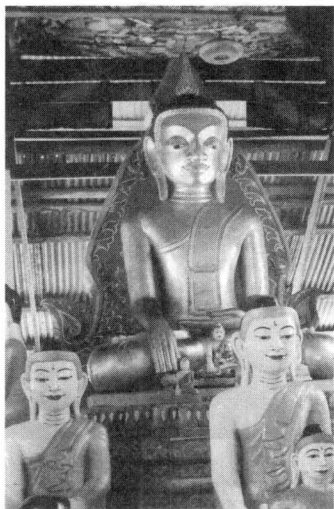

เมืองมะริด ปรากฏร่องรอยของคน
สยามเยอะมาก แม้จะอยู่อีกฟากหนึ่ง นี่คือ
ตัวเมืองมะริด เกาะข้างหน้ามีชื่อภาษาไทย
ชื่อเกาะปะติตปะต้อ เจดีย์ในเมืองมะริดก็เป็นแบบไทย

แม่น้ำตะนาวศรี เสาหลักเมือง
ตะนาวศรีเป็นเสาหินแกรนิต ชาวบ้านเชื่อกันว่า
ข้างล่างฝังคนลงไปก่อนตั้งเสา

เสมาแบบไทย กำแพงเมืองตะนาวศรี อยู่ต่อเรือ
 สรูปก็คือ ภูเขาตะนาวศรีคงเป็นเพียงแค่เขตแดน
 ธรรมชาติที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อจะขวางกั้น จนกระทั่ง
 อังกฤษมาเลือกให้เป็นเส้นแดนถาวร แล้วในที่สุดก็เกิด
 ภาพลอนว่าปากไน้มอญ ปากนี้ไทย แท้จริงแล้วทั้งสอง
 ปากต่างมีการแปรเปลี่ยนกันไม่มากนัก้อยอยู่ตลอดเวลา
 ผมอยากเสนอว่าปากไน้ยังมีไทยอยู่เป็นแสนๆ และตอนนี้ต่างก็พยายาม
 ข้ามมาทำงานทำในบ้านเรา แล้วก็มาพูดภาษาไทย พูดภาษาพม่าไม่ได้ เรา
 ก็ออกบัตรให้เขา เป็นบัตรเหลือง เรียกว่าคนไทยพลัดถิ่น คนพวกนี้เขาจะ
 โอตโอยมาก ในที่นี้ไม่รู้ว่ามีตัวแทนสถานทูตพม่ามาแอบฟังหรือเปล่า แอบ
 มากี่ดีเขาจะได้รู้ความจริง เขาบอกว่าเวลาอยู่พม่า เขาถูกเก็บภาษีเถื่อน ถูก
 โกงนานาชนิด ริดนาทาเร้น ไม่มีอาชีพ เขาก็เลยต้องมาบ้านเรา อยู่พม่า พวก
 นี้ถูกว่าไม่ใช่พม่า พอมายู่บ้านเรา ก็บอกว่าไม่ใช่คนไทย

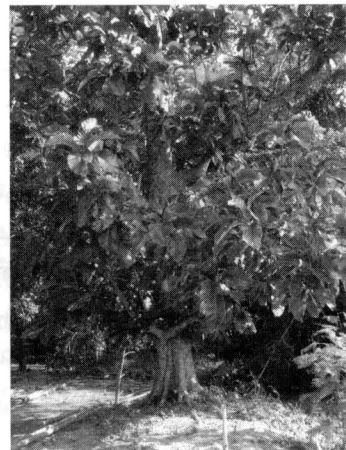
ผมอยากจะสรุปให้เห็นภาพว่า จริงๆ แล้วดินแดนในบริเวณนี้
 เป็นการผสมผสานกันในระดับหนึ่ง มันไม่บริสุทธิ์ (pure) เสียทีเดียว ผสม
 กันไปผสมกันมา อาจจะสืบเชื้ออะไรไม่ได้เลยก็มี แต่โดยสรุปแล้ว ปาก

โน้นไทยสยาม ลาวก็เยอะ ผังฟ้ารัฐ
มอญ ก็มีมอญ มีไทย

ผมเองมาจากลพบุรีก็ขอแถม
ตอนจบ ลพบุรีก็มีมอญยุคเดียวกับ
อาจารย์สุภรณ์ด้วยเช่นกัน คือมอญ
รัตนโกสินทร์ และคุณองค์ได้ไปจัด
งานวันชาติมอญเมื่อไม่กี่วันมานี้ ผมก็
ไปร่วมด้วย

ผมอยากจะเรียนว่าโอกาสที่
เราได้แสดงอัตลักษณ์ขึ้นมาในวันนี้
อาจมาจากหลายๆ เหตุผล อาจจะไม่
ได้ถูกกดดันจากรัฐโบราณแล้วมีเสรี
ภาพสูงในวันนี้ ตอนที่ผมพยายามจะ
ไปชวนชาวมอญมา...เห็นความสำคัญ
ของอัตลักษณ์ตนเองก่อนจะเลือนหายไป
ซึ่งนานมาแล้วไม่น้อยกว่าที่อาจารย์
สุภรณ์เริ่มวิจัยเช่นกัน

ตอนนั้นไปทำงานที่พิพิธภัณฑ์
ลพบุรีเมื่อประมาณปี '20 ก็ชวนเขาทำ
กิจกรรมนิทรรศการเรื่องมอญ ยากมาก
ถามว่าทำไมเขาถึงไม่ยาก ผมคิดว่า
ปัญหามีอยู่ 2 อย่าง

อย่างที่ 1 เงินไม่มี เพราะส่วนใหญ่เป็นชวานายากจน
 อย่างที่ 2 ไม่มีการศึกษา ไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัย ทั้งหมู่บ้านไม่มีใครเรียนราชบัณฑิตคน จบ ป.4 ทั้งนั้น เป็นกรรมกร

ก็ชวนทำงานกันขึ้นมา แล้วในที่สุดก็สำเร็จ เชิญลูกหลานของเจ้าพระยามหาโยธาไปเป็นประธาน คือ หม่อมเจ้าชิตชนก กฤดากร ชาวมอญเขาปลื้มกันมาก เขาถือว่าเป็นเชื้อสายของบรรพบุรุษผู้นำมอญเก่า ก็ให้ความสำคัญ คิดว่าทุกวันนี้สังคมมันเปลี่ยน ในหมู่บ้านก็ดีขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น เจ้าอาวาสวัดต่างๆ ก็มีการศึกษาสูงขึ้น เหล่านี้ก็ชวนกันหาอัตลักษณ์ขึ้นมา ทำให้เกิดความรู้ออกเงยขึ้น ผมขอจบแค่นี้ก่อนนะครับ ถ้าล่วงเวลา ก็ขอโทษ ขอขอบคุณครับ

กาญจณี :

ขอขอบคุณอาจารย์ภูธรมากนะคะ ในรายละเอียดดิฉันจะไม่พูดถึง เพราะอาจารย์พูดได้ชัดเจน แต่อยากจะทำให้เห็นว่าอาจารย์กำลังให้เราทบทวนเรื่องการศึกษาเรื่องของมอญใหม่ เมื่อสักครู่อำจารย์ได้ทำเหมือนเป็นพัฒนาการองค์ความรู้ให้เห็นว่า ผู้ที่พูดว่าคนที่อยู่ทวารวดีเป็นมอญคือเซเดร์ ซึ่งเรื่องนี้จะสัมพันธ์กับเรื่องคนไทยมาจากไหน

หลังจากนั้นการศึกษาเรื่องคนไทยก็เปลี่ยนใหม่หลังจากที่มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี อาจารย์กลุ่มพวกโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ก็ขึ้นมาเป็นพระเอกในการค้นคว้าเรื่องนี้ จนถึงบัดนี้ที่จริงแล้วเรื่องนี้ก็ยังไม่เคลียร์ เพราะว่ามี การขังในตรวดด้วยเรื่องตระกูลของภาษาเป็นส่วนใหญ่ และยังไม่ได้ลงรายละเอียดชัดเจน

มีการบอกว่าดินแดนสยามนี้เป็นถิ่นที่อยู่ของคนหลายตระกูล หนึ่งในนั้นก็คือ TAI หรือขอเรียกว่า ไต เพื่อไม่ให้ซ้ำกับ ไทย และตระกูลภาษามอญ เขมร ชาว มลายู ทีเบโต-เบอมนัน มัง เย้า อะไรทำนองนี้ ทั้งอาจารย์ศรีศักรและคุณสุจิตต์ก็ได้ทำหนังสือที่อ่านง่ายๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ข้าราชการฝ่ายอาจารย์ในเวลานี้กำลังให้คนลอง revise การศึกษาเรื่องนี้ใหม่ ว่ามอญจริงๆ อาจจะอยู่ตรงนี้มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำหน้าที่เป็นพ่อค้าตั้งแต่อ่าวเกาะตะมะไปถึงอ่าวตังเกี๋ย

สำหรับตัวดิฉันระยะหลังนี้ไม่ค่อยได้ลงไปในประวัติศาสตร์ แต่อยู่ในโลกปัจจุบันหรือโลกธุรกิจสมัยใหม่ ก็จะทำให้เห็นว่าแผนที่การขนส่ง (logistics) ของบริษัท TNT ก็มีตั้งแต่ที่อ่าวมะตะมะมาสู่อ่าวตังเกี๋ย ซึ่งเป็นโลกปัจจุบันมาก และเป็นสิ่งใหม่ที่เขา กำลังจะขยายไปที่เวียดนาม ถือว่าเป็น vision ใหม่ของบริษัท TNT ซึ่งต่อมา Fedex หรือบริษัทอื่นๆ ก็จะมาตามมา ไม่ค่อยมีมาก ขอเชิญคุณองค์ บรรจุน ซึ่งอาจารย์ต้องมาบอกให้หายสงสัยหน่อยว่าทำไมถึงชื่อองค์ ซึ่งถือว่าเป็นผลผลิตของมอญรัตนโกสินทร์ generation ที่ 7 ลองฟังพวกที่อยู่ใกล้ชิดมากๆ ดูบ้าง เพราะอย่างที่พวกเราพูดกันมา 2-3 คน รวมทั้งดิฉัน ก็ล้วนแต่เป็นไทย-แต่ใจไทย-ไทหล้า เป็นอะไรอื่นทั้งสิ้น ไม่ใช่มอญแท้ๆ เลย

องค์ :

แม่เง่อระอาว สวัสดิ์เป็นภาษามอญ เพื่อให้ตื่น เพราะหลายท่านเริ่มวังงันดิๆ แล้ว ต้องขอขอบคุณท่านอาจารย์สุภรณ์และท่านอาจารย์ภุชรา ที่ให้ภาพของมอญได้ค่อนข้างจะครบถ้วน ทั้งมอญเก่าทวารวดีและมอญอยุธยา รัตนโกสินทร์ แต่บางครั้งก็ทำให้ผมสับสนเหมือนกันว่าตกลงพื้นฐานนั้นอยู่ตรงไหน ทวารวดี หรือมะตะมะ ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องศึกษากันต่อไป

ขออธิบายที่มาของชื่อ “องค์” เสียหน่อยครับ จริงๆ เป็นภาษาบาลี ไม่ใช่ภาษามอญอะไร แต่พ่อเป็นคนติดวัด บวชนาน อยากให้ลูกบวชเป็นพระ ไม่ต้องสึก จะได้เรียกว่า พระองค์ จะได้เท่แบบที่พ่อต้องการ

เมื่ออาจารย์ทั้งสองท่านพูดถึงภาพมอญโดยรวมเป็นที่เข้าใจแล้ว ผมขออนุญาตที่จะพูดถึงภาพมอญในปัจจุบัน ว่าอัตลักษณ์ ชนชาติของมอญในปัจจุบัน มีสถานการณ์และสภาพเป็นอย่างไร เพราะผมก็เป็นคนหนึ่งที่ถูกเก็บหรือปิดอัตลักษณ์อยู่นานพอสมควร

เท่าที่ท่านได้ฟังมาก็จะเห็นว่าอัตลักษณ์ของผมถูกปิดเอาไว้โดยรัฐไทย ดังที่อาจารย์สุภรณ์ได้อธิบายให้ฟังแล้วว่า

1. ด้วยข้อแม่ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการศึกษา ทำให้คนมอญจะต้องปรับเปลี่ยนและปิดอัตลักษณ์ของตัวเอง

ส่วนที่ 2 คือรัฐไทย กฎหมายไทย บังคับให้เราต้องปิดตัวเอง สมัยเด็กๆ ผมจำได้ว่าเกิดมาก็พูดมอญเลย เพราะที่บ้านผมเป็นสังคมของคนมอญ อย่างพ่อผมไม่พูดภาษาไทย พูดแต่ภาษามอญ เมื่อเข้าโรงเรียนประถม ครูก็จะบังคับให้ต้องพูดภาษาไทย เพราะไม่เช่นนั้นจะเรียนไม่เก่ง หรือกลัวจะถูกนิทา ก็ไม่แน่ใจ แต่ครูก็บังคับให้เราพูดภาษาไทย มันเป็นจุดเริ่มที่ทำให้ผมรู้สึกว่าย่เปลี่ยน เริ่มอายุที่จะพูดภาษามอญในที่สาธารณะ เพราะว่าการพูดมอญจะทำให้ผมถูกทำโทษจากครู จึงเป็นจุดเริ่มที่ทำให้เราต้องปิดอัตลักษณ์ของตัวเองเอาไว้

ผมจำได้ว่าเวลาไปไหนกับพ่อแต่ละครั้ง ไปตลาด หรือขึ้นรถสองแถวไปในเมือง พ่ออยู่หัวรถ ผมจะต้องเดินไปท้ายรถ พ่ออยู่ท้ายรถ ผมก็ต้องเดินไปที่หัวรถ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้พ่อคุยภาษามอญกับผมในที่ชุมชน แต่ไม่เกี่ยวกับวันนี้ที่จะต้องขึ้นมาบนเวที โดยพ่อนั่งฟังอยู่ข้างล่างวันนี้เราต่างคนต่างทำหน้าที่เท่านั้นเอง เลิกความคิดแบบนั้นไปแล้ว

จะเห็นว่าเมื่อผมถูกปิดกั้นอัตลักษณ์ของตนเอง ทำให้คนมอญซึ่งก็เหมือนๆ กับพี่น้องหลายๆ ชนชาติ คนลาว คนพม่า คนญวน เรียกเขาว่าญวนเขาไม่ชอบใจนัก ต้องปิดเหมือนกัน พยายามจะให้รู้สึกว่าในรัฐไทยมีแต่คนไทย ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะว่าเป็นมอญของผมก็ปรากฏอยู่

ตอนที่ผมเป็นเด็ก ผมเคยวิ่งหนีพ่อเข้าสวน เพราะพ่อจะสอนให้ผมเขียนอักษรแบบภาษามอญ แต่วันนี้อัตลักษณ์เหล่านั้นก็ถูกปรากฏขึ้นเมื่อผมมีการศึกษาสูงขึ้น ได้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ผมก็ชวนชวายเรียนภาษามอญด้วยตัวเอง เป็นเหมือนกับอัตลักษณ์ที่ตีกลับคืนมา

ทุกวันนี้เราจะเห็นว่าหลายๆ ส่วน หลายๆ ภาคของเมืองไทย มีคนมอญจากพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งเราเรียกว่าแรงงานต่างด้าวชาวพม่า แต่ 80% ของคนเหล่านั้นเป็นมอญ อีก 20% ก็จะเป็นพม่า กะเหรี่ยง และไทยใหญ่ ซึ่งใน 80% ที่ผมสัมผัส คลุกคลี และทำกิจกรรมร่วมกับเขา ผมยังสื่อสารกับเขาเข้าใจ คุยกับเขารู้เรื่องอย่างน้อยก็ 60-70% ด้วยภาษามอญที่ผมมีอยู่ ด้วยภาษาเขียน ภาษาอ่าน ที่ยังสื่อกันได้

แต่การกระทำของรัฐพม่าและรัฐไทยพยายามจะให้เป็นการง่ายใน

การจดทะเบียนเป็นแรงงาน หรือว่าการควบคุมของพม่าก็ตาม ก็จะเหมาว่าเขาเป็นพม่า อยู่ฝั่งโน้นก็เป็นพม่า เข้ามาทำงานในเมืองไทยก็บอกเป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ไม่ได้แบ่งแยกความเป็นชาติพันธุ์ จุดนี้เองที่เป็นการยาก ขณะที่รัฐไทยคิดว่าจะควบคุมเขาได้ง่าย แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการยากที่จะควบคุมเขาเพราะเขาไม่ยอมรับในความเป็นพม่า

เพื่อนผมคนหนึ่งรู้สึกว่าจะเป็นพระเอกในเรื่อง “ต้นทางจากมะละแหม่ง” ด้วย ชื่อวีทอ เขาถูกตำรวจจับ เพราะว่าเขาเข้ามาทำงานในเมืองไทย ตำรวจถามว่า พม่าใช่ไหม เป็นพม่า หรือลาว หรือเขมร เขาตอบ ไม่ใช่ เป็นมอญ ตำรวจจึงว่าไอ้มอญนี่มันอยู่ตรงไหนของแผนที่โลก ก็ไม่ยอม จะถูกตำรวจจับอยู่รอมร่อก็ยังไม่ยอมว่าจะเป็นมอญ ไม่ยอมเป็นพม่า

จะเห็นได้ว่าเรื่องอัตลักษณ์นั้นมันรุนแรงมาก เมื่อก่อนเขาอยู่ในพม่าก็มีชื่อเป็นภาษาพม่า ชื่อตุลแล ชื่ออะไรต่างๆ ออกสำเนียงพม่า แต่เมื่อมาอยู่เมืองไทย เขาก็มีการสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองขึ้นมา จะตั้งชื่อตัวเองเป็นภาษามอญ เช่น ซานและวี ซานแดง ซานฮองซา ฯลฯ

ชื่อแต่ละชื่อที่เขาตั้งขึ้นมาแต่ละกลุ่มในเมืองไทยที่เขามีการรวมกลุ่มกันขึ้นมาจะบ่งบอกถึงความเป็นชาตินิยมอย่างรุนแรง เช่น ซานแดง = รักเมือง ซานและวี = รักรักษา อนุรักษ์ เหมือนกับว่าเมื่อเขาหลุดจากความ เป็นรัฐพม่ามาอยู่ในรัฐไทย ซึ่งเขามีโอกาสที่จะแสดงออกในสิ่งเหล่านี้ ก็พยายามจะสร้างอัตลักษณ์ของเขาขึ้นมาในสังคมไทย

ขณะเดียวกันมอญในเมืองไทยอย่างผม บางส่วนอัตลักษณ์ได้สูญหายไปแล้ว ก็เริ่มจะรับเอาอัตลักษณ์ของเขากลับคืนมา ขณะที่ภาษาและหนังสือของมอญในเมืองพม่ามันสูญหาย เพราะว่าถูกกระทำ ถูกบังคับให้เผา ทำลาย ถ้าใครมีอยู่จะถูกทำโทษ หนังสือมอญในเมืองไทยที่อยู่กับวัดมอญในเมืองไทย 200 กว่าแห่ง ก็ถูก copy ถูกคัดลอกจากไปลานไปเผยแพร่ ไปใช้เป็นตำรา เป็นความรู้ของมอญในเมืองพม่า

พร้อมกันนั้น สิ่งที่สูญหายไปจากมอญในเมืองไทยเรื่องการแต่งกายและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่างๆ ก็จะถูกตีกลับจากพม่ามาสู่มอญในเมืองไทย อย่างเช่นโล่สร้างที่อาจารย์สมฤทธิ์นี้หนึ่งเมื่อสักครู่นี้ก็จะเป็นโล่สร้างลายมอญซึ่งคนมอญในพม่าคิดขึ้นมา เพราะว่าสิ่งต่างๆ ที่เป็นมอญ เมื่อ

อยู่ในพม่ามันก็กลายเป็นพม่า ไม่ว่าจะป็นภาษา สถาปัตยกรรม แม้แต่ท่า
 รำและลวดลาย เสื้อผ้าการแต่งกาย ก็จะเป็นพม่า เขาจึงจำเป็นจะต้องคิด
 เอกลักษณ์ อັตลักษณ์ของตัวเองขึ้นมาใหม่ ด้วยการไปหาหีบผ้าฝีมอญ
 โบราณตามบ้านคน เพื่อมาสถาปนา ออกแบบ ร้อยเรียงเข้ามาใหม่ให้เป็น
 โสร่งลายมอญอย่างชัดๆ เพื่อจะแต่งเดินในพม่าได้ ให้คนเขารู้ว่านี่คืออັต
 ลักษณ์ของความเป็นมอญ ซึ่งทำให้หน้าสงสารน่าเห็นใจกว่ามอญในเมืองไทย
 เพราะมอญในเมืองไทยหากลุกขึ้นมาบอกว่าเราเป็นมอญ จะนุ่งโสร่งลาย
 ไทหนักตาม เราก็เป็นมอญได้ในสายตาคนไทย แต่ความเป็นมอญในพม่า
 อັตลักษณ์ของเขาถูกกดมากกว่ามอญในเมืองไทย เพราะฉะนั้นการแก
 อັตลักษณ์ใหม่ขึ้นมาเป็นสิ่งจำเป็นของมอญในพม่า

เมื่อสักครู่อำจารย์สุภรณ์ได้ถามผมเกี่ยวกับการนับถือผี หรือ
 มอญขวาง ผมก็จะเล่าให้ฟังตรงนี้ว่า “ผี” สำหรับคนมอญนั้น ผมเชื่อว่า
 มันเป็นสิ่งที่เก็บซ่อนอັตลักษณ์ของคนมอญไว้ในนั้น เพราะคนมอญจะมี
 หีบผ้าผีหรือกระบอกผ้าผีอยู่ในบ้าน บ้านคนมอญจะมีเสาผีหรือเสาเอกทุก
 หลัง และมีการนับถือสืบทอดผีเรื่อยมา ที่อาจารย์สุภรณ์ว่าคนมอญนับถือ
 ผีผ่านลูกชายคนโต เมื่อพ่อสิ้นชีวิต ลูกชายคนโตก็มีสิทธิ์ ต้องนับถือผ้าผี
 ผ่านลูกชายคนโต บำรุงรักษาดูแลหีบผ้าผีต่างๆ ตรงนี้จะเพิ่มเติมความรู้
 จากที่อาจารย์ทราบชนิดหนึ่งว่า

ในกลุ่มคนมอญแต่มีจำนวนไม่มากนักมีการนับถือผีผ่านลูกชาย
 คนเล็กด้วย ก็คือที่หมู่บ้านผม ที่บ้านเกาะ สมุทรสาคร

ที่แรกผมก็ไม่เชื่อว่า เอ๊ะ ปู่ย่าตายายสั่งสอนกันมาผิดๆ หรือเปล่า
 เพราะบ้านอื่นๆ ทั่วเมืองไทยเขานับถือผีผ่านลูกชายคนโต แต่บ้านผม
 นับถือผ่านลูกชายคนเล็ก เป็นหมู่บ้านเดียวในประเทศไทย

เมื่อผมได้มีโอกาสไปมะละแหม่งเมื่อปีที่แล้ว ก็ได้ไปสืบค้นเรื่อง
 ซึ่งปู่ย่าตายายก็บอกเล่ากันมาว่า มอญบ้านผมที่บ้านเกาะ สมุทรสาครนี้ มา
 จากบ้านกะมาวก เมืองมะละแหม่ง ผมจึงไปที่หมู่บ้านกะมาวกซึ่งเป็น
 หมู่บ้านมอญหมู่บ้านเดียวในพม่าที่นับถือผีผ่านลูกชายคนเล็ก ผมจึงเห็น
 คำกลางที่ชัดเจนว่ามอญหมู่บ้านผมมาจากหมู่บ้านกะมาวกแน่นอน นั่นคือ
 สิ่งที่ผมนำมาบอกเล่า เป็นรากที่ยังเหลืออยู่

จะเห็นได้ว่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับผี ผู้คนจะไม่ค่อยกล้าเปลี่ยนแปลง
 ในขั้นตอนพิธีการทางผีแม้จนถึงทุกวันนี้ การแต่งกาย อาหารการกิน ซึ่ง
 อยู่ในขั้นตอนการทำผีต่างๆ จะยังคงเดิมอยู่มาก เพราะว่ามันเชื่อว่าผีก็จะ
 ยอมไม่เปลี่ยนแปลงเพราะกลัวผีจะทำร้ายเอา

คนมอญเชื่อว่าผีคือผีปวย๋ตายายซึ่งคอยปกป้องรักษาลูกหลานในบ้าน
 ถ้าหากว่าในผ้าผีซึ่งประกอบด้วยผ้าถุง ผ้าห่ม และแหวนทองหัวพลอย
 แดงหนึ่งวง ถ้าเกิดสิ่งของเหล่านี้ชำรุด สูญหาย หรือขาดไป ปวย๋ตายายก็
 จะลงโทษลูกหลานให้เจ็บไข้ได้ป่วยหรือทำมาหากินไม่ขึ้น

อัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของความเป็นมอญจึงอยู่ที่การนับถือผี
 ซึ่งทุกชาติในโลกจะมีการนับถือผีมาก่อนศาสนาทั้งสิ้น แต่เมื่อคนมอญ
 ยอมรับนับถือพุทธศาสนา ก็จะมีการปรับการนับถือผีให้อยู่คู่กับการนับถือ
 ศาสนาพุทธ ซึ่งจะเห็นได้ในทุกตำนานหรือทุกเรื่องเล่าของคนมอญ อย่างเช่น
 ตำนานการนับถือผีของคนมอญ ซึ่งพูดถึงภพชาติหนึ่งที่ชายคนหนึ่งมีเมีย
 สองคน เมียหลวงกับเมียน้อย มีการผลัดกันฆ่า จ้องเวรกัน ชาติหนึ่งเมีย
 หลวงเป็นเสือ เมียน้อยเป็นแมว อีกชาติหนึ่งเมียหลวงเกิดเป็นไก่ เมีย
 น้อยเป็นหนอน อะไรอย่างนี้ ผลัดกันฆ่าทุกชาติๆ ไป มีการจ้องเวรกันไป
 เรื่อยๆ ไม่รู้จบ จนวันหนึ่งเมียน้อยเมียหลวงเกิดเป็นยักษ์และนางทาสี
 คนหนึ่ง ตามฆ่ากันไป หนีไปหนีมา ไปเจอพระพุทธเจ้าเทศนาสั่งสอนให้
 คินดีเล็กแล้วต่อกัน รักใคร่กัน ให้คนมานับถือผีไว้ในบ้านแล้วจะอำนวย
 วยพรให้โชคดี อย่างนี้เป็นต้น

เห็นได้ว่าคนมอญจะเอาตำนานเรื่องผีผนวกเข้ากับเรื่องของศาสนา
 ตลอดเวลา ซึ่งให้เห็นว่าศาสนาพุทธเข้ามาทีหลัง ผีมีอยู่ก่อน แต่จะทำ
 อย่างไรเมื่อมานับถือศาสนาพุทธแล้วผีจะยังคงอยู่และกลมกลืนไปด้วยกัน
 ในวิถีชีวิตของคนมอญจะมีทั้งผีและพุทธอยู่ด้วยกันตลอดเวลา แต่ก็
 เป็นพวกที่ค่อนข้างเป็นมอญเดิมๆ อยู่มาก จะเห็นได้ว่าคนมอญรุ่นเก่าจะ
 ไม่มีจุดความ เครื่อรางของคลัง ศาลพระภูมิ หรือการถวายข้าวพระพุทธ

เพื่อนอาจารย์สุภรณ์ คืออาจารย์วงเดือน นาราสัจจ์ ที่ มศว. เล่า
 ให้ฟังว่า เคยลงพื้นที่ภาคสนามกับอาจารย์สุภรณ์เมื่อ 30 ปีที่แล้ว ที่บ้านโป่ง
 ราชบุรี บ้านมอญที่นั่นเกือบจะไม่มีศาลพระภูมิเลย เพราะว่ามันจะไม่มี

นับถือศาลพระภูมิ แต่นับถือผีบ้านผีเรือนกับพระพุทธศาสนา ไม่มีพระอยู่ที่บ้าน จะไหว้พระต้องไปที่วัด เพราะบ้านเป็นสิ่งที่มนุษย์อยู่ มนุษย์มีกิเลส การเอาพระมาไว้ที่บ้านเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เกิดพูดหรือทำอะไรลงไปก็พระไม่ควรรู้ไม่ควรเห็น คนมอญจะเชื่อเช่นนั้น ระยะเวลาหลังก็มีการอนุโลมทำเป็นห้องพระ เรียก “นาญญักย์จก” ลักษณะเหมือนการสร้างห้องเล็กๆ ไว้ต่อจากฝาบ้านต่างหาก มีม่านปิดกัน เพราะการเอาพระไว้เช่นนี้ถือเป็นการแยกกันอยู่ หากคนจะทำอะไรหรือพูดอะไรที่ไม่เพราะไม่ดี เช่นทะเลาะกัน พระก็จะได้ไม่รู้ไม่เห็น ถือว่าอยู่กันคนละหลังคา นี่เป็นทางออกของคนมอญในสมัยหลัง

เรื่องการนับถือผีของคนมอญก็จะผูกโยงกับเรื่องมอญขวางซึ่งอาจารย์สุภรณ์ได้ถามเมื่อสักครู่นี้ เพราะว่าสิ่งที่คนไทยหรือคนทั่วไปเรียกว่ามอญขวางนั้น ไม่ใช่ขวางหูขวางตา หรือขวางทางเท้า แต่มันเกิดจากวิถีชีวิตของคนมอญซึ่งทำตัวให้แปลกแยกไปจากสังคมไทย ซึ่งจริงๆ แล้วคนมอญทำตัวเหมือนที่อยู่เมืองมอญ เมืองเกาะตะมะ มะละแหม่งในประเทศพม่า คือคนมอญจะมีความเชื่อเรื่องผี แต่ละบ้านจะมีเสาเอกหรือเสาผีประจำอยู่แต่ละหลัง เสาผีจะอยู่ในห้องของประธานของบ้านคือพ่อแม่ ซึ่งเป็นสิ่งเคารพสูงสุด จะสร้างให้อยู่ในด้านทิศตะวันออก เมื่อแสงแดดยามเช้าส่องผ่านมาถึงเสาผี ถ้าหากคนที่อยู่ทางเหนือของเสาผีเงาของคนที่อยู่ในบ้านจะไปตกทับเงาของเสาผี ถือกันว่าจะทำให้เจ้าบ้านทำกินไม่ขึ้น

และมีความเชื่ออีกอย่างหนึ่งซึ่งคนมอญปฏิบัติสืบทอดกันมาคือคนมอญจะอยู่กันเป็นสังคมใหญ่ ปลูกบ้านใกล้ๆ กัน พ่อแม่ลูก เมื่อลูกออกเรือนแต่งงานไปแล้ว ถ้าจะแยกอยู่ต่างหากก็มักจะสร้างบ้านอยู่ใกล้ๆ กัน ส่วนใหญ่จะสร้างบ้านขนานไปตามลำน้ำ ถ้าหากที่ไม่พอก็จะอยู่ด้านหลังของบ้านพ่อแม่ บ้านของลูกจะต้องเตี้ยกว่าและไม่อยู่ด้านทิศตะวันออกของบ้านพ่อแม่ เพราะหากแดดตะวันออกส่องมา เงาของบ้านลูกมาพาดทับบนเงาของบ้านพ่อแม่ ก็เชื่อว่าลูกจะทำมาหากินไม่ขึ้นเช่นกัน

เรื่องเงาของคนมอญเป็นสิ่งสำคัญมาก แม้เงาก็จะไม่เหยียบกัน ผมจำได้ว่าตอนผมเป็นเด็ก ผมไปวัดกับพ่อ เดินสวนทางกับพระบนถนนแคบๆ พระอยู่ทางทิศตะวันตก แล้วเราอยู่ทางทิศตะวันออก เงาของพระทอดมา

แล้วเราจะต้องเดินผ่าน พ่อจะต้องบังคับให้ผมย่อตัวลงและนั่งพนมมือไหว้พระ เพื่อเราจะได้ไม่เหยียบไปบนเงาพระที่เดินสวนกับเรามา จะเห็นว่าเรื่องของแสงกับเงา คนมอญให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

ด้วยเรื่องของทิศตะวันออกและทิศตะวันตกนี้เอง บ้านของคนมอญจึงหันด้านจั่วไปทางทิศตะวันออก ประกอบกับแม่น้ำลำคลองในเมืองมอญเมืองพม่าก็จะไหลจากทิศเหนือลงทิศใต้โดยตลอดเกือบทุกสาย รวมทั้งแม่น้ำในประเทศไทยด้วย คนมอญก็จะปลูกบ้านขวางทางแม่น้ำ หันแนวทางความยาวของบ้านขนานกับแม่น้ำ เอาด้านจั่วลงคลองหรือแม่น้ำ เมื่อมาอยู่เมืองไทยก็ยังปลูกบ้านเช่นนี้ ขณะที่คนไทยปลูกบ้านขนานไปกับลำน้ำ จึงกลายเป็นมอญขวาง คือปลูกบ้านขวางคลอง ผิดจากธรรมเนียมคนไทยหรือคนอื่น ๆ ซึ่งปลูกบ้านขนานไปกับลำคลอง นี่คือที่มาของมอญขวาง

ผมจะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับมอญขวางให้ฟังอีกเล็กน้อย ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์อีก เมื่อมีคนพูดถึงคำว่ามอญขวาง จากการที่เป็นเรื่องของวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมต่างๆ ก็มีการแปลเป็นเรื่องของความลามกหยาบคาย พูดในลักษณะที่ว่า อ้อ ที่ขวางๆ เป็นสิ่งที่ผู้หญิงมอญติดตัวมาแล้วขวางหรือเปล่า ต่างกับผู้หญิงไทยหรือผู้หญิงชนชาติอื่นหรือเปล่า ที่ว่ามีอะไรขวางๆ ซึ่งก็คงไม่ใช่ เพราะว่าเรื่องสรีระทุกคนก็คงเหมือนกัน เมื่อมีคนเอาเรื่องอวัยวะเพศของสตรีมอญมาล้อเลียนกัน ก็มีเรื่องของคติความขึ้นโรงขึ้นศาล เกิดที่สามโคก ปทุมธานี มีคนไปล้อเลียนว่าผู้หญิงมอญนั้นขวาง อวัยวะเพศขวาง เธอก็ฉุนก็ก็ขึ้นมา จึงเปิดให้ดูพิสูจน์ เปล่า ไม่ได้ขวางก็เหมือนกับประชาชนทั่วไป ก็ปรากฏว่าชายหนุ่มที่แซวไม่กล้ามอง จึงไม่รู้ว่าขวางหรือเปล่า แต่คนในตลาดเขามองกันหมด เขายืนยันว่าไม่ขวางเรื่องนี้ก็เลยถึงโรงพัก แล้วก็ถูกปรับไปตามระเบียบในฐานะทำอนาจารในที่สาธารณะ เป็นการให้ทุกท่านในที่นี้รับรู้ว่า ไม่ได้ขวางนะ ขวางเฉพาะเรื่องการสร้างบ้านเท่านั้น

การพูดถึงอัตลักษณ์ของคนมอญ มีทั้งความเหมือนและความต่างระหว่างมอญในเมืองไทยและมอญในประเทศพม่า เพราะว่าสิ่งที่มอญในเมืองไทยอย่างผมมีอยู่นั้นได้รับวัฒนธรรมของไทยเข้าไปผสมกลมกลืน ในขณะที่มอญในประเทศพม่าก็ได้รับวัฒนธรรม ประเพณี จากพม้ามามาก

กลมกลืน เมื่อมาเจอกัน คนมอญสองเมืองอย่างผมกับมอญในเมืองพม่าก็
จะสับสนนิดหน่อยในเรื่องภาษาพูด วัฒนธรรม

นี่คือสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจและเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะว่า
วัฒนธรรมมีการข้ามไปข้ามมาได้ตลอดเวลา

อย่างเช่น การรำมอญในเมืองไทยอาจจะซ้าๆ เนิบๆ เพราะได้รับ
อิทธิพลจากดนตรีและการแสดงของไทยเข้าไปปะปน ในขณะที่มอญของ
พม่าจะมีการรำที่รวดเร็ว อาจเป็นเพราะเรื่องของสถานการณ์บ้านเมือง
ภาวะสงคราม ทำให้จะมารำอ้อยอิ่งหรือซ้าๆไม่ได้ เดี่ยวทหารพม่ามาก็รำ
ไม่จบกันพอดี

เมื่อมอญสองเมืองมาเจอกัน ก็มีความยุ่งยาก ต้องมีการปรับ
ทัศนคติต่อกัน พวกมอญเมืองไทยก็จะบอกว่าการรำแบบมอญของพม่าที่
ยกแข้งยกขากระโดดโลดเต้นนั้นดูไม่ลง มอญเมืองพม่ามาเห็นมอญเมือง
ไทยรำก็จะบ่นว่าซ้า มัวอ้อยสร้อยอ้อยอิ่งเมื่อไรจะจบสักที
ก็ดูไม่ลงเหมือนกัน

แต่เนี่ยเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกันว่าความ
แตกต่าง วันเวลา อัตลักษณ์ที่ถูกปิดและถูกสร้าง
ใหม่ของมอญทั้งสองประเทศ ทำให้เกิด
ความเป็นไปอย่างนี้ แต่ว่าถ้าไม่หาเรื่อง
สักทีเดี๋ยว ดูอย่างนักวิชาการ นักศึกษาก็
จะเห็นว่า ดนตรีที่อยู่ในนั้นเป็นทำนอง
เดียวกัน เพียงแต่ว่าจังหวะการตีการเล่นการบรรเลง
แตกต่างกันไป แม้แต่ทำรำของมอญเดิมนั้นมี 10 ท่า
แต่ว่ามีปรับแต่งเพิ่มเติม แต่ทำรำของมอญในพม่า
ก็มีสิ่งที่สอดคล้องกับมอญในเมืองไทย หากค่อยๆ
ดูกระบวนการ การออกท่า ลีลา จะเห็นว่ามันคล้าย
กันหรือเหมือนกันพอสมควร เพียงแต่ความแตก
ต่าง วันเวลาทำให้เปลี่ยนไปคนละจุด ซึ่งจริงๆ มา
จากจุดเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ของคนมอญใน

ปัจจุบัน ซึ่งจากสิ่งที่อาจารย์สุภรณ์บอกว่า เมื่อ 30 ปีที่แล้วรู้สึกเหมือนกับจะแย่ จะต้องสูญหายไปใน 10-20 ปี แต่ 30 ปีผ่านไปก็ยังคงเหลืออยู่ ก็เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้ผมเบาใจได้บ้าง แต่ตอนนี้ที่ผมมองและรู้สึกเป็นห่วง ไม่ทราบว่าจะจะเป็นจุดเดียวกับที่อาจารย์สุภรณ์ห่วงหรือเปล่า แต่ผมคิดว่า กระแสแรงกว่าเมื่อ 30 ปีที่แล้ว และเป็นสิ่งที่เราควรจะต้องระมัดระวัง คือ การจะอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญให้อยู่กับคนไทย ให้เป็นส่วนหนึ่งในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เหมือนกับดอกไม้หลากหลายซึ่งบานอยู่ท่ามกลางความหลากหลายในสังคมไทย ดีกว่าดอกไม้สีเดียวที่อยู่ในแจกันก็ดูไม่สวย เอกลักษณะที่ต่างๆ กันทำให้ดูไม่เบื่อ

สถานการณ์ที่คนมอญเผชิญอยู่ในปัจจุบันก็คือว่า สถานการณ์มอญอยู่ในภาวะที่เรียกว่าวิกฤต อย่างที่ศูนย์วิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล จัดให้ภาษามอญอยู่ในกลุ่มของภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติ ซึ่งจะต้องดูแลและฟื้นฟู อาจจะช่วยวิธีใดก็ได้แล้วแต่ เช่น การนำเข้าไปโรงเรียนหรือบรรจุในหลักสูตร ซึ่งเราทุกคนไม่ควรยึดติดอยู่กับภาพเก่าๆ ภาพที่อาจารย์ภูธรสะท้อนให้เห็นหรือเล่าให้ฟัง

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ภาษามอญและวัฒนธรรมมอญอ่อนแอลงคล้ายๆ กับถูกสถาปนาโดยรัฐไทยซึ่งตบหัวแล้วลูบหลัง พยายามกดเราไว้ไม่ให้พูดหรือหายใจ แต่วันหนึ่งก็ลุกขึ้นมาใช้ให้ ททท. มากระทำการย้ายี มาเอาเป็นจุดขายในการดึงนักท่องเที่ยว ทำให้จุดที่ตั้งขึ้นมาผิดไปจากวัตถุประสงค์เดิมที่เราเคยอยู่เคยเป็น เหมือนกับว่าไม่ได้ปลูกข้าว ไม่ได้หว่าน ไม่ได้ไถ แต่ถึงเวลาจะมากีบเกี่ยว ก็ได้ไปแต่ข้าวที่เป็นซึ่งข้าวเป็นกระพีไม่ใช้แก่น ซึ่งเขาใช้ระบบของการใช้เงินนำหน้าเข้ามาเกีบเกี่ยว แต่ในที่สุดแล้วพีชผลไม่ได้ถูกเพาะเลี้ยงในระยะเวล่ำบ่มเพาะที่พอสมควร เมื่อถึงเวลาเกีบเกี่ยวจึงได้ไปแต่สิ่งที่ไร้แก่นสาร

หรือการมาในอีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากรูปแบบของวัฒนธรรม มีสิ่งๆ ที่เรียกว่าเป็นการเมืองซึ่งเขามาจัดการ มาเพิ่ม มาแบ่งขั้ว ในชุมชนมอญอาทิเรื่องของโอท็อปที่สั่งการมาจากกระทรวงมหาดไทย ให้ทุกตำบลจะต้องมีหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล ทุกหมู่บ้านจะต้องมีหนึ่งชุมชน หนึ่งพิพิธภัณฑ์ ทำให้รวดเร็วในการจัดการหรือสถาปนาสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา และ

นักการเมืองที่เข้ามาจัดการสิ่งเหล่านี้ก็จะขัดแย้งกับผู้รู้เดิมในชุมชนมอญ เกิดการแบ่งแยกข้ออย่างชัดเจนทั้งฝ่ายผู้รู้และฝ่ายนักการเมือง และฝ่ายนักการเมืองเองก็จะมีสองชั่วสามชั่วเสมอตามสภาพของนักการเมือง ผู้มีอำนาจมาปกครองจะเป็น อบต. อบจ. กิติ ตามแต่ในยุคนั้นๆ

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่รัฐไทยส่งเข้ามาทั้งสองอย่างทั้งแนววัฒนธรรมโดย ททท. ทั้งแนวการเมืองโดย อบต. อบจ. เป็นส่วนผลักดันและผลักดัน ทั้งอย่างรุนแรงที่ทำให้สังคมมอญเริ่มเลวร้ายและเริ่มจะกู่ไม่กลับ

สิ่งที่เราจะได้ต่อไปในทุกวันนี้ก็คือว่า เราควรจะสร้างความเข้มแข็งให้ตัวเอง สิ่งให้เห็น สิ่งที่ไม่เห็น หากว่ามันไม่ใช่ก็ควรจะลุกขึ้นมาพูด อย่างน้อยก็เป็นตัวแทนของชนมอญซึ่งจะได้พูดเป็นลักษณะเดียวกับคนชาติอื่นๆ เช่นเดียวกับคนลาว คนญวน คนญี่ปุ่น คนจีนต่างๆ ที่อยู่ในสังคมไทยก็ ถูกกระทำเหมือนกัน เราจึงควรจะสร้างจุดที่เป็นตัวตนเป็นอัตลักษณ์ของเราจากจุดเดิมที่เรายืนยัน ไม่ใช่จากจุดที่ ททท. มาสถาปนาให้ แล้วล้มเหลวอย่างทุกวันนี้ที่เป็นอยู่ ที่ผมอยากจะทำพูดจะเล่าให้ฟังก็คงเท่านั้นจะครบ ช่วงหน้าจะเป็นการเปิดเวทีหากมีผู้ใดสงสัย ขอมอบหน้าที่ให้อาจารย์

ขอบคุณครับ

กาญจณี :

ขอบคุณ คุณณรงค์ บรรจง มากค่ะ สิ่งที่คุณณรงค์พยายามชี้ให้เราเห็นก็คืออัตลักษณ์ของมอญที่อยู่ในเมืองไทยมานานแล้ว ซึ่งคุณณรงค์ก็เป็น Generation ที่ 7 กำลังถูกกระทำอีกครั้งหนึ่งโดยรัฐไทยสมัยใหม่ ไม่ว่าจะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นโยบายประชานิยม นโยบายเกี่ยวกับปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้วิกฤตอัตลักษณ์ของมอญเป็นสิ่งที่น่าห่วง

แต่ว่าเมื่อตอนต้นคุณณรงค์กำลังชี้ให้เห็น ราวกับว่าเขาวงกตที่เป็นคนมอญเก่าที่อยู่ในเมืองไทย กำลัง...คล้ายๆ ว่าดูอัตลักษณ์บางอย่างจากมอญที่ผ่านเข้ามาบนชื่อที่รัฐไทยรู้จักว่า แรงงานต่างด้าว เพราะว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามา รัฐไทยจะเรียกเขาว่าแรงงานพม่า ไม่รู้จักว่าเป็นแรงงานมอญ ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นสิ่งที่ต้องศึกษากันต่อไป ที่นี้ก็คงจะเป็นเรื่องที่ทำให้ท่านผู้ฟัง แสดงความคิดเห็นหรือมีคำถามถามท่านวิทยากร เชิญค่ะ

ภูธร :

ขอเวลา 2 นาที คำว่ามอญขวางนี้เมื่อเช้าผมฟังอาจารย์ธำรงค์ศักดิ์ พุดกีสะดุ้งปึงๆ ตลอด เพราะว่าได้ทำงานกับพวกชาวมอญมากี่มาก เขาเกลียดคำนี้ที่สุด ตัวเราเองก็ต้องพยายามหลีกเลี่ยงตลอดเวลา ไม่เอามาพูดมาล้อเล่น เขาบอกว่าด่าพ่อด่าแม่ยังเจ็บน้อยกว่าด่าว่ามอญขวาง

ผมก็พยายามถามว่า ทำไมถึงได้ไม่ประทับใจคำนี้นักหนา

เขาบอกว่าแท้จริงคนไทยไม่เข้าใจคำว่ามอญขวางแปลว่าอะไร พอดีผมฟังคุณณรงค์พุดอยู่ แต่ยังไม่เข้าถึงจุดนั้น จึงอยากถามว่าจริงหรือไม่ที่มอญเขาบอกว่า ที่ไม่ให้เอาคำว่ามอญขวางมาล้อเลียนในแง่ตลกขบขัน เพราะเหตุว่า เวลาคนมอญตาย หัวของศพต้องหันไปทางทิศเหนือ เท้าหันไปทางทิศใต้ ต่างกับเมรุคนไทยทั่วไปที่ต้องหันหัวที่วางศพไปทางทิศตะวันออกตะวันตก การให้ความสำคัญทางทิศเหนือของคนมอญ ก็เลยทำให้อะไรหลายๆ อย่างขวางอยู่ตลอดเวลา เพราะคนไทยจะใช้ทิศตะวันออกตะวันตกเป็นแกนตลอด คำว่ามอญขวางจึงมาจากจุดนั้นใช่หรือไม่

องค์ :

ทฤษฎีนี้ไม่ค่อยได้ยินนัก โดยมากเป็นการล้อเลียนเชิงขบขันในเชิงดูถูกกันมากกว่า แต่ก็มีคนมอญกลุ่มหนึ่งลุกขึ้นมาอธิบายในแนวทางที่ว่า มอญเคยทำงานอยู่ในกรมอาทมาตย์ สืบข่าวแนวตะวันตกทางด้านชายแดนพม่า แล้วก็คอยขวางทัพพม่าที่จะมาโจมตีไทย อันนี้ก็เป็นคำอธิบายของคนมอญที่พยายามให้ตนเองดูดี แต่ผมไม่เชื่อ ผมเชื่อในเรื่องทฤษฎีที่ผมแจ้งไปเมื่อสักครู่ คือเรื่องของการปลุกบ้านขวางน้ำมากกว่าครับ

สุภรณ์ :

ขอเพิ่มเติมจากคุณองค์นิดหนึ่งนะคะ พุดถึงเรื่องความเชื่อเรื่องผีกับเรื่องความเชื่อทางศาสนาพุทธ ซึ่งคนมอญพยายามลากโยงเข้ามาด้วยกันและยึดทั้งสองอย่างไว้ แต่คนมอญเขามีความสามารถมากๆ ในการแบ่งเขตอย่างชัดเจน อย่างเช่นเรื่องของคนทุกๆ ไปในอดีตนั้น งานแต่งงานงานศพ จะไม่มีเรื่องของพระเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างงานแต่งงานของคนไทยเรา

มีพระมาสวด มีการใส่บาตร ของคนมอญจะไม่มีอย่างนั้น

งานศพก็เช่นกัน จะไม่มีพระมาสวด 4 รูปเหมือนของไทย อย่างที่เคยไปร่วมงานของมอญมา ก็มีคนมาอ่านหนังสือหรืองานวรรณกรรมของเขาให้ฟัง คงเพื่อให้เห็นลัทธิธรรม อะไรอย่างนั้น และมีคนหลายๆ คนมาอยู่เป็นเพื่อนศพ

แต่ปรากฏว่าในระยะหลังนี้เริ่มจะเปลี่ยนไปแล้ว งานพวกนี้จะมีพระเข้ามาทั้งงานแต่งงานและงานศพ นี่คือการแสดงให้เห็นการรับกันไปรับกันมาแล้วผสมกลมกลืนกัน คงเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมที่อาจมองว่าพระเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและอาจจะได้บุญได้อะไรอย่างนี้แหละ

กาญจน์ :

ใครมีคำถามเชิญค่ะ หลายท่านอาจจะไม่ได้ยิน ท่านถามว่า มีจำนวนตัวเลขของคนมอญซึ่งมาอยู่ที่นครเขื่อนขันธ์สักเท่าไร

สุภรณ์ :

ตัวเลขยังไม่ค่อยชัดเจนในสมัยนั้น มามีตัวเลขในสมัยหลังที่มีการเริ่มทำสำมะโนประชากรในสมัยรัชกาลที่ 5 และแยกตามเชื้อชาติ แต่ว่าแยกไปตามมณฑล ซึ่งในส่วนมณฑลภาคกลาง คือปทุมธานี นนทบุรี นครเขื่อนขันธ์ สมุทรปราการ รวมกันทั้งหมด ตามหลักฐานที่เป็นข้อมูลในสมัยนั้นก็มียังมีจำนวน 21,302 คน จากจำนวนประชากร 4 จังหวัด 149,909 คน นี่เป็นหลักฐานตัวเลขเท่าที่มีหลักฐานชัดเจน

กาญจน์ :

มีคำถามอื่นไหมคะ ขอบภายใน 1 วินาที คิดว่าทุกคนคงทิวข้าว ไม่มีแล้วนะคะ 2 ชั่วโมงผ่านไป ท่านคงจะเข้าใจเรื่องของมอญ ชาวมอญ อัตลักษณ์มอญ แล้วก็เข้าใจสิ่งที่จะต้องดำเนินต่อไปกับมอญกลุ่มใหม่ที่เข้ามาในรูปแบบงานต่างด้าว

สวัสดิ์ค่ะ

พิธีกร (สมฤทธิ) :

ขอบคุณครับ ขอขอบคุณอาจารย์กาญจน์และขอบคุณวิทยากรทุกท่าน
 เวลาอีก 2-3 นาที วันนี้สงสัยมากเห็นมีคนมาเยอะ อยากเรียนถามว่า
 ใครในห้องประชุมนี้ที่

1. เป็นมอญ
2. เป็นทายาทของคนมอญ
3. สงสัยว่าตัวเองเป็นมอญ

ถ้ามีช่วยยกมือขึ้น มีไหมครับ เท่าไรครับ ยกสูงๆ ไม่ต้องกลัว ไม่มี
 ตัวแทนรัฐบาลพม่าอยู่ในนี้ อาจารย์ชนิตอยู่บ้านโป่ง ไม่ใช่มอญหรือครับ
 อาจารย์ก็น่าจะมีเชื้อชาติหรือสัญชาติมอญอยู่ในตัวบ้าง ถ้ายังสงสัยว่าตัว
 เองเป็นมอญหรือไม่ก็ช่วยยกมือด้วย มีเยอะเหมือนกัน ขอขอบคุณมากครับ
 มีนักศึกษาเป็นมอญด้วย ต่อไปเราอาจมีนักศึกษาเป็นกะเหรี่ยงคอยาว คือ
 เราปฏิเสธไม่ได้ว่าบ้านเราอยู่ร่วมกันอย่างนี้

ทำไมคุณเองถึงไม่ยก เป็นมอญลืมนิ้วหรือครับ นี่เป็นสถาน
 การณ์ที่วิกฤตมากในสังคมไทย คือการลืมนิ้ว มีแบบชั่วคราวกับถาวร
 แต่แบบคุณเองก็ยังรักษาได้อยู่คือลืมนิ้วแบบชั่วคราว

มอญขวางที่คุณเองก็พูดถึง ผม
 ไม่แน่ใจว่าไปอ่านเจอที่ไหนว่าคนที่ถูกวิ
 ษตรีมอญฆ่าทะเลให้ดูนั้นคือสุนทรภู่ ไม่
 ทราบจริงหรือเปล่า เพราะแก่ผ่านไปแถวๆ
 ปทุมฯ แล้วก็ถามว่า น้องๆ ขวางจริงหรือ
 เปล่า วิษตรีมอญเลยจัดการให้ดู เข้าใจ
 ว่าแก่ไม่รู้ตัวเองเป็นเดือนเลยครับ

ผมอยากจะเล่าเรื่องมอญนิดหนึ่ง
 เพราะว่าเราอยู่ตรงนี้ ใกล้ถนนพระอาทิตย์
 ซึ่งเป็นถนนของเจ้านายเชื้อสายมอญ
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์
 ซึ่งเป็นต้นตระกูลกฤดากร ท่านเป็นโอรส
 ของรัชกาลที่ 4 ตอนที่ท่านเกิด ตาหวาด

เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ)

ของท่านคือเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) ยกที่ดินให้เป็นของขวัญเจ้าจอมมารดา กลิ่นเพื่อรับขวัญหลาน เจ้าจอมมารดา กลิ่นเป็นลูกศิษย์ของแอนนา เป็นสตรีสยามเชื้อชาติมอญคนแรกที่แปลภาษาอังกฤษ Uncle Tom's Cabin เราคงไม่ค่อยรู้จัก

ไฉนๆ มาแล้วก็ลองเดินไปดูตรงถนนพระอาทิตย์ก็ได้ ว่าที่ตรงนี้เป็นของมอญ พวกที่เป็นทายาทมอญจะไปขีดเส้นทำเครื่องหมายว่าเตี๋ยจะมาเอาคืนก็ได้ นะครับ

เจ้าจอมมารดาชอนกลิ่น

มีคำคำหนึ่ง ผมจำได้ที่เขาบอกว่าบุคคลต่อไปนี้ห้ามคบ ท่านเคยได้ยินไหมที่ว่า มอญขาว ลาวใหญ่ ไทยเล็ก เจ๊กดำ ลักษณะบุคคลต่อไปนี้ห้ามคบ มอญขาว ผมก็มองที่คุณองค์ซึ่งเข้าตำราห้ามคบนะ แต่ถ้าคุณองค์จะเป็นหัวหน้าพรรคมอญใหม่ก็ขอคบไว้ก่อนเพราะใหญ่ดี จะได้เป็นนายกต่อไป ผมให้ท่านพัก 1 ชั่วโมงนะครับ อะไรนะครับ ขอโทษนะครับ อาจารย์เป็นคนที่มีแววตายิ่งใหญ่มากที่เห็นว่าผมแต่งตัวดีมาก เห็นไหมว่ามอญแท้จะต้องใส่สร้อย แบบที่สมัยก่อนเราได้ยินว่านุ่งผ้าดามากรุก ผมว่าดามากรุกมอญน่าจะเป็นตาเล็กๆ แบบนี้ ไม่ใช่ตาใหญ่ๆ แบบที่เราใส่รำพลายชุมพลกัน ซึ่งมันใหญ่ไป มอญเขาไม่รับประทาน มอญเขาถือว่าพวกไพร่เขานุ่งกัน พวกเจ้านายจะนุ่งตาเล็กๆ อย่างนี้ ฉะนั้นอย่าใส่ผิด ซึ่งเรามีคุณองค์เป็นที่ปรึกษา และใส่รองเท้าแตะ อารยชนของชาวอุษาคเนย์ที่แท้จริงจะไม่ใส่รองเท้าหุ้มส้น มหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ทุกพระองค์ของอุษาคเนย์ไม่ใส่รองเท้าหุ้มส้นแม้แต่พระองค์เดียว เพราะฉะนั้นพวกท่านถอดรองเท้าหุ้มส้นแล้วมาใส่แตะ ซึ่งเป็นสิ่งที่จอมพล ป. บอกว่าเป็นการแต่งกายที่ไม่สุภาพ แต่เขาตายไปแล้วก็เลยใส่ได้ เรากลับมาอีกครั้งบ่ายโมงครึ่ง เพราะเราเลยไปครึ่งชั่วโมง ขอให้ท่านหารับประทานอาหารเองตามอัธยาศัย ช่วงหน้าเจอกันใหม่ ขอบคุณครับ

ปาฐกถาพิเศษ ความสัมพันธ์ไทย-เขมร : ทั้งรักทั้งชังและ ประวัติศาสตร์บาดแผล

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

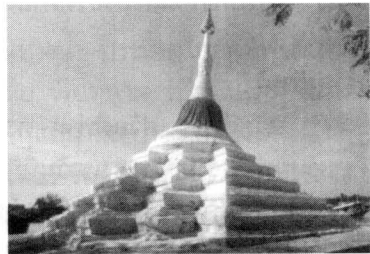
พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประติมากรรมรูปพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา

เจดีย์มอญ วัดปรมย์ยิกาวาส

พิธีกร (อัครพงษ์) :

เราจะเห็นว่าทั้งมอญและเขมร จริงๆ แล้วก็เหมือนหรือคล้ายกับ ศิลปะที่เราเรียกว่าเป็นแบบไทย ฉะนั้นเราจะมาคุยกันอีกรอบ เริ่มด้วย ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-เขมร : ทั้งรักทั้งชังและ ประวัติศาสตร์บาดแผล โดย ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

หลังจากนั้นเราจะคุยกันเรื่อง ภาษาเขมร ภาษาไทย โดย ศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ จะมาคุยกับเราเรื่องภาษา เขมรในสมัยอยุธยาตอนต้น

มีเรื่องจารึกเขมรในสยามประเทศ โดย อาจารย์ศานติ ภักดีคำ และอาจารย์พนัญช์ เฟ็งเป็ลียน จะมาพูดคุยในเรื่องตัวอย่างภาษา เขมรในกัมพูชาและสยาม

ดำเนินรายการโดย อาจารย์พิเชฐ สายพันธ์

หลังจากที่พวกเราได้อภิปรายกันแล้ว เราก็จะเปิดเวทีให้ทุกท่าน ได้แสดงความคิดเห็น ขอต้อนรับท่าน ดร. เตช บุนนาค นายกสมาคม ความสัมพันธ์ไทย-เขมร ได้มานั่งอยู่กับเราด้วย และเพื่อไม่ให้เป็นการ เสียเวลา ขอกราบเรียนเชิญท่านอาจารย์ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ประธาน ที่ปรึกษาโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นเลขาธิการมูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จะมาคุยกับเราเรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-เขมร : ทั้งรักทั้งชังและประวัติศาสตร์บาดแผล ขอกราบเรียนเชิญครับ

ชาญวิทย์ :

สวัสดีครับ สวัสดีท่าน ดร.เตช บุนนาค ท่านผู้มีเกียรติและนัก ศึกษาทุกท่าน รายการของเรานี้ก็คงอย่างที่ท่านทราบดี เราจัดขึ้นมาเพื่อ ความรู้ทางวิชาการที่เราเชื่อว่าดินแดนอุษาคเนย์ของเราซึ่งมีองค์รอร่าเวียน ครบรอบ 40 ปีในปีนี้เป็นดินแดนเก่าแก่ มีอารยธรรมสูง มีความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์อย่างยิ่ง

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เราควรจะทำความเข้าใจกันให้ดีในยุคสมัยของโลกปัจจุบัน ที่จะต้องติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยน หรือสัมพันธ์กันตลอดเวลา ความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรมนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาที่เราเห็นได้ว่ามีอยู่มากมายหลายปัญหาในปัจจุบัน

หัวข้อที่ผมจะพูดในวันนี้เป็นหัวข้อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทยกัมพูชานะครับ ซึ่งผมใช้คำว่า “ทั้งรักทั้งชัง” เป็น Love and Hate Relationship ซึ่งมีความยาวนานเป็นร้อยเป็นพันปีมาแล้ว และฝังอยู่ในความสำนึกหรือความรู้ของเราเป็นอย่างมาก

สิ่งที่ผมอยากจะเสนอในงานวันนี้คือ เรื่องเขมรศึกษา ภาพของความสัมพันธ์และปฏิกริยาโต้ตอบกันของ 2 รัชชาติ คือไทยกับกัมพูชา เรื่องของประวัติศาสตร์ฉบับราชการ กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาเล่าเรียน และแบบเรียน กับสื่อสิ่งพิมพ์

อย่างที่เรารบกันดีว่าประเทศของเรานั้นรอบล้อมด้วยหลายๆ ประเทศในกลุ่มอาเซียน หรือที่เรียกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป แต่ถ้าเราไม่มองในแง่ของสหภาพภูมิศาสตร์ซึ่งถูกกำหนดอย่างที่เรารับรู้กัน ผลๆ เราอาจคิดว่ายูเนียนก็เป็นส่วนของอุซาคเนย์ ใครที่ไปยูเนียนคงจะรู้ใช้ไหมว่าลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนนั้นช่างละม้ายคล้ายคลึงกับเราเหลือเกิน พูดได้ว่าคนในยูเนียนก็อาจจะคิดว่าตัวเองเป็นส่วนของอุซาคเนย์ด้วยซ้ำไป คนที่ลี้ภัยที่เราเจอมากมายเวลาที่เราไปเขาก็คุ้นเคยกับกรุงเทพมหานคร เขาเดินทางมาซื้อของมาค้าขายกันเป็นประจำ ค่อยๆ กัน เขาก็ชวนเราขึ้นบ้านเขาไปดูว่าบ้านของเขาเป็นอย่างไร

ผมคิดว่าหากเราคิดถึงพรมแดนทางน้ำ ประเทศไทยก็มีพรมแดนทางน้ำติดต่อกับหลายประเทศ กับอินเดีย เวียดนาม หรืออินโดนีเซียก็ติด ฉะนั้นเราจะต้องอยู่เพียงแคंपรมแดนที่เป็นผืนแผ่นดินอย่างเดียวไม่ได้

และเนื่องจากความใกล้ชิดกันโดยพรมแดนหรือโดยทางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าหลายต่อหลายครั้งก็เกิดปัญหาขึ้นมา บรรยากาศปัจจุบันซึ่งเป็นบรรยากาศของการติดต่อสัมพันธ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้มีทั้งสิ่งที่เป็นบวกและสิ่งที่เป็นลบ มีทั้งที่เป็นมิตรไมตรีและความเกลียดชัง

หาวาทะระวาง

เราจะเห็นว่าหลายต่อหลายครั้ง ประวัติศาสตร์หรือการใช้ประวัติศาสตร์นั้น หากไม่ถูกต้อง ไม่รับรู้ และไม่มีความเข้าใจที่ดีผ่านทัศนคติที่เป็นกลางเป็นธรรม ก็สามารถจะถูกนำไปใช้ให้เกิดผลลบหรือผลที่เราไม่ต้องการ ไม่ตั้งใจ ไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ต่อประเทศชาติ หรือมนุษยชาติ ผมอยากจะใช้คำคำนี้

ผมชอบหนังสือเรื่องหนึ่ง เป็นหนังสือสเปนหรือหนังสือละตินอเมริกา ใครที่เป็นคอหนังอาจจะเคยได้ยิน หนังสือชื่อว่า Bad Education ผมคิดว่าใช่ ถ้าเมื่อเรามี Bad History ก็ทำให้เกิดการศึกษาที่เป็น Bad Education เป็นการศึกษาที่น่าเบื่อ กลายเป็นยานอนหลับ ยากล่อมประสาท แล้วสิ่งที่เรียกว่า Bad History, Bad Education ก็เป็นสิ่งที่นำมาสู่ Bad Relationship

ผมคิดว่านี่เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ ในทัศนคติของชาติ และชนชาติของอุซาคเนย์ อาเซียนแทบจะทุกชาติทุกภาษา ผมพูดในนัยเอาเข้าจริงเคยนำ Paper นี้ไปเสนอเป็นภาษาอังกฤษหนึ่งทีปูซาน เกาหลี ในบรรยากาศซึ่งมีคนจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ต้องมานั่งคุยกันว่าประวัติศาสตร์ที่เราจะเขียนควรจะเขียนอย่างไร

ฉะนั้น ผมจึงดึงประเด็นที่ผมคุ้นเคยคือเรื่องอุซาคเนย์ และใช้กรณีของการบุชายญอย่างที่เราทราบกันคือ เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2546 ไม่กี่ปีมานี้เอง สถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ ถูกบุกกรุกและเผา ข้าราชการสถานทูตต้องหนีเอาชีวิตรอด รัฐบาลของคุณทักษิณต้องนำเครื่องบินเข้าไปรับคนไทยทั้งหมดออกจากพนมเปญ

เหตุการณ์อันน่าเกลียดน่าชังนี้เกิดขึ้นอย่างที่เราทราบกันว่า มีกระแสข่าวลือว่าดารายอดนิยมนั้น คือ กบ สุวนันท์ กล่าวไว้ว่า “เธอจะไม่ไปเยือนกัมพูชา หากว่าไม่คืนนครวัดให้กับประเทศไทย” ใช้คำว่า “คืน” นะครับ ข่าวลือนี้อาจจริงหรือเท็จประการใดก็ตาม แต่ก็กระจ่ายไปทั่วทั้งกรุงพนมเปญ ทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ ในรายการวิทยุกระจายเสียง รวมทั้งยังมีข่าวลือเลวร้ายอีกว่านักการทูตเขมรในกรุงเทพมหานครถูกฆ่าตายอย่างทารุณ ในที่สุดแล้วก็ทำให้หนักศึกษาเขมรออกมาประท้วง เดินขบวน และ

จบลงด้วยการเผาสถานทูตไทย
หลายคนคงรู้จัก กบ
สุนันท์ดี เธอเป็นที่รู้จักในประเทศ
กัมพูชาว่าเป็น เนียงประกายพริก
คือดาวพระศุกร์ คนเขมรเรียก
ดาวประจำเมืองว่าประกายพริก คน
ไทยเรียกดาวประกายพริก คน
ไทยเอาคำเขมรมาใช้ทับ ดาวดาว
เข้าประกายแปลว่า ดาวพริก แปล
ว่าเข้า ดาวเข้า คนไทยบอกว่าดาว
ดาวเข้า เหมือนอย่างคุณณรงค์บอก
ว่า บางกระดี่คืออะไร กระดี่คือ
ปลาดีใช่ไหม เราเรียกปลากะดี่
ว่า ปลาปลาดี เพราะกระแปลว่า
ปลา คนไทยจะใช้คำลักษณะ
นี้ อีกสักครู้อาจารย์วิไลวรรณ
คงจะเข้ามาคุยเรื่องนี้ได้อย่างสนุกสนาน

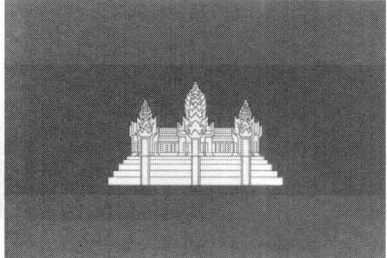
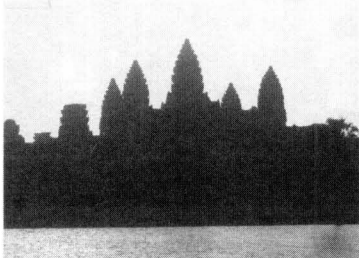
ใจโฮชองสมมุตฺตฺยู่

คู่รักคู่ครองแห่งเมืองพระกษัตริย์ ตลอดทศวรรษที่
ดิฉันจะอยู่ที่ประเทศเขมรนั้น ย่อมมีเรื่องเล่ามากมาย
แต่เรื่องหนึ่งที่ผมประทับใจมากที่สุดก็คือ เรื่องราวของ
สมมุตฺตฺยู่และโฮชองคู่รักที่ต่างต่างเป็นศิลปิน
ของกรุงศรีอยุธยาและเมืองพระกษัตริย์เขมรคู่หนึ่ง
คู่รักที่ต่างต่างเป็นศิลปินของกรุงศรีอยุธยาและเมือง
พระกษัตริย์เขมรคู่หนึ่ง คู่รักที่ต่างต่างเป็นศิลปิน
ของกรุงศรีอยุธยาและเมืองพระกษัตริย์เขมรคู่หนึ่ง
คู่รักที่ต่างต่างเป็นศิลปินของกรุงศรีอยุธยาและเมือง
พระกษัตริย์เขมรคู่หนึ่ง คู่รักที่ต่างต่างเป็นศิลปิน
ของกรุงศรีอยุธยาและเมืองพระกษัตริย์เขมรคู่หนึ่ง

ดิฉันจะเข้ามาคุยเรื่องนี้กับคุณวิไลวรรณกันดีกว่า เรื่องของคู่รัก (เขมร)คู่รัก (ไทย)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง
คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง

สมมุตฺตฺยู่และโฮชองคู่รัก (เขมร)คู่รัก (ไทย)หนึ่ง คู่รัก (ไทย)คู่รัก (เขมร)หนึ่ง

ท่านเห็นเลยใช่ไหมว่าการปล่อยข่าวลือแบบนั้นสำคัญแค่ไหน มัน
ทำให้จุดไฟได้เลย เพราะเราจะเห็นว่าชนชาติเขมรมีตรานครวัดอยู่ตรงกลาง
เขมรจะเป็นราชาธิปไตย เป็นสังคมนิยม เป็นปึกช้าย-ปึกขวา เป็นเผด็จการ
เป็นอะไรๆ ก็ตาม ทหารัฐบาลเขมรจะต้องมีนครวัดอยู่ตรงกลางของธงชาติ
มีถึง 7-8 ธงชาติและเปลี่ยนเนื้อร้องเพลงชาติมาหลายครั้ง เราเองก็เปลี่ยน
เหมือนกัน นครวัดจึงเป็นเสมือนหัวใจของเขมร

สถานทูต-บ.คนไทยพินาศ

เขมรมิคสัญญี เตรียมอพยพ

ฉันท-อินไทย-เบญจมิตรสัมพันธ์
"หน้า"อุทธรณ์-ประท้วงรุนแรง
เอื้อ"อุทธรณ์"ปลงศพและหลอน
ลี้ภัยสงครามไซร์บีนีอ-อเมริกัน

ตั้งแต่ครั้งใดเคยมีสงคราม...
ความรุนแรงที่เกิดขึ้น...
ซึ่งมีผู้บาดเจ็บล้มตาย...
จำนวนมาก...
ซึ่งมีผู้บาดเจ็บล้มตาย...
จำนวนมาก...

หนังสือพิมพ์ภาษาไทย เมืองกรุงเทพมหานคร
<http://www.maitaban.co.th>

มตีบ่น

เลขที่ ๑๒๓ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงวิภาวดี เขตวิภาวดี กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

นายทนายโจนาธาน-ปัสคัล
ไม่ใช่"น้องเขยจัดการอำมาตย์"
ทั้งนี้ในข้อกล่าวหา...
ซึ่งมีผลเสีย...
อย่างไรก็ดี...
ซึ่งมีผลเสีย...
อย่างไรก็ดี...

'สมัคร' ไปถึงจับผิดตนเอง หรือ'แม่บูน'ราบ

ภาพยนตร์ที่ออกเหนือฉบับ
"แม่"ได้ที่"จักรวาลนิยม"ปลง"
ทันทีแต่เต็ม-จักรวาล"
"ภาพ"ในรูป"จักรวาลนิยม"ปลง"
"จักรวาลนิยม"ปลง"จักรวาลนิยม"ปลง"

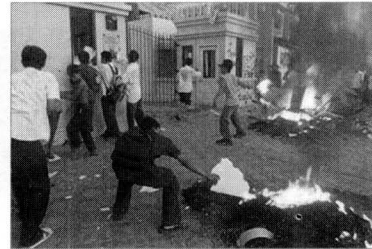
คงจะกระต๊อบตามาก่อนผล
"สุวิ-มทบ"จับคู่"สมัคร"สมัคร"
"สมัคร"สมัคร"สมัคร"สมัคร"
"สมัคร"สมัคร"สมัคร"สมัคร"
"สมัคร"สมัคร"สมัคร"สมัคร"

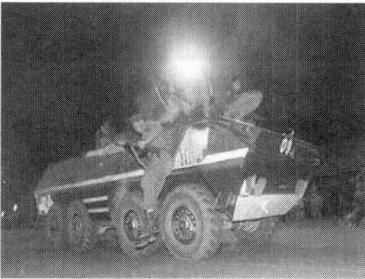
เดิมในฉบับ
ได้ข้อสรุปแล้ว
สุดขั้วเห็นพหุราชย์
★
สุดอนา
"โทษเด็ดสุด"
"โทษเด็ดสุด"

“สถานทูตไทย บริษัทคนไทยพินาศ เขมรมิคสัญญี เตรียมอพยพ”

เป็นข่าวพาดหัวจากมติชนในช่วงที่เกิดการประท้วง
นี่เป็นภาพการเผาสถานทูตไทยที่เราได้มา นี่คือที่หน้าสถานทูตไทย
เผาราชาชาติไทย ตำรวจก็มีอยู่ในบริเวณนั้น แต่ว่าการเผาก็ดำเนินไปอย่าง
ราบรื่นและเรียบราบ

จากภาพเห็นได้ว่าการปล้นสะดมกันหนักมาก ถัดจากที่นั่นไปอีก
 หนึ่งก็คือโรงแรมรอยัลพนมเปญ ซึ่งมีเจ้าของเป็นคนไทยและอยู่ใกล้ๆ
 สถานทูต ก็ถูกปล้นสะดมราบหมด ค่าเสียหายประมาณ 23 ล้านเหรียญ US
 เอาประมาณ 34 คุณเข้าไป ก็ 6-7 ร้อยล้านบาทที่เสียหายที่หน้าสถานทูต

ถ้าใครเก่งภาษาเขมรก็จะรู้ว่าเขาเขียนว่าเราคนไทยไว้ว่าอย่างไร นักศึกษาคนหนึ่งบอกว่า “เราประท้วงเพราะเราเกลียดคนไทยในกัมพูชา เราเกลียดคนไทยในกัมพูชาเพราะว่าคนไทยบุกกรุกดินแดนของกัมพูชา” นี่เป็นคำสัมภาษณ์ซึ่งน่าสนใจ

ผมไม่ทราบว่ามันให้นักศึกษาที่ช่วยงานเอาเอกสารมาแจกหรือไม่ มีอยู่ 1 หน้า ตอนหลังเมื่อไปเที่ยวกัมพูชาผมเขียน Do and Don't For Thai in Cambodia คนไทยไปเขมรควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไร

ผมคิดว่าในแง่ของความสัมพันธ์กับประเทศรอบๆ บ้านในกลุ่มอาเซียนนี้ ปัญหาของกัมพูชาเป็นปัญหาที่หนักหน่วงที่สุด คงจะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นน่าเกลียดน่าชัง และน่าเศร้าเป็นอย่างยิ่ง บางสถานการณ์อาจนำไปสู่สงครามระหว่างสองประเทศนี้ได้

หลายท่านที่อยู่ในห้องคงร่วมสมัยกับผม ถ้าเรานึกถึงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สมัยนายหนวยออกวิทย์โจมตีสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ผมคิดว่าสถานการณ์แบบที่เราเห็น คือการเผาสถานทูตนั้นก็อาจจะเป็นการนำไปสู่สงครามระหว่างประเทศได้

แต่ในยุคของโลกาภิวัตน์ก็ปรากฏผลออกมาอีกรูปแบบหนึ่ง เมื่อสถานการณ์เริ่มเย็นลง นายกรัฐมนตรีทั้งสองประเทศฯ พนงฯ ทักษิณ และสมเด็จพระนโรดมสีหนุก็ตกลงเกี่ยเสี่ยะกันได้ ยอมชดใช้ค่าเสียหาย แล้วธุรกิจก็กลับคืนสู่ภาวะปกติ เท่าที่ผมลองสอบถามจากเพื่อนๆ ที่อยู่ในพนมเปญ เขาบอกว่าส่วนใหญ่ก็ใช้ค่าเสียหายกับราชการไทยเรียบร้อยแล้ว แต่พวกบรรดานักธุรกิจบอกว่าก็ยังไม่ได้อีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งมีพรรคพวกเพื่อนฝูงของเราไปทำงานอยู่ทั้งในเสียมราฐและพนมเปญกันเยอะมาก

เราอาจจะตั้งคำถามว่า ทำไมเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้นได้ เพียงแต่มี

ข่าวลือเกี่ยวกับนครวัดก็สามารถทำให้จุดประเด็นได้จนถึงขนาดเผาสถานทูตกันเลยทีเดียว นับเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมากๆ

ในอดีต เมื่อผมเริ่มเรียนเกี่ยวกับอุษาคเนย์ (South-East Asia Study) และเขียนเกี่ยวกับเรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผมเคยคิดว่าสถานการณ์อันน่าเกลียดน่ากลัวอย่างที่เรารู้เห็นคือ การเข้าไปโจมตีสถานทูต บุกรุกอะไรทำนองนี้ อาจจะเกิดขึ้นกับสถานทูตไทยในกรุงเวียงจันทน์ ผมเคยเขียนเอาไว้ด้วยซ้ำ แต่ไม่ได้นึกไกลถึงพมเปญเท่าไร แต่จะไปเกิดในพมเปญ

แต่ในกรณีของเวียงจันทน์ก็ยิ่งน่าเป็นห่วง อยางที่เราทราบกันดีไม่ว่าจะเป็นหนังสือ ภาพยนตร์ตลก ที่ล้อเลียนคนลาว เราคงต้องทำหนังสือ

Do and Don't For Thai in Laos ด้วย ผมคิดว่าจำเป็นมากๆ เลย เพราะฉะนั้น หากถามว่าทำไมถึงเกิดขึ้นได้ ก็ได้คำตอบว่า

1. เป็นเรื่องลัทธิชาตินิยมของเขมร
2. เป็นเรื่องของความขัดแย้งและการยุยงทางการเมือง
3. เป็นเรื่องความสัมพันธ์ที่รักทั้งซังระหว่างเขมรและไทย
4. ความสัมพันธ์อันไม่เท่าเทียมและการเอารัดเอาเปรียบในเรื่องของธุรกิจการค้า

5. ความเข้าใจผิดและการใช้ประวัติศาสตร์และอดีตอย่างผิดๆ

ซึ่งเป็นหัวข้อที่ผมอยากให้ความสนใจเป็นพิเศษ ผมเชื่อว่ามีส่วนพยายามอธิบายและให้คำตอบกับปัญหาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ และภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลทั้งกัมพูชาและไทยก็ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ในการสร้างความสมานฉันท์ ประองคองและเข้าใจกัน ประกอบด้วยข้าราชการระดับสูงของทั้ง 2 ประเทศ ฝ่ายไทยก็มี ดร. เตช บุณนาค ฝ่ายกัมพูชาก็มี ดร. ซอน ช็อมณา

ในฐานะนักประวัติศาสตร์ ผมอยากทำความเข้าใจกับกรณีนี้ในมิติของการใช้ประวัติศาสตร์ในอดีตกันอย่างผิดๆ

เรามาดูกันในเรื่องต้นว่าคนไทยมองเพื่อนบ้านอย่างไร

จุดนี้เป็นปัญหาทางวัฒนธรรมมาก การที่เราล้อมรอบไปด้วยประเทศต่างๆ ทั้งพม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย ไม่นับทางด้านที่เป็นคาบสมุทร

เรามักจะรับรู้ตลอดเวลาว่าสยามหรือประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตก เราเป็นชาติเดียวในอุษาคเนย์ที่เป็นเอกราช ซึ่งเป็นประเด็นที่เป็นความจริงและเราก็มักจะย้ำอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นในกลางศตวรรษที่ 19 หรือราวสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลสยามไทยก็ติดต่อโดยตรงกับลอนดอน หรือไม่กี่เจ้าอาณานิคมอังกฤษในอินเดีย สิงคโปร์ หรือติดต่อฝรั่งเศสในปารีส ในเวียดนาม

ชนชั้นนำไทยหรือรัฐบาลสยามไม่มีความจำเป็นหรือไม่ต้องติดต่อหรือสนใจกับคนพม่าในย่างกุ้ง กับลาวในเวียงจันทน์ กับเขมรในพนมเปญ กับเวียดนามในไซ่ง่อนหรือฮานอย กับมลายูในกัวลาลัมเปอร์

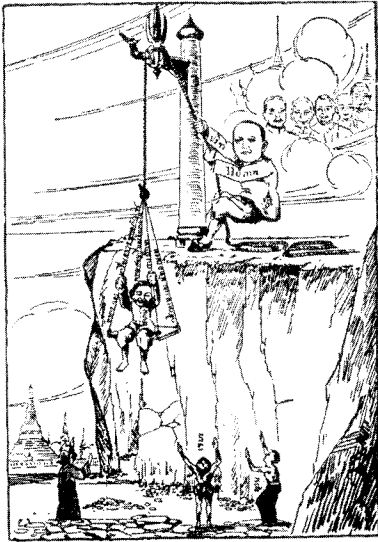
กล่าวง่ายๆ ว่าคนเอเชียถูกแบ่งแยกออกจากกัน เราก็คบฝรั่ง อันนี้เป็นเรื่องจากประวัติศาสตร์ในสมัยอาณานิคม เราก็จะอธิบายว่า เพราะผู้นำคือพระมหากษัตริย์ของเราโดยเฉพาะรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 ทรงมีทัศนวิสัยอันกว้างไกล ทรงตระหนักดีในการติดต่อสัมพันธ์กับมหาอำนาจตะวันตก จึงมีวิโศบายในการลู่ไปตามลมที่จะทำให้สามารถรักษาเอกราชไว้ได้ มีคำว่า Bend with the wind ดังจะเห็นได้ในหนังสือบ่อยๆ ในปี 2470

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ว่า คนไทยมีคุณลักษณะพิเศษ 3 ประการ ที่ทำให้สยามรักษาประเทศไว้ได้ก็คือ

1. ความรักในอิสระของชาติ
2. วิหิงสา
3. ความสามารถในการรักษาประโยชน์

คำนี้จะเห็นอยู่เรื่อยๆ หากเป็นปัจจุบันอาจใช้คำว่า “สมานฉันท์” ก็ได้ หรือใช้คำว่า “รักสามัคคี” ก็ได้

ดังนั้น ด้วยคุณลักษณะพิเศษเหล่านี้ทำให้คนไทยสามารถรอดพ้นจากลัทธิอาณานิคมมาได้ แน่นอนที่คนไทยควรจะภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของตน แต่ความภาคภูมิใจนี้ก็มิมีผลในแง่ที่สร้างทัศนคติในทางลบกับประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่สามารถรักษาเอกราชไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากภาพการ์ตูนล้อในราชสำนักรัชกาลที่ 6

ภาพนี้เป็นภาพล้อ จะเห็นได้ว้รัชกาลที่ 6 นั้นท่านชักคนขึ้นไป ส่วนข้างล่างจะเห็นว่า มีพม่า มีเจดีย์ชเวดากองอยู่ มีเขมร มีญวน นี่เป็นภาพจากหนังสือดุสิตสมิต นีรัชกาลที่ 6 และข้างบนเขียนว่า กิริทาวิริยะ(?) ข้างหลังก็จะเห็นว่า มีรัชกาลที่ 5, 4, 3, 2 อยู่บนฟ้า มองดูว้รัชกาลที่ 6 ได้ตั้งคนไทย ขึ้นจากบรรดาเพื่อนบ้านทั้งหมด ซึ่งเป็นการตุนที่ผมคิดว่าเป็นการ สร้างให้เห็นว่าวิธีคิดของเราเป็นอย่างไร

นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ของเรามีความเห็นว้ คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำมักจะมีมุมมองประเทศเพื่อนบ้านในแง่ลบหลายประการ เช่น มักมีทัศนคติว่าพม่า นั้นเป็นศัตรูถาวร เพราะฉะนั้นเราจะเจอเรื่องการเสียกรุงศรีอยุธยาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นผลมาจากการเขียนประวัติศาสตร์ในราวปลายศตวรรษที่ 19 หรือในรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ในสมัยที่มีการสร้างทั้งรัฐราชวงศ์กับรัฐชาติที่ต้องการศัตรูชาติเพื่อรวมประชากรให้เป็นหนึ่งเดียว ในขณะที่ประเทศกำลังถูกคุกคามจากอังกฤษและฝรั่งเศสในการล่าเมืองขึ้น

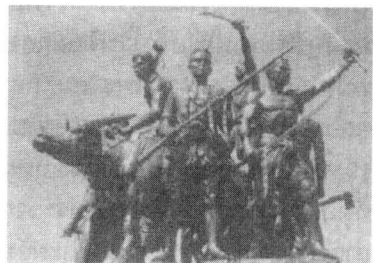
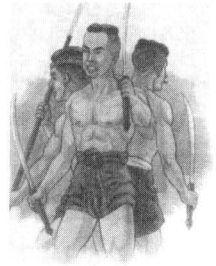
พม่าในยุคสมัยก่อนล่าอาณานิคมซึ่งทำสงครามกับไทยบ่อยครั้ง ได้ถูกยึดครองไปเป็นอาณานิคมของอังกฤษเรียบร้อยแล้ว และไม่สามารถจะเป็นสิ่งคุกคามไทยได้อีกต่อไป ผมคิดว่าการเขียนขึ้นมาในบรรยากาศตอนนั้น เราไม่ต้องคิดมาก เพราะว่าคนพม่าถูกเป็นอาณานิคมไปแล้ว

ดังนั้นสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอาณาจักรใดก็ตามของพม่า ก็ถูกนำมาเน้นเสริมเติมต่อให้เป็นสงครามระหว่างคนไทยกับคนพม่า แทนที่จะเป็นสงครามระหว่างอาณาจักรกับอาณาจักร สงครามระหว่างกษัตริย์ต่อกษัตริย์ แต่ถูกทำให้เป็นสงครามระหว่างชนชาติ (Nation)

ในความเป็นจริงเราก็คงคิดว่า กองทัพพม่ามาพร้อมกับกองทัพ เชียงใหม่ กองทัพของมอญ ในขณะเดียวกันกองทัพของอยุธยา ก็มีทั้งลาว มอญ เขมร จึงไม่ใช่สงครามระหว่างชนชาติ เป็นสงครามแบบโบราณ เป็น สงครามระหว่างอาณาจักร

ผมคิดว่านี่เป็นปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจให้ดี เมื่อถูกมองว่า เป็นสงครามระหว่างคนไทยกับคนพม่า สงครามระหว่างชาติไทยกับชาติ พม่า อย่างที่มีหนังสือ “ไทยรบพม่า” ให้เป็นเสมือนบทเรียนที่จะสอนให้ คนไทยสมานสามัคคีกัน

ภาพต่างๆ ที่เราได้เห็นจากหนังสือเรียน เรื่อง ราวของการเสียกรุงศรีอยุธยา ความเสียหาย บาดเจ็บ ล้มตาย ความกล้าหาญของคนไทยจะถูกฉีกและ ผลิตซ้ำในบทละคร เพลง นวนิยาย ภาพยนตร์ และรายการโทรทัศน์ ซึ่งเราจะเห็นได้บ่อยๆ อาทิ ภาพชาวบ้านนางระจัน พระนเรศวรชนช้าง

ดังนั้นประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่จึงถูกเขียนขึ้นโดยไม่ต้องคำนึง ถึงประเทศเพื่อนบ้านนัก เพราะประเทศเพื่อนบ้านหาได้มีความหมายหรือ ความสำคัญอีกต่อไปในขณะนั้น เพราะต่างประสบอยู่ภายใต้การปกครอง ของต่างชาติ

ดังนั้น ประวัติศาสตร์แบบรัฐชาติหรือชาตินิยมจึงถูกสร้างมา ให้ความรู้สึกและความสำคัญในลักษณะของปมเชื่องและปมด้อย เป็น Superiority Complex และ Inferiority Complex ในเวลาเดียว

กันระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน ทั้งโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ในแง่ของชนชั้นนำไทย ในแง่ของตำราเรียนประวัติศาสตร์ไทย หาได้มีเพียงแคในสมัยลัทธิอาณานิคมไม่ แต่มีเรื่อยๆ มา ทั้งในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งในสมัยสงครามเย็นเมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านของเราตกอยู่ในสภาพเลวร้ายของสงคราม สมัยญี่ปุ่น สมัยสงครามของคอมมิวนิสต์ สงครามกัษัตริย์เอกราช ประเทศของเรากลับผ่านยุคสมัยนั้นในช่วงทศวรรษ 1950-1980 ในสภาพที่ดีกว่า ไม่ว่าจะเปรียบเทียบกับพม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ประเทศของเราผ่านพ้นสงครามมาได้ทั้งยังมีโอกาสพัฒนาให้ก้าวไกลเจริญขึ้น

คำที่เราได้ยินเวลาเราไปกับคนไทย ซึ่งเป็นคำที่น่ารำคาญมาก หากคนที่ไม่ไปกับผมผมจะดูอยู่เรื่อยๆ ก็คือ หันที่ที่ลงที่เมืองเสียมราฐ เดินออกไปที่ถนนและกลับมาภายในครึ่งชั่วโมง แล้วมักจะบอกว่า “เหมือนเมืองไทยเมื่อ 30 ปีที่แล้ว”

ซึ่งก็อาจจะจริง แต่เป็นการแสดงถึงความรู้สึกดูถูกดูแคลนเขา และคนเขมรที่อยู่ในโรงแรมที่เราไปพักนั้นรู้ภาษาไทยเกือบทุกคน ฟังออกเหมือนกับคนลาวฟังออก ถ้าไปพูดในพม่าจะไม่อะไรทำอะไร หรือพม่าอาจไม่สนใจเท่าไร เพราะว่ามาตื่อยุทธครั้งใดก็ชนะทุกที จึงอาจไม่รู้สึกดังนี้เมื่อเทียบกับคนกัมพูชาและคนลาว

ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับไทย หรือลาวกับกัมพูชา เรามักจะมองว่าเขาต่ำต้อยกว่า เป็นน้อง ในอดีตเมื่อสมัยอยุธยา หรือรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประเทศเหล่านี้ก็เป็นเมืองขึ้น เป็นประเทศราชของไทย พอปัจจุบันเราก็มองเขาว่าต้อยกว่าเมืองไทยเมื่อ 30 ปีที่แล้ว อะไรทำนองนี้ มาเลเซียขอข้ามไปแล้วกัน อันนี้ผมทำเพื่อไปบรรยายในหลายๆ ที่ แต่ขอข้ามไปด้วยว่าเวลาไม่พอ

การเขียนประวัติศาสตร์ของเราที่เป็นหนังสือ เป็นแบบเรียนของกระทรวงศึกษา ผมคิดว่า จากประสบการณ์ส่วนตัว ผมเคยเขียนหนังสือระดับมัธยมศึกษา 1 เล่ม คือ ส 605 ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เจ็บปวดมาก จึงไม่เขียนอีกเลยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เพราะผมมีความรู้สึกว่ามีกรรมกรรมมากมายมหาศาล รู้สึกคล้ายๆ

ว่าตำราประวัติศาสตร์ระดับประถม มัธยม เป็นสถานที่ราชการ ห้ามเข้าก่อนได้รับอนุญาต ถึงแม้ว่าได้รับอนุญาตแล้วคุณก็ต้องถูกตรวจสอบอย่างรุนแรง และด้วยความมอหังการส่วนตัว ก็มีความรู้สึกว่าคุณเป็นใครมาจากไหนจะมาตรวจ ก็เลยต้องเลิกเขียน เพราะถ้าไม่ให้เขาตรวจเขาก็ไม่ให้ผ่าน

นิยามประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่ห้ามเข้า ห้ามบรรจุลงไปในห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมฯ ซึ่งมีมากที่สุดและสำคัญที่สุด ในแง่ของความมั่นคงทางการเมือง กระบวนการผลิต และตรวจสอบ การตั้งกรรมการของกระทรวงศึกษาธิการยุ่งยากซับซ้อนน่าสอใจมาก ถ้าไม่มีประสบการณ์ก็อาจไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร เมื่อมีประสบการณ์แล้วเราก็รู้สึกว่าจะอย่าไปยุ่งกับเขามากกว่า อยู่เป็นอาจารย์ที่ไม่มีคนมาเรียนด้วยในธรรมศาสตร์ต่อไปดีกว่า

ที่พูดอย่างนี้เพราะว่าวิชาประวัติศาสตร์ไม่ค่อยมีคนอยากเรียน ผมเลยต้องเอาการท่องเทียวแอบใส่เข้าไป

กระทรวงศึกษาธิการมีกฎระเบียบมากมายในการผลิตพวกตำราเรียนระดับประถมฯ และมัธยมฯ การได้รับอนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ ให้จำหน่ายเป็นหนังสือเรียน การคัดเลือกผู้เขียน การแต่งตั้งกรรมการตรวจสอบ มีลักษณะที่ผมคิดว่าเป็นแบบ **Monopoly** ซึ่งผมคิดว่าคล้ายกันมากๆ ผมถามเพื่อนที่อยู่ในวงการวิชาการในอินโดนีเซียก็ดี ในฟิลิปปินส์หรือมาเลเซียก็ดี ก็คล้ายๆ กัน เป็นปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ปัญหาพิเศษของคนไทย

นักเรียนระดับประถมฯเขาเรียนอะไรกัน อันนี้เป็นตัวเลขที่ผมให้เมื่อตอนไปบรรยายที่ต่างประเทศ เรามีประชากรกว่า 60 ล้านคน มีประชากรนักเรียนประถมศึกษามากกว่า 10 ล้าน มันใหญ่มากๆ มีโรงเรียนอยู่ 30,000 กว่า ครูโรงเรียนรัฐบาล 500,000 เอกชนอีก 30,000 แคนจำนวนมันดุมมหาศาล ลองนึกถึงตำราเรียนแบบเรียนดู อันนี้ผมจะข้ามไปก่อน

ผมจะให้พวกเราดู พวกเราที่อยู่ในที่นี้อาจเป็นพวกที่มีอายุแล้วหรือบางคนที่อยู่ด้านหลังอาจเป็นนักศึกษาปี 1 ก็อาจจะลืมไปแล้วว่าตัวเองเรียนอะไรมาบ้าง แต่คงจะจำได้ว่าตัวเองเกลียดวิชาประวัติศาสตร์ เมื่อเข้าประถมฯ 1 คุณอายุประมาณ 7 ขวบ ต้องเรียนประวัติศาสตร์ไทยแล้ว

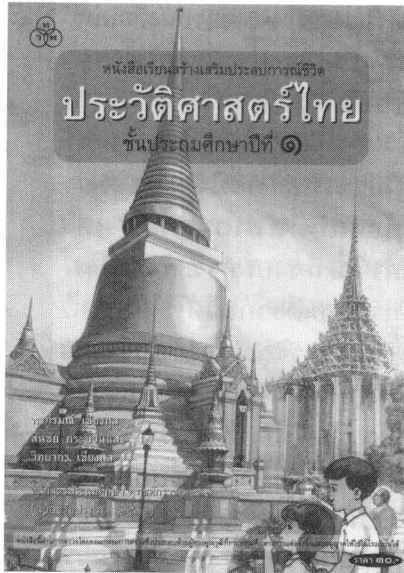
ผมชอบไปซื้อตำราเรียน
ที่เขาขายอยู่เอามาอ่านวิเคราะห์
เล่มนี้เป็นของไทยวัฒนาพานิช
หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ไทย
บทที่ 1 ประวัติศาสตร์คืออะไร

นี่ก็ออกใหม่ครับ ผม
เข้าใจว่าตอนเรียนปริญญาเอก
ดร.เดช กับผม เริ่มอ่าน E.H.
Carr เมื่อเรากำลังใกล้ๆ จะจบ
ปริญญาเอก What is History?
เป็นวิชาที่ยากที่สุด มันเป็น
ปรัชญาประวัติศาสตร์ แต่เขา
เอาไปให้เด็ก 7 ขวบเรียนว่า
ประวัติศาสตร์คืออะไร เป็นบท
ที่ 1 ซึ่งเป็นหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ต่อจากนั้นก็เป็นเรื่องหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทำไมต้องเรียน
ประวัติศาสตร์ และไปเที่ยวพระบรมมหาราชวัง ไปเที่ยววัดโพธิ์ ต่อจาก
นั้นเป็นเรื่องพุทธศาสนา พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ อายุเพียง 7 ขวบ
แต่คุณได้ถูกให้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่คุณคงจะต้องเกลียดมันไปจนตาย

คนที่อยู่ในอิสาน เด็กนักเรียนอิสานอายุ 7 ขวบ ผมคิดว่าส่วน
ใหญ่คงไม่มีโอกาสได้มาเที่ยวพระบรมมหาราชวัง ผมไปทำกิจกรรมลงพื้นที่
ที่สุรินทร์กับสกลนคร แล้วเราให้ทุนสำหรับพาเด็กมาจากสกลนครเวลามี
การสัมมนา ให้ไปพักผ่อนพักผ่อนศาสตร์ ไปลงเรือแล้วไปขึ้นที่สะพาน
ตากสิน จากนั้นขึ้น Sky Train หมุนรอบ แล้วกลับมาธรรมศาสตร์ เขาตื่น
เต้นมาก เพราะว่าไม่เคยมา ครูที่เราไปให้ทุนให้พานักเรียนมาเองก็ดีใจ
มากเพราะไม่เคยมาเหมือนกัน อะไรทำนองนี้ คือหมายความว่าตำราเรียน
มันไกลตัวเหลือเกิน

พอ ป.2 อายุ 8 ขวบ ในวิชาประวัติศาสตร์ไทยจะต้องเรียนเรื่อง
ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของโลก เรื่องความหลากหลายของท้องถิ่น ยก

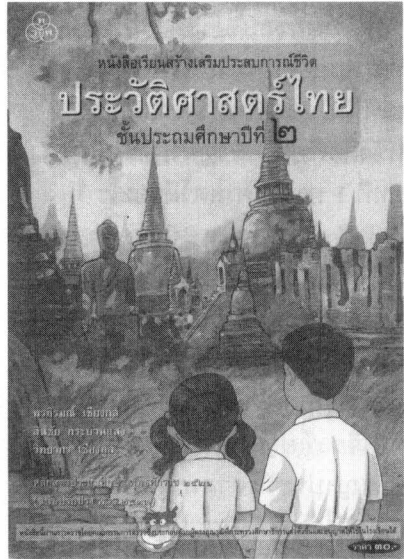
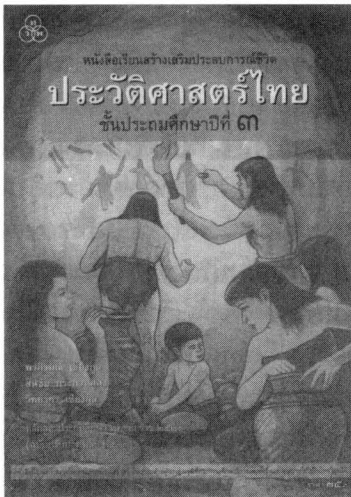

ตัวอย่างบทที่ 3 ของหนังสือเล่มนี้ที่เป็นเรื่องความหลากหลายของท้องถิ่น มีอยู่ว่า

นักเรียนชื่อฝัน ถามว่า “ประเทศไทยมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย แต่ทำไมถึงมารวมกันเป็นประเทศเดียวกันได้”

ครูวิภาที่ต้องทำตัวเป็นผู้รู้ตอบว่า “เพราะเรามีเชื้อชาติเดียวกัน คือเป็นคนไทย ใช้ภาษาไทยเหมือนกัน และนับถือพระพุทธศาสนากันเป็นส่วนใหญ่”

ความหลากหลายหายไปเลยอย่างที่เมื่อเช้าในการถรณรงค์ของพวกเรานั้นก็บอกว่าประเทศไทยเป็นที่รวมเลือดเนื้อชาติเชื้อเยอะเยอะ ไทย มอญ เขมร ลาว มลายู แคะ แต่จิว ฮกเกี้ยน มอริแกนที่ฉลาดวิ่งขึ้นเขาไปตอน

เกิดลีลามิกก็เป็นส่วนหนึ่งของเรา มั่งเย้า เพราะฉะนั้นผมคิดว่าตรงนั้นมันเป็นปัญหามาก ตำราเรียนมีปัญหามากๆ เพราะว่าแค่ 8 ขวบ คุณก็ถูกสอนมาอย่างนี้แล้ว หรือว่าในบทที่ 4 ก็เรียนวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่เป็น Historical Methodology ที่เราเรียนกันตอนปริญญาโทหรือไม่ก็ปี 4

พอ ป.3 ประวัติศาสตร์ไทยเรียนเรื่องการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนร่วรอน อาณาจักรต่างๆ

ป.4 อายุ 10 ขวบ เรียน เรื่องสุโขทัย กษัตริย์สุโขทัย อาณาจักรสุโขทัย ความเป็นอยู่ของสุโขทัย อาณาจักรแคว้นแคว้นร่วมกับสุโขทัย เช่น ทริภุญไชย ล้านนา พะเยา แพร่ น่าน นครศรีธรรมราช อโยธยา แต่ไม่มีหงสาวดี นครธม ล้านช้าง เวียดนาม จามปา คือหมายความว่า กรอบรัฐชาติที่เป็นชวานทองนั้น ถูกกำหนดจนคนเขียนเขียนออกไปไม่ได้

เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นอยู่แค่นี้ พ่อขุนรามคำแหงจารึกศิลา จารึกใช้ใหม่ ตรงนี้คือปัญหา เพราะฉะนั้นในแบบเรียนนี้ ทันทีที่กล่าวถึงสุโขทัย เราก็วาดแผนที่นี้ แปลว่ามะละกาขึ้นอยู่กับสุโขทัย เทมาเล็ก

สิงคโปร์ก็ขึ้นอยู่กับด้วย ถ้าเราแปลตำราแล้วเอาไปเสนอให้รัฐมนตรีศึกษาธิการของอาเซียน ทั้ง 10 ประเทศดู ผมคิดว่าแผนที่นี้คงทำให้หัวเราะกันตรึม

เราขยายอิทธิพลลงไปนะ ใช่ แต่เราไม่ได้มีแผนที่แบบนี้ ที่ว่าเราครอบครองถึงมะละกา และเทมาเล็ก แต่ตอนนั้นก็กลับกันแล้ว เทมาเล็กมาจัดการกับเราเรียบร้อยแล้ว

แผนที่ลิ้งเบบแสดงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัย ในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

พอขึ้นประถม 5 อายุ 11 ขวบ คุณต้องเรียนเรื่องอาณาจักรอยุธยา พัฒนาการทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ สังคม พุทธศาสนา สงครามกับพม่าและการเสียกรุงราชธานีใหม่ที่กรุงธนบุรี ก็คือเป็นเรื่องของอยุธยา อย่างที่บอกว่าเป็นการผลิตซ้ำว่าด้วยเรื่องสุริโยทัย พระมหารัชมราชา ครีส์สุดาจันทร์ พระนเรศวร แม้กระทั่งอดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการก็ยังเขียนหนังสือเรื่องนี้เป็นลักษณะนิยายอิงประวัติศาสตร์ จะต้องมี theme พระมหารัชมราชาอย่างไรดี ก็ให้พระมหารัชมราชาไปเข้ากับบุเรงนอง ถ้าตีความแบบประวัติศาสตร์ชาติ พระมหารัชมราชาไม่ทรยศชาติทรอกหรือ

ตรงนี้เป็นปัญหา คือถ้าเราเอากลับปัจจุบันไปสวมกับอดีต ก็จะทำให้ปัญหาอย่างที่ว่า เพราะฉะนั้นการเสียกรุงศรีอยุธยาที่ถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำอีก นี่คือการมองประวัติศาสตร์จากด้านเดียวของเรา

ในขณะที่เดียวกันเราไม่รู้หรือว่า... ผมรู้ว่าอยุธยาเป็นคนไปตีอาณาจักรนครธมแตกเมื่อผมเรียนปริญญาเอก เพราะว่ามันไม่อยู่ในตำราเรียน การที่ตำราเรียนไม่บอกว่าเป็นจริงแล้วอาณาจักรข้างเคียงที่ยิ่งใหญ่มากๆ ก็คือโยสธรปุระ กรุงศรีโยสธรปุระหรืออาณาจักรนครวัดนครธม

หลายท่านคงทราบใช้ใหม่ว่าเมื่อเร็วๆ นี้ เขามีการ vote กันผ่านกิลิบล้านคนไม่ทราบว่ามีมหัสจรรย์ของโลกในยุคปัจจุบันมีอะไร ประเทศในอุษาคเนย์ที่มีติดอยู่และไม่มีทางตกอันดับคือนครวัด เป็นสถานที่เดียวที่ติดอยู่ ดังนั้นความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรในประเด็นความรุ่งเรืองของอารยธรรมนั้นก็เห็นเหตุหนึ่ง

ขอเรียนว่าที่เราจัดงานมอญ-เขมรศึกษานี้ก็ด้วยความเชื่อที่ว่า สอง

ชนชาตินี้เก่าแก่เป็นอารยธรรมเริ่มแรกของอุษาคเนย์ภาคพื้นสมุทร และส่งต่ออารยธรรมอันรุ่งเรืองนั้นให้กับพม่า ไทย ลาว และชนอื่นๆ

ปัญหาประเด็นนี้ผมคิดว่าตำราเรียนไม่ได้บอก ผมคิดว่าคุณน้ำนคร วัดกั๊กกว้างเกือบๆ จะเท่ากับแม่น้ำเจ้าพระยาตรงหน้าธรรมศาสตร์และศิริราช นี่เป็นภาพจากจินตนาการของ National Geographic เป็นภาพเขมรสร้างนครวัด พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ผู้สร้างนครวัด จินตนาการของ National Geographic ว่านางอัปสรลงเล่นน้ำ ความรุ่งเรืองโอ้อ่าของราชสำนัก

หลายคนบอกว่าด้านหน้าของกองทัพพระเจ้าสุริยวรมันนั้นมีเสียมกุก เสียมกุกคือใคร เสียมไทยจากสุโขทัย ออยุธยา เสียมจากแม่น้ำกุก ไทยวน เชียงราย เสียมไทย ลาวจากเวียงจัน อันนี้คุณสุจิตต์ วงษ์เทศ เขาเสนอหนังสือเล่มนี้เราได้รับมาจากมิตรสหายชาวเขมร ดร.อั้ง ชูเลียง ให้ผมเป็นภาษาฝรั่งเศส ผมก็เลยมาบีบบังคับให้อาจารย์ Ben Anderson แปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วให้ทีมของอาจารย์อัครพงษ์แปลเป็นภาษาไทย

หนังสือเล่มนี้จึงมี 3 ภาษา ยังมีขายอยู่ เป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก ตามที่อาจารย์ภูธร ภูมธนะ บอกว่าการเสนอทฤษฎีว่าทวารวดีเป็นมอญนั้น เริ่มต้นปี 1904 มันตรงกับตอนที่นักวิชาการฝรั่งเศสอ่านเรื่องคำว่าเสียมกุกในปี 1904 เช่นกัน พร้อมกันเลยอย่างไม่น่าเชื่อ

มอญ เขมร เสียม ภาพนี้เป็นกองทัพของเสียม ดูหน้าตาของ

ชาวเสียม เสียมในที่นี่เป็นอะไร ในบทความนี้ที่ผมเอามาแปลเป็นข้อเสนอนักวิชาการชาวฝรั่งเศสคนหนึ่ง คล้ายๆ เลยกั๊กกับ

ดูแลนครวัด คือ เบอร์นาร์ด ฟิลลิปส์ กรอลิเยร์ ท่านเสนอว่าเป็นกุก เป็นพวกกลุ่มที่อยู่ในสุรินทร์ที่เก่งเรื่องช้าง อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นญาติกับมอญ-เขมร กุกนั้นอยู่ในกลุ่มที่เราเรียกว่าออสโตรเอเชียติก เหมือนกับพวกละว้า ขุนวิลิังคะที่เชิงดอยสุเทพ อะไรทำนองนี้

ที่น่าสนใจมากก็คือ ในประวัติศาสตร์กัมพูชาและในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะพูดถึงการเสียดินแดนหรือการสูญเสียดินแดนเมื่อปี พ.ศ. 1974 ตรงกับ ค.ศ. 1431 การที่กองทัพพระเจ้าสามพระยาจากอยุธยาไปตีนครธมแตก เพราะฉะนั้นภาพของ National Geographic ก็คือกองทัพเสียมแตงตัวให้เป็นอย่างเสียมทุกจะมาปล้นสะตมนครวัด นี่คือประวัติศาสตร์การเสียดินแดนหรือการสูญเสียดินแดนที่เราไม่รับรู้ เมื่อเราไม่รับรู้ก็จะรู้แต่เพียงด้านเดียวของประวัติศาสตร์ อันนี้คือปัญหา

การเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ของกลุ่มชาติในอุษาคเนย์ จะทำอย่างไรเพื่อให้เป็นประวัติศาสตร์ที่รอบด้าน พวกเราส่วนใหญ่ไม่รู้เลย เราชู้แต่การเสียดินแดนอยุธยา แต่ไม่รู้เรื่องการเสียดินแดนล้านช้าง ล้านช้างร่วมลาว เวียงจันทน์ เราไม่รู้ถึงการเสียดินแดนหงสาวดี การเสียดินแดนหงสาวดีปี 2300 เราเสียดินแดนอยุธยา 2310 ต่างกัน 10 ปี

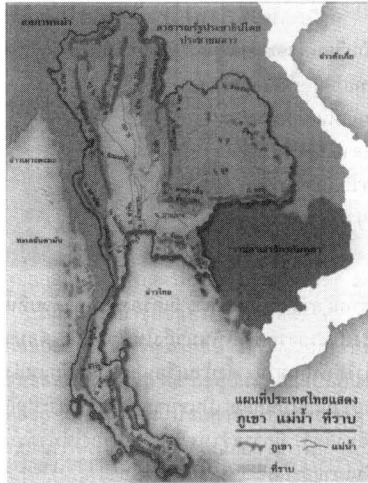
เรื่องที่พูดเมื่อสักครู่นี้ก็เป็นหน้าว่างของแบบเรียนระดับประถม มัธยมของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องราวของอาณาจักรล้านช้างเคียง เรื่องของประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน อนุษาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พม่า กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ที่เรียนอยู่ก็สร้างความเข้าใจผิดและทัศนคติที่ไม่ตรง ผมคิดว่านี่เป็นปัญหาใหญ่

ปีสุดท้าย ประถมปีที่ 6 อายุ 12 ขวบ เป็นเรื่องของสมัยรัตนโกสินทร์ ไทยเข้าสู่ยุคใหม่ และตอนนี้ก็ต่อกันเรื่องการเสียดินแดน ไม่ว่าจะเป็นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ลาว เสียมราฐ พระตะบอง ศรีโสภณ เตะต๋อ ปะลิต กลันตัน ตรังกานู ซึ่งเราจะได้ยินเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้บ่อยๆ เนื่องจากเหตุการณ์ใน 3 จังหวัดภาคใต้ การเปลี่ยนแปลงในระบอบประชาธิปไตย พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย

ผมอยากจะย้ำให้เห็นว่าเรื่องเหล่านี้สร้างทัศนคติอะไร

การเสียดินแดนให้กับมหาอำนาจตะวันตก อังกฤษและฝรั่งเศส ผังซ้ายของแม่น้ำโขง ลาวทั้งหมด กัมพูชา มลายู ผลลัพธ์ก็คือ ไทยคงความเป็นเอกราชไว้ได้ ท่านอาจจะคิดว่าผมจ้ำจี้จ้ำไชกับตำราเรียน ประถมมากไป ปรากฏว่าตำราเรียนระดับประถมนี้ไม่ได้อยู่แค่ในโรงเรียน แต่ออกไปอยู่ในสิ่งที่แจกให้กับนักท่องเที่ยว ผมหยิบแผ่นนี้มา (ตัวอย่างโบรชัวร์) เป็น Welcome to Chiang Mai and Chiang Rai

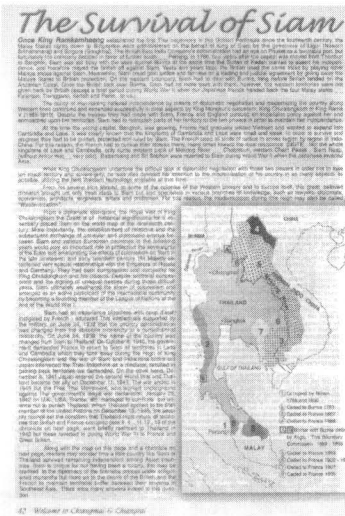

ลัทธิการท่องเที่ยวกับลัทธิชาตินิยม มันถูกใส่เข้าไปในคู่มือที่เขาแจกกันทั่วไปที่เชียงใหม่ เชียงราย

ผมไปบรรยายเรื่องนี้ที่เชียงใหม่ เชียงราย ก็ไปต่อว่ากลุ่มอาจารย์นิธิว่า พวกอาจารย์สอนประวัติศาสตร์กันยังไง ทำไมเชียงใหม่ถึงมีแจกแผ่นนี้ คือต่อว่าเล่นๆ ก็ถูกว่ากลับว่า แล้วอาจารย์สอนที่ธรรมศาสตร์ยังไงถึงไม่มีคนมาเรียนกับอาจารย์

ลัทธิ Tourism กับ Nationalism การสูญเสียดินแดน เขาใช้คำว่า The Survival of Siam เขาก็จะลิสต์รายการว่าเสียอะไรบ้าง 14 ครั้ง อยู่ทางด้านซ้าย The Conical of Siam Fourteen Boundary Loses(?) ความจริงไม่ใช่ boundary ต้องเป็น Territory เขาก็จะ list ให้เราดูว่า 2329 เสียบึง 2336 เสียมะริด ทวาย ตะนาวศรี 2353 เสียบันทายมาศ เมืองสาตเตียนในเวียดนาม 23... ไล่ไปเรื่อยๆ

ข้อสำคัญอยู่ตรงที่การเสียดินสองจุไทเมื่อ พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1888) ตรงนี้น่าสนใจมาก พวกเราเพิ่งไปเวียดนามกัน ไปที่เมืองแกลง เดียนเบียนฟู เตี้ยวนี่คนเขียนในหนังสือพิมพ์จะเขียนเมืองแกลง เป็น น หนู เพราะว่า เขาเอาไปโยงกับเรื่องผีฟ้าผีแกลงที่เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ เขาลับสนกัน มากระหว่าง ง ู กับ น หนู

ความจริงเมืองแกลงเป็นเมืองโนมโคคติ ส่วนเมืองแกลงคือเมือง เดียนเบียนฟู คือพวกไทดำ

เมื่อเราไปศึกษาค้นคว้าดู เอาเข้าจริงแล้วดินแดนตรงนั้นในขณะ นั้นเป็นการแย่งชิงระหว่างสยามจากบางกอกกับฝรั่งเศสที่เข้ามายึดเวียดนาม ตรงที่เป็นลีสองจุไทเขาไม่รู้เรื่องด้วย เอาเข้าจริงคนที่เสียดินแดนลีสอง จุไทคือคนไทยที่ไม่มี ย ยักษ์ ไม่ใช่ไทยที่มี ย ยักษ์ เสีย เพราะเราไม่เคย ได้ เราไม่เคยไปปกครองบริเวณนั้น เพียงแต่ว่าในระบอบของการปกครอง แบบเก่าทำให้รู้สึกเป็นเช่นนั้น

ผมเสียดายว่าอาจารย์ Ben Anderson ไปแล้ว อาจารย์เป็นผู้ บอกว่าดินแดนในสมัยโบราณหรือรัฐโบราณเป็นเหมือน lamp ที่แปลว่า ตะเกียง ตะเกียงแขวนอย่างนี้แล้วไฟจะส่องมาจากข้างบน มีไฟอย่างนี้ ตรงกลางนี้แสงจะสว่างมาก เพราะฉะนั้นอำนาจของอาณาจักรหรือพระ

มหากษัตริย์ก็อยู่ตรงกลาง พอไกลๆ ออกไปก็จางลงๆ เพราะฉะนั้นบางครั้งพรมแดนไปสู่ตรงไหนเราไม่รู้ ประเทศหรืออาณาจักรกำหนดจากศูนย์กลาง หาข้อกำหนดโดยชายแดนพรมแดนอย่างในปัจจุบันไม่

หากใครอ่านหนังสือเรื่องเทศาภิบาล ของ ดร. เตช บุนนาค ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 2 แล้ว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้พิมพ์ บทนำของ ดร. เตช บอกเลยว่า พวกบรรดาขุนนางที่ปกครองอยู่ชายพระราชอาณาเขต ไม่รู้เลยว่าพรมแดนของตัวเองจบตรงไหน เพราะว่าวิชาแผนที่ก็ยังไม่มีการคิดแบบสมัยใหม่ก็ยังไม่มีการขีดเส้นทับอะไรกันต่างๆ

เพราะฉะนั้นการที่ตำราเรียนสมัยเก่ามาเขียนว่าอาณาจักรสุโขทัยลงไปถึงเหมาเส็กอะไรด้วยนั้นก็ผิดสภาพความเป็นจริงของอดีต นี่เป็นตัวอย่างว่าทำไมคนสิบสองจุไทหรือพวกคนไทดำเขาจึงไม่รู้เรื่องอะไรด้วยเรื่องการเสียอะไรดินแดนอะไรต่างๆ นานา

กล่าวโดยย่อก็คือ นักเรียนชั้นประถม 6 ถูกนำเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยราชวงศ์จักรีรัชกาลที่ 1-9

ประวัติศาสตร์และอดีตเป็นเสมือนภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ดำรงอยู่มานับแต่กาลอดีตและปัจจุบันกับอนาคต เป็นภาพอดีตของประเทศไทยที่ต้องต่อสู้สงครามเพื่อรักษาเอกราชและอิสรภาพอยู่ตลอดเวลา และนำโดยวีรกษัตริย์มาโดยตลอด ไทยแต่โบราณกาลทั้งพระมหากษัตริย์และประชาชนได้รับการไว้ซึ่งเอกราชของชาติ

ดังนั้นชาติไทยในจินตนาการของหนังสือแบบเรียนก็ควรวนเวียนกับเรื่องราวเหล่านี้ ในด้านหนึ่งเป็นเสมือนอุดมการณ์ อุดมคติ มากกว่าเป็นวิชาประวัติศาสตร์ หรือเรื่องในอดีตเป็นบทท่องจำและเป็นบทสวดมากกว่า

กล่าวโดยย่อว่าประวัติศาสตร์ไทยถูกเขียนโดยโยงเข้ากับรัฐชาติสมัยใหม่มากกว่าเป็นเรื่องวิชาของประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทยเป็นพงศาวดารของชาติและราชสำนัก เป็นประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบใหม่ ประวัติศาสตร์ไทยเป็นเรื่องราวของชนชั้นนำ ที่เป็นบทสรรเสริญความสำเร็จของการปกป้องประเทศชาติ การรักษาเอกราช อิสรภาพ เพราะประวัติศาสตร์เป็นเสมือนบทละคร กลายเป็นวรรณกรรม ทำให้ประวัติ

ศาสตร์เป็นเรื่องของอุดมการณ์ อุดมคติแห่งรัฐ เป็นเครื่องมือ ข้ออ้างอันชอบธรรมของรัฐกับผู้ปกครอง

สรุปว่าหนทางของประวัติศาสตร์ยังอีกไกลมาก พอๆ กับ (ภาพ) นี้ ซึ่งเป็นหนทางจากนครวัดกลับมาของจอม จัหวัดศรีสะเกษ ช่างหน้าเป็นพนมดงรัก หนทางจึงยังอีกแสนไกล

สรุปก็คือ ประวัติศาสตร์แบบเรียนหนังสือตำราของไทยมีปัญหาในการมองประเทศเพื่อนบ้านในการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในอาเซียน และต้องการการปฏิรูป

ประวัติศาสตร์ของเราจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพื่อให้เกิดความถูกต้องยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะกับยุคสมัยของการเกิดความสัมพันธ์ของยุคโลกาภิวัตน์ เราคนไทย-สยามต้องเรียนรู้ต้องเข้าใจ มิใช่เพียงแค่ตัวเราเอง ไม่เพียงแค่ว่าไทยคดีศึกษาหรือไทยศึกษา แต่ต้องให้กว้างขวางครอบคลุมถึงเพื่อนบ้านในอุษาคเนย์ ถึงอาเซียน พม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย

นี่คือสิ่งที่ทำให้เราต้องมาพูดกันเรื่องมอญ-เขมรศึกษาในวันนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่สามารถแก้ไขได้ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะเป็นการเสียดวงศรียุธยา กรุงศรีอยุธยา กรุงศรีสัตนาคนหุต ล้านช้าง ร่มขาว เวียงจันทน์

แต่สิ่งที่กำลังจะเกิดในปัจจุบันสามารถรู้ไว้ได้ ทั้งนี้เพื่ออนาคต จึงดูเหมือนจะมีความจำเป็นและเร่งด่วนในกลุ่มประเทศอาเซียนในหมู่เพื่อนบ้านของเรา ที่รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของประเทศจะต้องนั่งลงปรึกษาหารือร่วมกัน

เราต้องการหนังสือแบบเรียนตำราเรียนที่เหมาะสมกับยุคสมัย ต้องการความสันติ ความเจริญรุ่งเรือง ความรักสมานฉันท์ และมีटरภาพของชนชาติร่วมกัน เพราะฉะนั้น Asean Education Minister บวกด้วย Three or Four ซึ่งในความหมายของผม คือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี อาจจะไต้หวันด้วย อันนี้เป็นข้อสรุปและข้อเสนอว่า ลึกๆ ลงไปหลังการเผาฮานทูตมันมีอะไรแฝงอยู่ซึ่งต้องการการแก้ไขอย่างมากทีเดียว

ขอบคุณครับ

ภาษาเขมร ภาษาไทย

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์

ศานติ ภัคดีคำ

พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน

พิเชษฐ สายพันธ์ ดำเนินรายการ

พิธีกร (อัครพงษ์) :

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ขอเสียงปรบมือให้ท่านอาจารย์อีกครั้ง

รายการต่อไปเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา ผมขอเรียนเชิญท่านวิทยากรที่จะมาคุยกันในเรื่องภาษาไทย ภาษาเขมร

เราลองมาดูกันชีว่ารากฐานวัฒนธรรมเรื่องของภาษาที่เราใช้ทุกวันนี้ มีต้นเค้าเป็นมาอย่างไร ขอเรียนเชิญ ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จะมาคุยเรื่องภาษาเขมรในสมัยอยุธยาตอนต้น และเจาะลึกภาษาเขมรในสยาม กับ อาจารย์ศานติ ภัคดีคำ พร้อมกันนี้อาจารย์พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยนจะพูดเรื่องภาษาเขมรในกัมพูชาและสยาม ดำเนินรายการโดย อาจารย์พิเชษฐ สายพันธ์ ขอกราบเรียนเชิญวิทยากรทุกท่านครับ

พิเชษฐ :

สวัสดีครับท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ขอต้อนรับท่านเข้าสู่ช่วงเวลาต่อไปกับประเด็นที่เราจะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับภาษาเขมรและภาษาไทย

ก่อนอื่นผมก็อยากจะขอพูดคุยแนะนำคร่าวๆ เกี่ยวกับประเด็นที่เรากำลังจะพูดในช่วงเวลานี้ ในช่วงที่ท่านอาจารย์ชาญวิทย์ได้พูดไปก็สรุปประเด็นที่น่าสนใจมากอยู่ 2 ประเด็น ที่จะนำมาสู่ประเด็นที่เรากำลังจะพูดถึงต่อไป

ประเด็นแรกก็คือ ที่ท่านได้ยกตัวอย่างให้ฟังถึงเรื่องความ

สำคัญของมอญ-ขแมร์ จริงๆ แล้วผมก็ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมอญ-ขแมร์ แต่เป็นคนที่ได้เข้าไปคลุกคลีกับภาษาเวียดนาม จึงทำให้เข้าใจว่ามอญ-ขแมร์-เวียดนาม เป็นกลุ่มภาษาตระกูลเดียวกัน

ยกตัวอย่างเช่นคำว่า กระ-ดี ที่เราแปลมาเป็นของเราว่า ปลา-ดี ซึ่งมาจากคำว่า ก่า หรือ กระ ในภาษาเวียดนามที่แปลว่า ปลา ซึ่งจากการที่เราได้ศึกษา ก็ทำให้ได้รู้ว่าคำว่า กระ หรือก่า หรือในที่สุดที่เราเรียกว่า ปลา เป็นคำร่วมที่ถูกใช้ร่วมกันในภาษากลุ่มเดียวกัน

ภาษาไทยของเราเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลที่ใกล้เคียงกันมากกับภาษามอญ-ขแมร์-เวียดนาม หรือที่ในทางประวัติศาสตร์เรียกว่าตระกูลออสโตรเอเชียติก ซึ่งมีการกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นภาษาของกลุ่มคนที่เราเรียกว่า Indogenian People หรือกลุ่มคนดั้งเดิมของภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ภาษาตระกูลไทยเป็นภาษาที่เพิ่งเคลื่อนตัวลงมาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วก็มาสัมพันธ์กับภาษามอญ-ขแมร์-เวียดนามภายหลัง และมีความร่วมมือทางวัฒนธรรมของกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไทยในศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา

ยกตัวอย่างอีกคำหนึ่ง คำว่า กา ภาษาเวียดนาม ที่แปลว่า ไก่ ในภาษาเวียดนามโบราณเรียกไก่เรียกกา นี้ว่า ระกา ทำให้เรานึกถึงคำว่า ระกา ปีระกา ก็คือปีไก่ ส่วนหนึ่งก็มาจากการยืมคำของภาษาตระกูลที่ร่วมกันระหว่างเวียดนาม-ขแมร์ อีกคำหนึ่งก็คือ กา ที่รู้จักกันดีในนามนกชนิดหนึ่งในภาษาไทย แล้วเราก็ชอบพูดกันเป็นคำร่วมว่า ไก่กา

เพราะฉะนั้นก็ว่า ไก่ กา แล้วก็ ก่า ที่เรารู้จักกันดีว่าหมายถึงพวกปลาในตระกูลมอญ-ขแมร์ นี่คือการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษามอญ-ขแมร์กับภาษาไทย

ขณะนี้วิทยากรทั้งสามท่านก็พร้อมแล้วสำหรับประเด็นที่ทุกท่านจะมาพูดให้ฟัง เพื่อให้เราได้เดินออกจากเส้นทางของกรงกรอบทางประวัติศาสตร์ หรือยุคประวัติศาสตร์ ทำให้นึกถึงคำคำหนึ่งที่เพลงของวงคาราวานพูดถึง จิตร ภูมิศักดิ์ ว่า “*คุกขังเขาได้แต่หัวใจมันปรารถนา*”

เพราะฉะนั้นวิทยากรทั้งสามท่านเป็นผู้ที่จะออกจากมิติที่เราเรียกว่าคุกทางประวัติศาสตร์ หัวใจทางวิชาการของทุกท่านเป็นสิ่งเสรีภาพอย่างยิ่ง

อาจารย์ท่านแรก ศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์
อยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านต่อมาคือ อาจารย์ศานติ ภัคติกำ และ
ท่านสุดท้าย อาจารย์พจน์ย์ เฟ็งเปลี่ยน

อาจารย์ทั้งสามท่านมีบางส่วนที่คล้ายจะสัมพันธ์กัน ผมเองเคยมี
โอกาสร่วมทำงานภาคสนามกับอาจารย์วิไลวรรณเมื่อหลายปีมาแล้วที่กลุ่ม
คนไทยในเวียดนาม ซึ่งเป็นการทำงานที่สนุกสนานมาก ได้เห็นอาจารย์
ออกไปพูดคุยกับคนไทยในหมู่บ้านทางภาคเหนือของเวียดนาม เมื่อกลับ
มาที่พัก อาจารย์ก็มีตำราเล่มใหญ่เพื่อเปิดดูบทวนเปรียบเทียบคำที่เก็บได้
อยู่ตลอดเวลา ซึ่งตำราเล่มนั้นเป็นของอาจารย์วิลเลียม เบดนี ปรมาจารย์
ทางภาษาศาสตร์ที่สำคัญมากคนหนึ่งที่เคยมีโอกาสคุยแลกเปลี่ยนความ
คิดกับคุณจิตร ภูมิศักดิ์ เมื่อ พ.ศ. 2490-2497 ในระหว่างที่อาจารย์มาเมือง
ไทย ฉะนั้นอาจารย์จึงคล้ายกับเป็นนักวิชาการร่วมสมัยกับคุณจิตร ภูมิศักดิ์

ส่วนอาจารย์ศานติเองก็สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร ที่ซึ่งคุณจิตรเคยไปอยู่ในสมัยระดับปริญญาโท เพราะฉะนั้น
ที่นี่จึงเป็นสถาบันการศึกษาที่ให้และแลกเปลี่ยนความรู้กับคุณจิตรในช่วง
เวลานั้น ซึ่งอาจารย์ศานติเองคงจะได้มีโอกาสสานต่อองค์ความรู้ทาง
ภาษาศาสตร์เหล่านั้น

ส่วนอาจารย์พจน์ย์ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่เราเรียกว่าคลุกคลีงานภาค
สนาม โดยเฉพาะการเก็บภาษาอีสานใต้ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับการใช้ชีวิต
ประจำวันของบรรดากลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลมอญเขมร

เพราะฉะนั้นวิทยากรทั้ง 3 ท่าน ก็จะมาเปิดมิติทางความรู้โดย
เฉพาะการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ ไม่ใช่พูดถึงประวัติ
ศาสตร์ของตัวเอง แต่พูดถึงประวัติศาสตร์ในแง่ของเรากับคนอื่นว่า
สัมพันธ์กันอย่างไร ขอเรียนเชิญอาจารย์พจน์ย์ก่อนนะครับ พอดีท่านมี
ธุระด่วน จึงขอเรียนเชิญท่านก่อน

พจน์ย์ :

กราบนมัสการพระคุณเจ้า สวัสดิ์ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน
รวมทั้งนักศึกษาทุกคน

หัวข้อที่ดิฉันได้รับฉันทานุมัติให้พูดในวันนี้ ก็คือ ภาษาเขมรใน กัมพูชาและสยาม หมายความว่าภาษาเขมรที่ใช้พูดในประเทศเขมรและ ประเทศไทย ประเทศไทยในที่นี้ก็หมายถึงจังหวัดที่อยู่ในอีสานตอนใต้ คือ ที่สุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ที่อุบลฯ บางส่วน รวมถึงร้อยเอ็ดอีกด้วย คนกลุ่มนี้จะพูดภาษาท้องถิ่นที่สืบๆ กันมาตั้งแต่โบราณ โดยที่ตัวเขาเองหลายคน หลายเปอร์เซ็นต์ไม่ทราบว่าแถบอีสานใต้มีตัวหนังสือขอมที่ใช้อ่านเขียนกันมาตั้งแต่สมัยอดีตด้วย เขาเกิดมาเขาพูดภาษาเขมรได้เลย ตามบรรพบุรุษของเขา

ทำไมเราจึงเรียกชาวเขมรในประเทศไทยทางอีสานใต้ว่า เขมรสูง และเรียกชาวเขมรในประเทศไทยกัมพูชาว่า เขมรต่ำ มีเหตุผลพอที่จะสนับสนุนได้ดังต่อไปนี้ คือ

ข้อที่ 1 ด้านภูมิศาสตร์ ประเทศไทยนั้นอยู่ทางเหนือของประเทศ กัมพูชา

ข้อที่ 2 ประเทศเขมรอยู่ต่ำกว่าประเทศไทยถึงเจ็ดชั่วลำตาล คนโบราณนั้นไม่มีระบบการชั่งตวงวัดที่เป็นสากลเหมือนปัจจุบัน เขาจะเอาลำตาลมาต่อๆ กันเพื่อวัดด้วยการคาดคะเน หรือประมาณให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยให้ไปดูการวัดเจ็ดชั่วลำตาลได้ที่เขาพระวิหาร ตรงบริเวณที่เรียกว่าเปี้ยตาดี มองลงไปจะเห็นประเทศเขมรทั้งหมด โดยเฉพาะบริเวณตอนเลสาบ (ทะเลสาบหรือทะเลน้ำจืด)

ขณะนี้ภาษาเขมรที่อยู่ในประเทศเขมรจะใช้เป็นภาษามาตรฐานของเมืองเขา แต่ภาษาเขมรที่ใช้ในบ้านเราคือภาษาอีสานใต้ เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนมอญ-ขแมร์ ที่เรียกว่าภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

ความแตกต่างของทั้งภาษาเขมรในประเทศกัมพูชามีค่อนข้างมาก เนื่องจากการมาอยู่ที่เมืองไทยมาคนละรูปแบบ หมายความว่าเมื่อปีพุทธศตวรรษที่ 15-18 ช่วงนั้นขอมเรื่องอำนาจมากจนขยายอาณาเขตมาถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และมาตั้งเมืองศูนย์กลางที่เมืองละโว้ปุระ คือ เมืองลพบุรีทุกวันนี้

เมื่อขอมมาอยู่ตรงนี้และใกล้ชิดกับลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและป่าสัก

จึงทำให้ภาษาเขมรถูกมาใช้ในภาษาไทยตั้งแต่นั้นมา ก็คงจะหมายถึงในช่วงปลายของสมัยอยุธยาตอนต้นที่อาจารย์วิไลวรรณจะได้พูดถึงในเชิงภาษาศาสตร์ต่อไป

อีกประเด็นหนึ่งก็คือ ภาษาของเขมรที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ช่วงปลายธนบุรี

เมื่อปี 2324 เขมรเกิดการจลาจล พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงโปรดให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ไปปราบเขมร เมื่อปราบเสร็จแล้วก็ได้กวาดต้อนผู้คนมาบ้าง บางคนก็อพยพมาเองบ้าง มาอยู่กันทางอีสานใต้ เมื่อมาอยู่แล้ว นางตามมาตไว บุตรีเจ้าเมืองบันทายเพชรร่วมเดินทางมากับคณะนั้นด้วย ภายหลังนางตามมาตไวสมรสกับนายสุน ซึ่งต่อมาได้เป็นพระสุรินทรภักดีศรีปทายสมันที่เมืองสุรินทร์ นางตามมาตไวก็ได้นำวัฒนธรรมประเพณีของเขมรมาเผยแพร่ในบริเวณนี้ ซึ่งแต่เดิมก็มีกวยหรือกวยอ้ายอยู่ เพราะฉะนั้นภาษาเขมรก็มาปนกับภาษากวย ปนกับภาษาไทย-ลาว จึงทำให้ภาษาเขมรบริเวณนี้มีการผิดเพี้ยนไปจากเขมรที่อยู่ ในเขมรต่ำ (ประเทศกัมพูชา) เมื่ออยู่ห่างกันนานๆ เข้าก็เลยยิ่งแตกต่างกันไป หลายๆ คำทำให้คนภาคกลางไม่ทราบว่าเป็นจริงๆ แล้วรากศัพท์ของคำเป็นของใครกันแน่ และที่สำคัญคือคำบางคำ เขมรยืมไปจากไทย บางคำไทยไปยืมจากเขมร จึงทำให้การยืมคำซึ่งกันและกันดังนี้ ทำให้นักภาษาศาสตร์ต้องทำงานกันหนักอีกต่อไป ยกตัวอย่างเช่น

คำว่า เดินตรงๆ หลายท่านคงบอกทันทีเลยว่า เดินตรงๆ เป็นภาษาไทย แต่จริงๆ แล้วคนไทยในสมัยอดีตไม่ว่าจะเป็นคนภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคอีสาน จะไม่พูดว่า เดิน แต่จะพูดว่า ย่าง เดินตรงๆ ก็ว่า ย่างซื่อๆ แต่คำว่าเดินตรงๆ เป็นภาษาเขมร นี่คือรากศัพท์ของคำนี้

ในช่วงที่ลพบุรีตั้งเมืองละโว้ปุระ มีปรากฏวรรณกรรมในอยุธยาหลายเล่ม คือ ลิลิตโองการแช่งน้ำ มหาชาติคำหลวง โคลงยวนพ่าย ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับภาษาเขมรค่อนข้างมาก เวลาแต่งวรรณกรรมขึ้นมาก็จะใช้ภาษาไทยปนกับภาษาเขมร ซึ่งเป็นคำภาษาเขมรโบราณมากๆ อีกด้วย จึงทำให้คนไทยในปัจจุบันหากไม่มีพื้นฐานทางภาษาเขมร ไม่สามารถที่จะอธิบายความในเอกสารที่พบได้อย่างถูกต้องทุก

คำ เพราะเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก

แต่ขณะนี้เมื่อมีการไปมาหาสู่กัน ไม่ว่าจะด้านการท่องเที่ยว การศึกษา หรือว่าทำธุรกิจ ทำให้เราไปได้พบปะสังสรรค์ พูดคุยติดต่อกันกับทางเขมรต่ำ ทำให้การสนทนาทางภาษาดีขึ้น เข้าใจกันมากขึ้น

จะขอยกตัวอย่างให้เห็นว่า ภาษาที่ใช้กันอยู่ ทั้งภาษาเขมรที่มาใช้ในภาษาไทยและภาษาไทยที่ไปใช้อยู่ในภาษาเขมร ก็วนกันไปวนกันมา ดังที่ยกตัวอย่างให้ฟังบ้างแล้ว แต่เรามากจะสับสน ไม่แน่ใจ

เช่น กบาล เตียวก็เขกกบาลซะเลย ทุกคนคงเคยได้ยิน แต่คำว่า กบาล ไม่ใช่ภาษาไทย คำว่า ประหยัดกบาลแบกหรือแบะ ประหยัด แปลว่า ระวัง เวลาเดินไปได้ถุนบ้าน คนก็จะตะโกนว่า ประหยัดกบาลแบกหรือแบะ คือ ให้ระวังจะชนเรือนคนบ้านได้ถุนบ้าน แล้วศิระชะจะแตก คนก็นำคำว่า กบาลมาใช้ เช่น เตียวก็เขกกบาลซะห rokok หรือปวตกบาล

คำว่าประหยัดของเขมรก็คือระวัง แต่คนไทยเอามาใช้ในการประหยัดเงินประหยัดทอง รู้จักการใช้จ่าย รู้จักประหยัด อย่าฟุ่มเฟือย เพราะฉะนั้นความหมายของคำก็จะเปลี่ยนไป ความหมายของคำก็จะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ อาจจะกว้างออก แคบเข้า หรือเปลี่ยนความหมายไปเลยก็มี

ขอยกตัวอย่างคำว่า ตอนเล คนไทยรู้จักคำ แม่น้ำ ลำคลอง บึง ห้วย หนอง คำว่า ตอนเล คนไทยยังไม่รู้จัก แต่เขมรเขามีตอนเลสาบ ก็คือทะเลสาบน้ำจืด นั่นหมายความว่าแหล่งน้ำที่โตกว้างไกลสุดลูกหูลูกตา เขาเรียกว่า ตอนเล ต่อมาเขาก็เรียกตอนเลตามเข้าง ทำไม่เรียกตามเขาเพราะคำว่า สาบ แปลว่า จืด ทะเลสาบน้ำจืด ถ้าทะเลโดยทั่วๆ ไป น้ำก็มีรสเค็ม เมืองไทยก็มีทะเลสาบที่สงขลา

ถ้าหากว่าแหล่งน้ำที่โตมากๆ แต่เล็กกว่าทะเล เรียกว่า ละลม ที่จังหวัดบุรีรัมย์ก็ยังมีละลม เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่กลางเมืองทางไปนครราชสีมา ได้นำเอาชื่อคำว่า ละลม มาใช้เป็นชื่อหมู่บ้าน ตั้งชื่อหมู่บ้านละลมเหนือ ละลมใต้ เวลาเรานั่งรถผ่านไปจึงพบมีการนำคำภาษาเขมรมาใช้อยู่แถวโคราชถึงแม้จะไม่มีละลมก็ตาม

คำว่า ตะเปียง คนไทยคงเคยได้ยิน เพราะศิลาจารึกหลักที่ 1 ดังมาก คนไทยใช้คำว่า ตะพัง คำในเขมรออกเสียงว่า ตะเปียง ...กลางเมือง

สุโขทัยนี้มีตะพังโพยสี ไสกินดี ดังกินน้ำโขงเมื่อแล้ง... หมายความว่า คนสุโขทัยรู้จักแม่น้ำโขง ทำไมเขาจึงไม่กล่าวถึงแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำนครชัยศรี ทำไมเขาจึงมากล่าวถึงแม่น้ำโขง คนลาวเรียกแม่น้ำโขงว่าแม่น้ำของ ซึ่งมีความสำคัญจนกระทั่งต้องบันทึกไว้ในศิลาจารึก เพราะคนสุโขทัยรู้จักแม่น้ำของ (โขง) เป็นอย่างดี

คำว่า พนมต้องเรียก คำว่า พนม ก็เป็นภาษาเขมร แปลว่า ภูเขา แต่เราจะเรียกซ้อนกันเป็นภูเขาพนมดงรัก ภูเขาก็คือภูเขา พนมก็คือภูเขาดงรัก มาจากคำว่า ดองเรียก (ดอง แปลว่า ด้าม, เรียก แปลว่า สาแทรก) ฉะนั้นพนมดงรัก ก็คือ ภูเขาไม้คาน นั้นเอง แต่เราเรียกภูเขาพนมดงรัก ก็จะใช้คำซ้อนกันไป คำว่าพนมเป็นเขมรแน่นอน ดงรัก ก็คือ ดองเรียก แต่คนไทยนำมาใช้ให้คุ้นปากคุ้นลิ้นของเราเท่านั้นเอง

คำว่า รถ เป็นภาษาบาลี ภาษาบาลีออกเสียงว่า ระ-ทะ ภาษาเขมรเอามาใช้ว่า ระทะ แปลว่า เกวียน หรือสิ่งที่มีล้อหมุนได้ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเสด็จไปตรวจราชการมณฑลภาคอีสาน ท่านก็ได้รับการจัดตั้งระทะต้อนรับสำหรับนั่งไปตรวจมณฑล เพราะฉะนั้นคำว่า ระทะ ก็เป็นคำเขมร เพียงแต่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรจะออกเสียงว่า ระเตะห์

คำว่า เปรอ แปลว่า ใช้ เมื่อเขมรมีการสร้างคำใหม่โดยการเติมหน้าคำเป็น บำเรอ คนไทยก็ไปนึกถึงคำว่านางบำเรอ คนไทยมักตีความให้เพี้ยนกันไป หรือนำมาใช้ให้กลายเป็นความหมายไปเลย แต่คำว่า บำเรอ ที่ประเทศเขมรเขาหมายถึง บริการ เช่น คำว่า บำเรอโทรศัพท์กระเบื้องประติ๊ด หมายความว่า ให้บริการโทรศัพท์ภายในประเทศ

คำว่า กลูน แปลว่า กรุณา หรือเมตตา บ้านเรามี ส.ส. ท่านหนึ่งคือหม่อมราชวงศ์ กำรุญเทพ เทวกุล กำลูน เขาสร้างคำขึ้นมาจากคำว่า กลูน เป็น กำลูน ต่อมาเขียน กำรุญ แปลว่า กรุณา หรือเมตตา กำรุญเทพ จึงแปลได้อย่างไรเพราะเพราะพริ้งว่าเทพเมตตา แสดงว่าท่านเอาชื่อของเขมรมาตั้ง แต่ถ้าเราคิดว่าเป็นภาษาไทย คำว่า กำรุญ เราคงคิดไม่ออกว่าจะแปลว่าอย่างไรในมหาชาติคำหลวงก็มีคำนี้ “ครั้นพอเห็นก็ยั้งรันทด กำรุญสลดชีวา” เป็นต้น

เมื่อภาษาเขมรกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะส่วนใหญ่มิใช้ภาษาเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ เวลาตั้งชื่อหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านแถวสุรินทร์ ชื่อหมู่บ้านจะแกสแลง แปลว่า หมู่บ้านหมาขี้เรื้อน จะแกโกน แปลว่า บ้านหมาแม่ลูกอ่อน มาจาก จะแก แปลว่า หมา โคน แปลว่า ลูก

เห็นไหมคะเขาตั้งชื่อย่อยๆ ฟังง่าย ๆ บ้านกาเกาะ คนรุ่นใหม่คงเข้าใจว่ากบินทามาเกาะที่หมู่บ้านนี้ จริงๆ แล้ว กาเกาะ แปลว่า ต้นเต้ เด็กๆ แถวๆ ภาคอีสานรู้จักเม็ดเต้กันดี

คนเขมรจะออกเสียงตัว ร รักษา ชัดเจนมาก จะพูด ร และ ล สองตัวนี้แยกกันอย่างชัดเจน ถ้าหากท่านไปแถวสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ลองฟังดู จะได้ยินคำตัว ร กับตัว ล ชัดเจน จะให้เขาพูดอะไรเพื่อให้ลอกมา ไม่ต้องกลัวว่าจะลอกผิดเลย

ในสมัยอยุธยาที่มองว่าภาษาเขมรเป็นภาษาสูง เวลาจะบันทึกในเอกสาร เขาก็เขียนเป็นภาษาเขมรด้วยตัวอักษรขอมหรืออักษรขอมไทย หรืออย่างปัจจุบันเมื่อนำรถไปให้พระเจิมก็มักเขียนเป็นอักษรขอมเพื่อให้ดูศักดิ์สิทธิ์ ดูขลัง

เมื่อเราเห็นภาษาเขมรเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ก็นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ อย่างเช่น

คำว่า กันแสง ถ้าแปลตามศัพท์ ก็คือ ร้องไห้ แต่กันแสงในภาษาเขมรหมายถึง ผ้าเช็ดหน้าผืนเล็กๆ กันแสงจู้ตมุก จู้ตแปลว่าเช็ด มุกแปลว่า หน้า กันแสงจู้ตมุกก็คือผ้าเช็ดหน้า แต่อาจจะมีเช็ดตอนหน้าตาไหลหรือไองไม่ทราบ คนไทยเห็นก็คิดว่ากันแสงคือการร้องไห้ กลายเป็นราชาศัพท์

คำว่า กระแส ออกเสียงว่า กระแซ เขมรจะไม่ออกเสียงสูงชัดเจน กระแซยี้ด หมายถึง ยางยี้ด หรือยางวัด กระแซเพลิง คือ สายไฟฟ้า กระแซลีวิต สมัยก่อนโทรเลขจะเป็นลวดยาว กระแซลีวิตก็คือสายโทรเลขทุกอย่างที่เป็นสายๆ เส้นๆ เรียกว่า กระแซ

คำว่า เกิด เวลาคลอดลูก เขมรไม่ได้ใช้ว่า เด็กเกิด แต่เขาใช้ว่า ออกลูก แต่คำว่า เกิด เป็นภาษาเขมร แปลว่า ขึ้น เมื่อเขาสร้างคำขึ้นมา เป็นขเหน็ด ก็แปลว่า ข้างขึ้น กำเหน็ด แปลว่า การขึ้น หรือการเกิด บังเกิด คือ

ทำให้เกิด แต่ไทยเอามาใช้เป็นผู้บังเกิดเกล้า ก็คือผู้ทำให้เราเกิด หมายถึง พ่อของเรานั้นเอง

คำว่า ชม้อย เขียนว่า โชมด แต่ออกเสียงว่า ชม้อย ก็คือผีทั่วๆ ไป เขมรก็เรียก คนไทยก็เรียกหมายถึงผีที่ดุร้าย เป็นผีกระสือ หรือผีโพงร มีแสงกลางคืน ถอดคอ หัว ลำตัวกับไส้มีแสงเรืองๆ ออกหากินในเวลากลางคืน นี่คือความหมายของโชมดในภาษาไทย แต่เขมรเขาหมายถึงผีทั่วๆ ไป หมายถึงถึงคนที่ตายแล้วก็เป็ผี เรียกผีว่า ชม้อย

คำว่า ชมบ หรือ ทมบ ในกฎหมายตราสามดวงเขียนไว้ว่า คนที่เป็นชมบ หรือ ทมบ ห้ามมาเป็นพยานในศาล บางทีเรียกว่า ผีชมบ แต่เขมรออกเสียงว่า ตะมบ หมายถึง หมอตำแย เป็นคนละเรื่องกันเลย หมอตำแยไม่เกี่ยวอะไรกันกับผี

คำว่า ทโมน ในภาษาไทย แปลว่า สัตว์ที่มีกำลังมาก แข็งแรง เป็นจำพวก แต่ว่าเขมรนำมาใช้ในความหมายว่า เกเร หรือดู

คำว่า เหิน แปลว่า บิน แต่ไม่ใช่เหาะ คนไทยแปลว่า เหาะเหิน เหิน แปลว่า บิน ไม่ใช่เหาะ บันเหิน ทำให้บิน เช่น บันเหินกะแลง ก็คือ การชักวาว ทำวาวให้ขึ้นไปบิน บันเหินกะแลง คนไทยใช้เหาะเหินเดินอากาศ หมายถึงว่า ทั้งลอยไปทั้งเหาะไป

ยังเหลือเวลาอีก 5 นาที เมื่อเช้านี้ทราบว่าท่านฟังภาษามอญกันมา ใช้ใหม่คะ เดี่ยวจะร้องเพลงมอญให้ท่านฟัง แต่ตอนนี้แต่งตัวเป็นกุย เพราะว่าเป็นตระกูลออสโตรเอเชียติกด้วยกัน ทั้งเขมร กุย และเวียดนามด้วย เพลงนี้มาจากเกาะเกร็ด คุณยายสอนตอนไปงานสงกรานต์ ไปดูชบวนมอญ ไม่ทราบว่าจะออกเสียงผิดเสียงถูก เดี่ยวลองดู ปรบมือหน่อยซิคะ ขอบคุณคะ (ร้องเพลง)

ขอบพระคุณมากค่ะ สวัสดิ์

พิเชฐ :

ขอบพระคุณอาจารย์พจน์ย์ที่ให้ความรู้และความสนุกสนาน ขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพนะครับ อาจารย์พจน์ย์ก็ได้ให้ประเด็นน่าสนใจคือบริเวณที่เราเรียกว่าอีสานใต้ ชาวบ้านหรือผู้คนที่อยู่ในบริเวณนั้นมี

ลักษณะของการพูดหรือการใช้ภาษาอย่างน้อยในลักษณะที่เรียกว่าภาษาพูด เป็นภาษากาย กุญ หรือส่วยที่เรารู้จักกัน เขาพูดภาษาของเขา คือ กาย กุญ หรือส่วย พร้อมกับพูดภาษาลาว พูดกับกลุ่มภาษาเขมรที่พูดภาษากับเขาได้ กาย กุญ มีตระกูลภาษาเช่นเดียวกับเขมร แต่พูดคนละภาษากัน พูดกันรู้เรื่องเพราะอยู่ใกล้ชิดกันมานาน จึงฟังภาษาซึ่งกันและกันได้

ในบริเวณนั้นก็คือที่เราเรียกว่า Bilingual คือพูดสองภาษาในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นลักษณะค่อนข้างพิเศษและจะเห็นได้โดยทั่วไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เราอยู่ในบริบทที่เราถูกจองจำทางความคิดโดยรัฐไทยที่ไม่ยอมชำระประวัติศาสตร์ เราก็จะเชื่อโดยไม่รู้ว่าเราพูดภาษาเดียวกับคือภาษาไทย เผลอๆ เราก็เชื่อโดยไม่รู้ว่าเรามีชนชาติเดียวคือชนชาติไทย

โอกาสต่อไปก็จะขอเรียนเชิญอาจารย์วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์ มาพูดคุยกับพวกเราในประเด็นที่เกี่ยวกับภาษาเขมรในสมัยอยุธยาตอนต้น ขอเรียนเชิญท่านอาจารย์ครับ

วิไลวรรณ :

นมัสการพระคุณเจ้า สวัสดิ์ท่านอาจารย์ชาญวิทย์ และสวัสดิ์ท่านผู้ฟังทุกท่าน ขอขอบคุณอาจารย์ชาญวิทย์ที่ให้โอกาสมาพูดเรื่องภาษาเขมรในสมัยอยุธยาตอนต้นในวันนี้ ดิฉันอ้างถึงอาจารย์ชาญวิทย์หลายครั้งในบทความที่เขียน แต่อ้างทางประวัติศาสตร์ ดิฉันเป็นนักภาษาศาสตร์ ในวันนี้ก็จะเสนอเรื่องในแง่มุมของภาษา

ประเด็นหลักที่จะเสนอในวันนี้ก็คือ ในสมัยอยุธยา คนไทยพูดภาษาเขมรได้ด้วย โดยเฉพาะในสมัยอยุธยาตอนต้น คนไทยใช้ภาษาไทย และภาษาเขมรควบคู่กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในสังคมเมืองและสังคมหมู่บ้าน เพราะคนไทยกับคนเขมรอาศัยอยู่ร่วมกันทั้งในเมืองและในหมู่บ้าน

การอยู่ร่วมกันนี้ทำให้เกิดปรากฏการณ์สำคัญทางภาษา 2 ประการ คือ การผสม การกลืนกันระหว่างภาษาเขมรกับภาษาไทย และตามมาด้วย การย้ายภาษาจากภาษาเขมรมาสู่ภาษาไทย ซึ่งนำไปสู่ข้อคิดข้อที่ 3 ที่ว่า ภาษาไทยอยุธยาที่สืบทอดมาเป็นภาษากรุงเทพฯ เป็นภาษา

ลูกผสมระหว่างภาษาไทยกับภาษาเขมร มีลักษณะที่แตกต่างกับภาษาไทยอื่นๆ ในตระกูลเดียวกัน

ยกตัวอย่างเวลาเราไปเที่ยวและได้คุยกับคนไทยในเวียดนามเหนือ จีน หรือพม่า ถ้าเป็นคนมาจากภาคเหนือจะพูดภาษาสื่อสารกันได้ดีกว่าคนจากภาคกลาง เพราะภาษากลางมีภาษาเขมรอยู่มาก และในภาษาไทยก็มีคำภาษาต่างประเทศอยู่มากมาย ทั้งบาลี สันสกฤต จีน และในสมัยปัจจุบันก็มีภาษาอังกฤษเข้ามาอีกมากมาย เขมรก็มีมาก

สังเกตจากวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาว่าคำภาษาต่างประเทศมีในภาษาไทยมากน้อยแค่ไหนก็มีหลายเล่ม ทั้งบาลี สันสกฤต ภาษาจีน ภาษาเขมร ภาษาอังกฤษก็มี แต่มุมมองทั้งหมดที่ผ่านมามีการเสนอกันว่าคำพวกนี้เข้าสู่ภาษาไทยโดยการยืม

แต่ที่ดิฉันจะเสนอนี้แตกต่างไปก็คือ สำหรับเฉพาะภาษาเขมรนั้น ไม่ใช่เกิดจากการยืม แต่เกิดจากการถ่ายทอดลักษณะภาษาเขมรเข้าสู่ภาษาไทยโดยคนที่พูดภาษาเขมร หมายความว่า ถ้ามองในอีกแง่หนึ่งก็คือพวกคนไทยในปัจจุบันเคยมีบรรพบุรุษที่เคยพูดภาษาเขมร แล้วก็ย้ายจากภาษาเขมรมาพูดภาษาไทยด้วย เหมือนในปัจจุบันที่มีคนพูดได้ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย ครอบครัวที่พูดได้ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย ถ้ารุ่นอากงอาม่าก็พูดภาษาจีน รุ่นพ่อรุ่นแม่ก็พูดได้ทั้งจีนทั้งไทย รุ่นลูกรุ่นหลานก็ย้าย ส่วนมากไม่พูดภาษาจีนแล้ว พูดแต่ภาษาไทย

ที่ดิฉันเสนอนี้ก็คือทำนองเดียวกัน สมัยอยุธยาก็เป็นทำนองนั้น คือว่ามีคนพูดได้ทั้งภาษาเขมรและภาษาไทย พอเวลาผ่านไป อยุธยาตอนกลาง หรือตอนปลาย ก็ย้ายภาษา คือเลิกพูดภาษาเขมร พูดภาษาไทย ภาษาเดียว

มีหลักฐานอยู่มากมายที่ทำให้ดิฉันตีความว่ามันไม่ใช่เป็นการยืม แต่เป็นการย้ายภาษา หลักฐานสำคัญที่ทำให้ตีความว่าภาษาเขมรที่มีใช้อยู่ในภาษาไทยเกิดจากการถ่ายทอดจากคนที่เคยพูดภาษาเขมรได้คือ คำที่ทางภาษาศาสตร์ เรียกว่า คำไวยากรณ์

คำในภาษาแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ คำที่มีความหมายเชื่อมโยงกับโลกรอบๆ ตัวเรา คือคำที่เราสามารถอ้างอิงถึงวัตถุสิ่งของ จะมีตัวตน

หรือไม่มีตัวตนก็ได้ เช่น ความดี ความโกรธ ความรัก หรือโต๊ะ เก้าอี้ พ่อแม่ คำประภาคนั้นจะโยงกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา

แต่คำที่เราเรียกว่าคำไวยากรณ์ จะไม่เชื่อมโยงกับโลกภายนอก คำเหล่านี้มีหน้าที่ในภาษา ช่วยภาษาถ่ายทอดความคิดให้เป็นประโยค ในภาษาไทยก็มีคำเขมรที่เราเรียกว่าเป็นคำไวยากรณ์อยู่ด้วย อย่างเช่นคำว่า คือ หรือ เพราะ โดย และอื่นๆ อีกหลายคำ

ท่านลองนึกเปรียบเทียบกับคำยืมอื่นๆ ในภาษาอังกฤษ เช่น ไมโครโฟน คอมพิวเตอร์ แมล์ ฯลฯ คำเหล่านี้จะอ้างถึงสิ่งของ วัตถุ หรือความคิด เช่น โลกาภิวัตน์ (globalization) หรืออะไรทำนองนี้ที่เราสามารถสืบกลับไปถึงที่มาของความหมายได้ แต่คำว่า คือ โดย เพราะ หรือ เหล่านี้สืบกลับไปหาโลกภายนอกไม่ได้ เพราะว่ามันเป็นคำมีหน้าที่ในภาษาโดยเฉพาะ เป็นคำที่ช่วยให้เราให้คิด ให้ถ่ายทอดภาษา สื่อความได้ คำประภาคนั้นจะไม่มีกริยาอื่นมาใช้ ไม่มีคำยืมเพราะว่าไม่ได้ผูกติดกับสิ่งของที่เราจะยืมได้

เพราะฉะนั้นทางเดียวที่จะเข้ามาในภาษาไทยได้ คือมากับคนที่พูดภาษาเขมรอยู่แล้ว เวลาที่ใช้ภาษาไทยก็นำเอาคำเขมรมาใช้ด้วย

ถ้ายังไม่ชัด ขอให้ท่านลองนึกถึงเรื่องใกล้ตัวที่สุด นึกถึงคนที่พูดภาษาจีนและพูดภาษาไทยได้ด้วย ภาษาไทยของเขาอาจจะแตกต่างจากภาษาไทยของคนไทยที่ไม่รู้ภาษาจีน

ยกตัวอย่างคำว่า “เรียก” คนที่พูดภาษาจีนได้ อาจหมายถึงสวัสดี เช่น “ลูกๆ มาเรียกอากงอาม่าซิ” ซึ่งหมายถึงการสวัสดีนั่นเอง คือการรับรู้ ว่าหนูมองเห็นท่านแล้วนะ หรือหนูมาแล้วนะ เป็นการบอกกล่าว

หรือสมมุติดิฉันบอกว่า พูดเสร็จแล้วเดี๋ยวช่วยเก็บคอมพิวเตอร์ด้วยนะ ถ้าพูดแบบคนจีน ก็อาจจะบอกว่า “เก็บขึ้น” ถ้าเป็นคนไทยที่ไม่รู้ภาษาจีนอาจจะบอกว่า “เอาไปเก็บ” แต่ถ้าเป็นคนที่รู้ภาษาจีนจะบอก “เก็บขึ้น”

นี่คือตัวอย่างเพื่อให้เห็นว่าลักษณะเล็กๆ น้อยๆ เช่นนี้ ถ้าเมื่อรู้ภาษาอื่นๆ แล้วไปพูดอีกภาษาหนึ่ง จะถ่ายทอดลักษณะของภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งด้วย

หรือหากไม่มองในแง่คำไวยากรณ์ แต่มองในเรื่องคำศัพท์ ศัพท์เขมรในภาษาไทยมีเยอะมาก อย่างน้อยที่สุดก็มากเท่ากับคำมรดกในภาษา

ไทยที่เรารับถ่ายทอดมาจากสิ่งที่เราเรียกไทยโบราณหรือคำมรดก คือคำที่มีเหมือนกันที่คนไทยที่อยู่ในที่ต่างๆ ในเวียดนามเหนือ จีน พม่า เขมร ถ้าเพื่อเจอกัน อาจจะพูดไม่รู้เรื่องกันทั้งหมด แต่ถ้าพูดเป็นคำๆ ยังรู้ เพราะยังมีคำใช้เหมือนกันอยู่ประมาณ 2,000-3,000 คำ คำเขมรที่เข้ามาอยู่ในภาษาไทยก็มีประมาณนั้น

ดร.อุไรศรี วรตะริน ซึ่งท่านล่องลပ်ไปแล้วได้ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่องคำเขมรในภาษาไทย พูดถึงคำเขมรกว่า 800 คำ แยกแยะให้เห็นว่ามันมีอยู่ในทุกสิ่งที่เราจะพูด ตั้งแต่การเกิด ความเป็นอยู่ บ้านเรือน ทุกอย่าง

ยกตัวอย่างง่ายที่สุด คำว่าเดิน ถ้าเป็นคำยืม เราจะยืมเขามาทำไม คนไทยเดินเป็นอยู่แล้วก่อนที่จะมารู้จักเขมร ถ้าไปเวียดนาม พม่า หรือจีน คนไทยในประเทศเหล่านั้นเขาใช้ว่า ญ่าง แต่คนไทยภาคกลางหรือคนไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยาใช้ เดิน เพราะว่าเขมรถ่ายทอดเอาไว้ มีคำศัพท์มากมาย ทุกวงการที่เขมรถ่ายทอดไว้

อย่างภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีคำศัพท์มากที่สุดในโลกเป็นแสนๆ คำ มีคำจากภาษายุโรปทางเหนือ จากละติน จากอะไรสารพัด แต่ก็ยังมาจากการถ่ายทอดกัน การยืมกัน แต่ในกรณีภาษาเขมรนี้ ส่วนที่ยืมก็คงมีแต่ที่ว่าที่มีมากขนาดนี้เกิดจากการถ่ายทอด

หากท่านจะดูตัวอย่างคำที่ไม่น่าจะเป็นคำยืมที่ดิฉันให้ไว้ในบทความหน้า 13 เป็นคำบรรยายความรู้สึก อย่างคำว่า กระอักกระอ่วน กระทบกระชวย ระทระทวย สะทสะท้าน สนุกสนาน ผยอง เหลิง ระวัง เชน สำนึก เยาะ ฉงน ล้าออย ทะลึ่ง กำแหง บวช บังคับ รำคาญ รำพึง รำลึก

คำพวกนี้ก็ไม่น่าจะเป็นประเภทที่ยืม น่าจะมาจากการถ่ายทอดมากกว่า เพราะว่าเรานึกถึงว่าถ้าเป็นคนที่พูดได้สองภาษา เช่นจีนกับไทย จะมีในบางครั้งทีเวลาจะพูดเราจะเลือก เพราะใช้คำไทยอธิบายถึงคนนั้นแล้วไม่สะใจ ไม่ถึงใจ เราต้องใช้อีกคำหนึ่ง อย่างจะบอกว่าตาคนนี้มัน...มันอื้อจ้อจ้งเลย เป็นคำไทยมันไม่มีคำอธิบาย แต่ถ้าใช้ภาษาจีน มันอื้อจ้อจ้งเลย

เช่นเดียวกันกับคำเขมรที่อยู่ในภาษาไทย คำว่าระทดระทวย สุกสนาน มันเหมือนกับว่า คนที่พูดภาษาเขมรในตอนนั้นเอามาใช้ในภาษาไทยด้วย เพราะรู้สึกว่าการบรรยายความรู้สึกได้ดีกว่า คำเหล่านี้ไม่น่าจะเป็นคำยืมทั่วไป คำยืมมักจะเกี่ยวข้องกับวัตถุ สิ่งของ หรือความคิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับอารมณ์มากนัก

นอกจาก “การแปล” คือในสมัยอยุธยาตอนต้นอาจจะเป็นการพูดไทยปนเขมร เหมือนกับคนปัจจุบันที่พูดภาษาไทยคำภาษาอังกฤษคำ พูดภาษาอังกฤษเสร็จแล้วแปลต่อ หรือพูดภาษาไทยแล้วกลัวคนฟังไม่เข้าใจเลยแปลเป็นภาษาอังกฤษให้ ประเด็นนี้ก็มียุคหลายคำ เช่น

คำว่า “ซื่อ” เป็นคำไทย “ตรง” เป็นคำเขมร ผสมกันเป็นคำว่า “ซื่อตรง”

คำว่า “ไถล” เป็นคำไทย แล้วก็มีคำว่า “ซิด” เป็นภาษาเขมร ผสมกันเป็น “ไถลซิด”

คำพวกนี้เดิมอาจเป็นการพูดไทยคำหนึ่งแล้วตามด้วยคำแปลภาษาเขมรติดไปด้วย จนกลายเป็นคำผสมอยู่ในภาษาไทย

และหลักฐานสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ คำราชาศัพท์ เช่น

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท” เป็นคำราชาศัพท์ที่เราใช้ตายตัว ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ วิธีนี้ประกอบขึ้นด้วย คำไทย-คำบาลี-คำสันสกฤต และคำเขมร เช่น คำว่า “ขอ” เป็นภาษาไทย “เดชะ” เป็นบาลี-สันสกฤต “ฝ่าฝ่าเท้า” เป็นภาษาไทย “ละออง” เป็นเขมร “ธุลี” เป็นบาลี-สันสกฤตที่เรา ยืมผ่านเขมร เพราะเขมรมีใช้คำราชาศัพท์อยู่ก่อนแล้ว เราคงยกย่องเขมรมาก จึงยืมมาทั้งหมด

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไป...” เป็นการ ใช้คำสลับ มีบาลี-สันสกฤต เขมร-ไทย ไทย-เขมร บาลี-สันสกฤต บาลี-สันสกฤต

เหล่านี้เป็นตัวอย่งว่าในช่วงต้นๆ ที่มีการใช้คำราชาศัพท์ เราใช้ เหมือนกับคนพูดภาษาต่างประเทศที่พูดสลับไทยคำหนึ่งภาษาอังกฤษคำ หนึ่ง แต่คำราชาศัพท์เป็นภาษาที่เป็นแบบแผน จึงสะท้อนสภาพในสมัย อยุธยาตอนต้นว่าภาษาเขมรเป็นที่นิยมมาก นักปราชญ์ผู้รู้ชั้นสูงเหล่านี้ ใช้ภาษาเขมร

ภาษาวรรณคดีในสมัยอยุธยา ก็มีที่เขียนเป็นภาษาเขมรล้วนๆ อย่าง “คำฉันท์ดุษฎีสังเวยกล่อมช้าง” นั้น เขียนเป็นภาษาเขมรทั้งหมด ถ้าไม่มีคนพูดเขมรอยู่ในสมัยนั้น จะเขียนเป็นภาษาเขมรไปทำไม หากไม่มีคนอ่านได้ และยังมีที่ไม่ได้เขียนเป็นภาษาเขมรทั้งหมดก็มี อย่างเช่น มหาชาติคำหลวงก็มีคำเขมร-ไทย บาลี-สันสกฤต ใช้ปนคละกันไป

สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ซึ่งแสดงว่าในสมัยอยุธยา ตอนต้น ภาษาเขมรกับภาษาไทยใช้อยู่ควบคู่กัน และภาษาเขมรมีสถานภาพค่อนข้างสูง สังคมไทยยุคนั้นพูด 2 ภาษา จึงเป็นสภาพที่จำเป็นและเหมาะสำหรับการย้ายภาษา คือต้องมีคนรู้ 2 ภาษา ตอนนั้นก็คือไทยกับเขมร

ต่อมาการใช้สถานภาพของภาษาเขมรอาจจะลดลำดับความสำคัญลง ภาษาไทยอาจมีความสำคัญ มีความจำเป็นมากขึ้น ทำให้คนรุ่นต่อๆ มาเลิกใช้ภาษาเขมร เหมือนกับคนในปัจจุบันที่เลิกใช้ภาษาจีน แม้จะมาจากครอบครัวที่พูดภาษาจีน แต่เพราะว่ารอบๆ ตัวเรามีภาษาไทยใช้อยู่ จึงหันมาพูดภาษาไทยอย่างเดียว แต่ว่าได้นำลักษณะภาษาเขมรเข้ามาใช้ในการพูดภาษาไทย

เพราะฉะนั้นจึงทำให้ภาษาไทยของสมัยอยุธยามีลักษณะเป็นภาษาลูกผสมระหว่างภาษาไทยกับภาษาเขมร และคนกับภาษาแยกกันไม่ได้ หากภาษามีลักษณะเป็นลูกครึ่งเขมรครึ่งไทย ก็มีความเป็นไปได้ว่าคนไทยกับคนเขมรในสมัยอยุธยาน่าจะแต่งงาน มีครอบครัวมีลูกครึ่งไทย-เขมรเป็นจำนวนมาก และไม่แน่ว่าหากลองสืบกลับไปสักสิบชั่วอายุคนพวกเราที่นั่งอยู่ที่นี้ก็อาจจะมืเชื้อสายเขมรอยู่บ้าง

ที่เล่ามานี้เป็นข้อเสนอ ถ้าเผื่อท่านมีความคิดอะไรที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับภาษาเขมร หรือว่าการเปลี่ยนแปลง หรืออะไรต่างๆ ดิฉันก็ยินดีคุยหรืออภิปรายกันต่อไป

ขอบคุณค่ะ

พิเชษฐ :

ขอบพระคุณอาจารย์วิไลวรรณครับ นับเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจมาก และน่าจะเป็นข้อเสนอที่พยายามพูดถึงสังคมไทยในสมัยก่อนกรุงศรี

อยุธยา ซึ่งอาจารย์วิไลวรรณได้นำเสนอผ่านกระบวนการการศึกษาที่เรียกว่า ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ นำเสนอให้เป็นภาพรวมของสังคมไทยที่ค่อนข้างป้องกันในบริเวณที่เรียกว่าลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนกรุงศรีอยุธยา

ข้อเสนอของอาจารย์นำเสนอใจตรงที่ว่าในทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติ เราพบว่ามี การเคลื่อนตัวของกลุ่มคนที่พูดภาษาในตระกูลไทยลงมาในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นเคลื่อนตัวลงมาทีหลัง แต่มีการกระจายตัวกันอยู่แล้วของกลุ่มคนดั้งเดิมที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติก ซึ่งได้แก่ มอญ เขมร และเวียด ในบริเวณที่เราเรียกว่าภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เพราะฉะนั้นกระแสของกลุ่มคนที่ภาษาตระกูลไทยซึ่งเคลื่อนตัวลงมาทีหลังแล้วมาสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่พูดภาษาเขมร ซึ่งในกรณีของอาจารย์วิไลวรรณได้นำเสนอก็คือ ทำให้เกิดการถ่ายทอด หรือการย้ายการใช้ภาษาของคนที่พูดภาษาเขมรมาร่วมกับหรือผสมกับภาษาไทย ที่เริ่มเข้ามา มีอิทธิพลบทบาทโดยเฉพาะทางสังคมในเวลาต่อมา

หลังจากนั้นอำนาจทางสังคมก็ตกอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทย กรุงศรีอยุธยาจึงรุ่งเรืองขึ้น แต่มิได้หมายความว่ากรุงศรีอยุธยารุ่งเรืองขึ้น หรือสังคมในช่วงเวลานั้นเกิดขึ้นด้วยกลุ่มคนไทยเพียงกลุ่มเดียว แต่เกิดจากดังที่อาจารย์ยกตัวอย่างในตอนท้ายว่า น่าจะเป็นลักษณะสังคมที่เรียกว่าลูกผสม ซึ่งมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงทีเดียวที่จะเป็นลูกผสมระหว่างกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทยกับกลุ่มคนที่พูดภาษาเขมรที่ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยามาก่อนกรุงศรีอยุธยาแล้ว

และอีกกรณีหนึ่ง เท่าที่ทราบจากข้อมูลทางด้านพันธุกรรม ถ้าเราจะทดสอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีหลายรายงานทีเดียวที่พยายามเปรียบเทียบ DNA คนที่พูดภาษาตระกูลไทยในปัจจุบันว่ามี DNA สัมพันธ์หรือใกล้ชิดกับคนที่พูดภาษาใดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อมูลหนึ่งที่เราพบทำให้รู้ว่าเรามีความห่างไกลกับคนที่พูดภาษาตระกูลไทยในที่อื่นๆ

ดังตัวอย่างคนที่อยู่ในกรุงเทพฯ หรือบริเวณรอบนอกเช่นปทุมธานี แม้แต่ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด โยโสธร พบว่าปัจจุบันนั้นพูดภาษาไทย แต่ความใกล้ชิดทาง DNA หรือกรรมพันธุ์จะใกล้ชิดทางบุคคลที่เป็นออสโตรเอเชีย

ดึกซึ่งเป็นพวกมอญ-เขมรดั้งเดิมที่อยู่ในบริเวณที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน เพราะฉะนั้นเราก็รอข้อมูลจากวิชาการในส่วนที่พยายามทำความเข้าใจกับมิติทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นประวัติศาสตร์เปรียบเทียบกับวิชาความรู้ด้านต่างๆ น่าจะเป็นกระแสที่สำคัญและเป็นแนวทางที่ทำให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์ของเราในเวลาต่อมา

จากนี้ อาจารย์ศานติ ภัคดีคำ จะมาพูดอีกกรณีหนึ่งที่เป็นหลักฐานทางภาษาที่ไม่ใช่ภาษาพูดอย่างเดียวที่เกิดการเคลื่อนย้ายระหว่างเขมรกับไทย แต่ว่าเป็นหลักฐานที่เราพบจากระบบภาษาอีกแบบหนึ่ง ที่เราเรียกว่าอักษร ซึ่งอาจารย์ศานติจะพูดถึงจารึกเขมรในบริเวณที่เราเรียกว่าสยามประเทศ ขอเชิญอาจารย์ครับ

ศานติ :

นมัสการพระคุณเจ้า กราบเรียนท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน เรื่องที่นำมาเสนอในวันนี้ยังไม่ใช่เป็นข้อสรุป แต่เป็นการประมวลภาพรวมของการศึกษาเรื่องของจารึกที่พบในดินแดนประเทศไทย หรือสยามประเทศ โดยเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านี้กับความรู้อื่นๆ เพื่อให้เราเกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับเรื่องภาษาเขมรที่อยู่ประเทศไทย รวมทั้งเกี่ยวข้องกับที่อาจารย์วิไลวรรณได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

จารึกเขมรในสยามประเทศที่ผมจะนำเสนอในวันนี้ แบ่งเป็น 3 ส่วน
เรื่องแรก เป็นเรื่องของอักษรและอักษรวิธีของจารึก

ส่วนที่ 2 เป็นเรื่องเนื้อหาของจารึก และบริบทของการเกิดขึ้นของจารึกกัมพูชาที่พบในประเทศไทย ซึ่งจากการมองภาพรวมทั้งหมดจะพบว่าจารึกกัมพูชาหรือจารึกเขมรที่พบในสยามประเทศ แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มด้วยกัน

กลุ่มแรกเราถือว่าเป็นจารึกในอาณาจักรกัมพูชาโบราณในสยามประเทศ จารึกเหล่านี้เป็นจารึกของราชสำนักกัมพูชา หรือมีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับราชสำนักโดยตรง ราชสำนักกัมพูชาในที่นี้หมายถึงราชสำนักของกัมพูชาที่ตั้งแต่ก่อนจะตั้งเมืองหลวงที่เมืองพระนครจนถึงยุคของการตั้งเมืองหลวงที่เมืองพระนคร ซึ่งปัจจุบันนี้ก็คือเสียมเรียบ

ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นศิลาจารึกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับหรือว่าได้ปรากฏข้อมูลที่บอกว่าเป็นการเขียนขึ้นโดยราชโองการ หรือมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรกัมพูชาโบราณโดยตรง แต่เป็นจารึกที่เขียนขึ้นโดยใช้ชนบ วิธีคิด วิธีเขียนของราชสำนักกัมพูชามาใช้เพื่อการเขียนจารึกในรัฐของตน ตรงนี้ จึงแบ่งเป็นได้ 2 ประเด็น

ประเด็นแรก เป็นของอักษรเขมรโบราณซึ่งเป็นภาพรวมของเขมรโบราณ หรือที่เราเรียกกันว่า อักษรขอม คนไทยทั่วไปเรียกอักษรเขมรโบราณว่า อักษรขอม เป็นอักษรที่มีพัฒนาการมาจากอักษรของอินเดียใต้เป็นอักษรอินเดียใต้ที่พัฒนามาจากอักษรพราหมีที่พระเจ้าอโศกพัฒนามาเป็นอักษรที่ใช้ในราชวงศ์ปัลลวะ

เพราะฉะนั้นการศึกษาจารึกในประเทศไทยประเภทนี้นิยมเรียกว่า อักษรปัลลวะ

เมื่อกัมพูชารับอักษรประเภทนี้มาใช้ในศตวรรษที่ 11-12 ก็ได้พัฒนาเป็นอักษรที่เราเรียกว่าอักษรหลังปัลลวะ ในศตวรรษที่ 13-14 ยุคนี้เป็นยุคที่กัมพูชาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีอักษรที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ยังไม่มีการแยกเป็นอักษรขอมโบราณหรืออักษรมอญโบราณอย่างแท้จริง

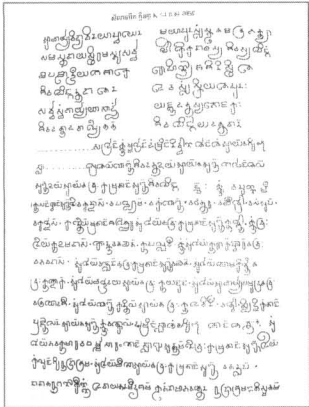
อักษรที่ไทยเราแบ่งเป็นอักษรปัลลวะและหลังปัลลวะนั้น ในการแบ่งสมัยของกัมพูชาจะเรียกว่าอักษรสมัยก่อนพระนคร คือตั้งแต่ศตวรรษที่ 10-14 จะจัดไว้ในยุคเดียวกัน เป็นยุคแรกที่มีการใช้ตัวอักษรในกัมพูชาที่ร่วมสมัยกับไทยเราซึ่งมีการพบอักษรในอดีตในรัฐที่เราเรียกว่า ทวารวดี ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งอาณาจักรทางภาคใต้ที่เรียกว่าอักษรขอมสมัยก่อนพระนคร หรือ Pre-Angorian เพราะเป็นยุคของตัวอักษรที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาก่อนที่ราชอาณาจักรกัมพูชาจะมาตั้งเมืองหลวงที่เมืองพระนครศรีวิชัยปุระ

รูปแบบของตัวอักษรที่ใช้มีลักษณะแบบอักษรที่ใช้อยู่ในอินเดียใต้ในพุทธศตวรรษที่ 9-11 ในราชวงศ์ปัลลวะ จารึกในสมัยก่อนพระนครที่เราพบอย่างเช่น จารึกวัดคำนุ พบที่อำเภออังกอร์โบเรีย ปัจจุบันอยู่จังหวัดสระแก้ว หรือจารึกกเตียอังก์ (ค.ศ. 629) รวมทั้งจารึกเขาน้อยและจารึก

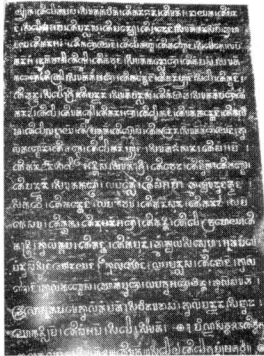
จารึกที่จังหวัดสระแก้วก็ถือว่าอยู่ในรูปแบบนี้ ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 มีการพัฒนามาเป็นตัวอักษรที่เราเรียกว่า หลังปัลลวะ ซึ่งเป็นช่วงที่ตัวอักษรเริ่มเปลี่ยนจากปัลลวะแล้วแต่ยังไม่ได้มาเป็นตัวเขมรโบราณอย่างชัดเจน ถือเป็นช่วงรอยต่อของไทยเรา เรียกว่าตัวอักษรหลังปัลลวะ

หลังจากนั้นเป็นยุคที่เราเรียกว่า อักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร เป็นช่วงที่ยาวมาก คือตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15-19

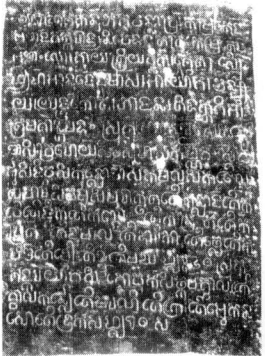
ทางด้านโน้นจะเป็นจารึกที่ปราสาทโลเลยในยุคแรกของการสร้างเมืองพระนคร ยุคถัดมาเป็นจารึกเกาะแกร์ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 นี่เป็นตัวอย่างของจารึกที่ปราสาทพิมานอากาศในสมัย

จารึกกเดียอังก์ ค.ศ.629

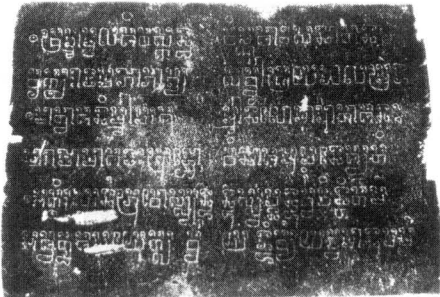

อักษรเขมรโบราณ สมัยพระนคร

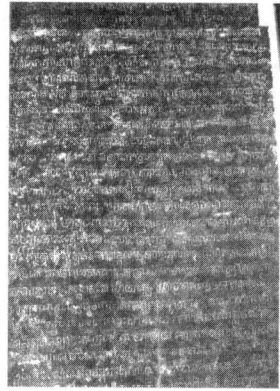
จารึกเกาะแกร์

พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อันนี้เป็นตัวอักษรสมัยพระนครที่แทบจะเรียกได้ว่าเกือบจะยุคสุดท้ายของตัวอักษรประเภทนี้ เพราะว่าพบในจารึกของพระเจ้าศรีนทรวรมัน ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ร่วมสมัยกับ

จารึกปราสาทพิมานอากาศ

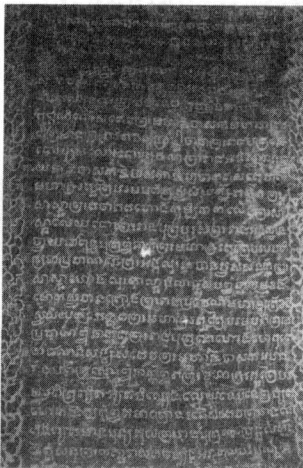
สุโขทัย เป็นกษัตริย์พระองค์ที่มีบันทึกของ
 ชาวจีนผู้หนึ่ง ซึ่งหากผู้ที่สนใจเรื่องเขมรก็คง
 ได้อ่านบันทึกฉบับนี้ คือบันทึกว่าด้วยขนบ
 ธรรมเนียม ประเพณี ที่จิวต้ากวนหรือโจวต้า
 กวนได้เข้าไปในกัมพูชาในสมัยกษัตริย์
 พระองค์นี้ จารึกหลักนี้เริ่มมีความเปลี่ยนแปลง
 จากจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มาก
 ขึ้น ตัวศกข้างบนตัวอักษรเริ่มติดกันจากเดิม
 ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แยกเป็นสองเส้น
 เริ่มมาเป็น เส้นเดียว เริ่มคล้ายๆ กับอักษร
 ขอมที่พบการใช้ในสมัยสุโขทัย

จารึกพระเจ้าศรีนทรวรมัน

ส่วนยุคหลังจากเมืองพระนคร คือช่วงตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20-24
 เป็นช่วงที่กัมพูชาย้ายเมืองหลวงจากเมืองพระนครศรียโสธรปุระลงไปทางใต้
 คือไปอยู่ที่พนมเปญ ไปอยู่ที่ทะเลแวกอุดงค์ จารึกประเภทนี้จะมีวิวัฒนาการ
 แยกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งก็เป็นตัวอักษรที่พัฒนาไปใช้ในประเทศกัมพูชา
 อีกส่วนหนึ่งก็จะใช้ในประเทศไทย และพัฒนามาเป็นขอมแบบไทย ซึ่งม
 ความสัมพันธ์กันอยู่ แต่ผมมองว่าก็น่าจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป

และพัฒนาไปด้วย

ตัวอย่างของจารึกสมัยหลังพระ
 นครที่ชัดเจนมากก็คือ จารึกกลุ่มที่พบที่
 ปราสาทนครวัด ที่เราเรียกว่า จารึกนครวัด
 สมัยหลังพระนคร มีอยู่ประมาณ 40 กว่า
 หลัก หากใครสนใจก็มีหนังสือ จารึก
 ปราสาทนครวัดสมัยหลังพระนคร ซึ่ง
 ศ.ดร. อุไรศรี วรสระริน ท่านได้แปลเป็น
 ภาษาไทยไว้แล้ว

ที่กล่าวมาเป็นประเด็นของตัว

จารึกเขมรสมัยหลังพระนครที่ปราสาทนครวัด

อักษรซึ่งเป็นชนบแบบหนึ่งที่เป็นตัวกรอบสำหรับการเขียนจารึกที่เราพบทั้งในกัมพูชา และในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในช่วงเวลาหนึ่ง จารึกของอาณาจักรกัมพูชาโบราณที่พบในประเทศไทยมีหลักฐานตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18

ที่เก่าแก่มากที่สุดคือจารึกปราสาทเขาน้อย พ.ศ. 1180 และจารึกเขารัง พ.ศ. 1182 พบที่จังหวัดสระแก้ว เขียนด้วยภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรโบราณสมัยก่อนพระนคร

นอกจากนี้ก็ยังมียกุ่มจารึกของพระเจ้ามเหศวรมันซึ่งเป็นต้นตระกูลพระองค์หนึ่งของกัมพูชาโบราณพบในไทยประมาณสิบกว่าหลัก ปัจจุบันก็ยังมียกุ่มใหม่ที่ร้อยเอ็ด แต่ยังไม่ได้เผยแพร่

หลักอื่นที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วก็คือจารึกช่องสระแจง จังหวัดสระแก้ว จารึกผนังถ้ำเป็นทอง พบที่จังหวัดบุรีรัมย์ จารึกวัดศรีเมืองแอง จารึกปากน้ำมูล

จารึกวัดสุปฏิหาราม

นี่เป็นตัวอย่างของจารึกช่องสระแจงของพระเจ้ามเหศวรมัน จะเห็นว่าตัวอักษรนั้นเขียนด้วยอักษรปัลลวะหรืออักษรเขมรสมัยก่อนพระนคร และมีการใช้ภาษาสันสกฤต

นอกจากนี้ในยุคถัดมาที่ชัดเจนก็มีจารึกของพระเจ้ายโศวรมันที่ 1 พบที่จันทบุรี และจารึกที่ปราสาทหินพนมวัน นครราชสีมา เป็นการแสดงถึงอิทธิพลของอาณาจักร

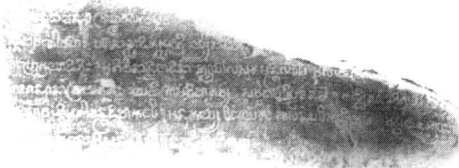
จารึกช่องสระแจง
ของพระเจ้ามเหศวรมัน

กัมพูชาโบราณที่เข้ามาในบริเวณแถบที่เป็นสยามประเทศในปัจจุบัน

พระเจ้ายโศวรมันที่ 1 นั้นสำคัญ

จารึกเขารัง
จังหวัดสระแก้ว

จารึกพระเจ้ายโศวรมันที่ 1

เพราะว่าเป็นกษัตริย์กัมพูชาที่สถาปนาเมืองพระนคร ณ บริเวณที่ปัจจุบันเป็นจังหวัดเสียมเรียบที่มีโบราณสถานที่ใหญ่มาก

นอกจากนี้หลังรัชกาลของพระเจ้ายโศวรมันที่ 1 ก็มีจารึกของพระเจ้าพรหมวรมันที่ 1 ที่บ้านพุทรา จารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 เป็นจารึกอัญชัศวรมันที่ลพบุรี เป็นจารึกสต็อกกอกธมหลักที่ 1 ค.ศ. 1480 จารึกที่บ้านพังพวย จารึกพระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2 พบที่สุรินทร์ ได้แก่ จารึกสุรินทร์ 1 จารึกที่พบว่าเป็นจารึกในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 มีจารึกเมืองเสมา จารึกวัดตาพระยา จารึกปราสาทหินเขาพนมรุ้ง จารึกอุบลมุง

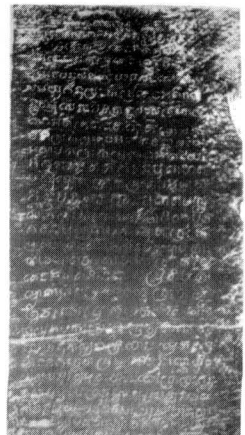
กษัตริย์ผู้มีบทบาทสำคัญและแสดงถึงอิทธิพลของเมืองพระนครต่อบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ก็คือพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ซึ่งเราพบศิลาจารึกในสยามประเทศหลายหลัก เช่น จารึกพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ที่ปราจีนบุรี จารึกวังสวนผักกาด จารึกศาลสูงภาษาเขมรที่ลพบุรี แสดงถึงอำนาจของรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ที่เข้ามาจนถึงลพบุรีในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จารึกปราสาทหินพระวิหาร 1 จารึกวัดสระกำแพงใหญ่ จารึกปราสาทหินพิมาย 2

ในรัชกาลพระเจ้าอุทัยทิตยวรมันที่ 2 ก็มีจารึกสต็อกกอกธม 2 ที่จารึกในปี 1595 จารึกหลักนี้เป็นจารึกสำคัญมากหลักหนึ่ง เพราะว่าเป็นจารึกที่กล่าวถึงลำดับกษัตริย์ที่ปกครองเมืองพระนคร จะกล่าวถึงพระนามหลังการสวรรคตของกษัตริย์ที่ปกครองเมืองพระนคร อยากรู้ว่ากษัตริย์เมืองพระนครมีลำดับอย่างไรจะดูได้จากจารึกหลักนี้

นอกจากนี้ก็มีจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 6 พบจารึกปราสาทหินพนมวัน 3 จารึกปราสาทหินพิมาย 3 จารึกสำนักนางขาว จังหวัดมหาสารคาม

อีกองค์หนึ่งก็คือพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 พบจารึกสร้างเทวรูป ปี 1682 จารึกปราสาททัพเสียม 2 ที่สระแก้ว จารึกปราสาทหินพระวิหาร 2

จารึกปราสาททัพเสียม 2 จังหวัดสระแก้ว

พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 เป็นกษัตริย์ที่สร้างปราสาทนครวัด นี่เป็นภาพจารึกปราสาททัพเสียม 2 พบที่ปราสาททัพเสียม จังหวัดสระแก้ว

จารึกของอาณาจักรกัมพูชาโบราณอีกชุดหนึ่งที่มีความสำคัญมากและพบมากในดินแดนที่เป็นแถบประเทศไทยในขณะนี้ก็คือ จารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจารึกที่พบตามอโรคยศาลา หรือโรงพยาบาลในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เช่น จารึกด่านประคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จารึกเมืองพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จารึกปราสาทตาเมือนโตจ จังหวัดสุรินทร์ จารึกปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จารึกสุรินทร์ 2 จังหวัดสุรินทร์ จารึกบ้านกู่หนองบัว จังหวัดชัยภูมิ

ความจริงมีมากกว่านี้ ที่ยกมานี้เป็นเพียงตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่ามีการแพร่กระจายของจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างกว้างขวางมาก และมีอีกหลักหนึ่งที่พบอยู่ที่บ้านทรายฟอง ที่ใกล้ๆ กับเมืองเวียงจันทน์ ก็เป็นจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เช่นกัน ซึ่งปัจจุบันนี้นำไปตั้งอยู่ที่ในวิหารวัดพระแก้วที่เวียงจันทน์

จารึกในกลุ่มแรกนี้ในตัวจารึกนั้นระบุไว้ชัดเจนว่าเขียนขึ้นโดยราชสำนักกัมพูชา เขียนโดยพระราชโองการของกษัตริย์กัมพูชา

ส่วนจารึกกลุ่มที่ 2 ไม่ได้เขียนด้วยคำสั่งจากราชสำนักกัมพูชาโดยตรง และบางหลักเขียนเพื่อจะบอกว่าตัวอยู่นอกกัมพูชาประเทศด้วยซ้ำไป แต่ว่าการประกาศตัวว่าอยู่นอกกัมพูชาประเทศก็ยิ่งใช้ขนบการเขียนแบบกัมพูชาประเทศอยู่ดี

จารึกเหล่านี้เป็นจารึกที่ร่วมสมัยกับจารึกที่มีการเขียนขึ้นโดยราชสำนักกัมพูชา แต่สันนิษฐานว่าจารึกส่วนใหญ่เหล่านี้คงเป็นจารึกของรัฐที่เขียนขึ้นในรัฐเหล่านั้นไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรกัมพูชาทั้งก่อนสมัยพระนครและสมัยพระนคร

จารึกซึ่งจารด้วยขนบแบบเขมรที่พบในประเทศไทยพบหลายหลักด้วยกัน เช่น จารึกที่เมืองศรีเทพ เขียนด้วยภาษาสันสกฤตในขนบแบบเดียวกับของกัมพูชา มีข้อความที่บอกว่าผู้เป็นใหญ่ในปัลลวะทั้งสองแต่ไม่ได้บอกถึงความเกี่ยวข้องกับเมืองพระนครหรือความเกี่ยวข้องกับกษัตริย์กัมพูชา จารึกบ้านวังไผ่เขียนด้วยภาษาสันสกฤต

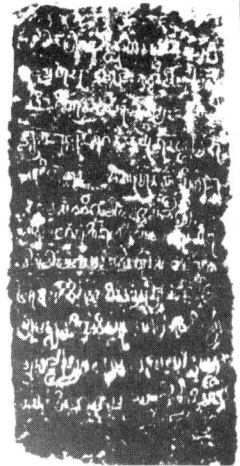
ข้อความนี้คัดมาแต่คำแปลของอาจารย์ชะเอม แปลว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดผู้เป็นพระราชันดดาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าปฤถิวินทรวรมันผู้เป็นใหญ่เสมอโดยพระเจ้าศรีภววรมัน ถ้ายึดถือตามคำแปลนี้ก็แสดงว่ากษัตริย์ของรัฐนี้มีความเป็นใหญ่เท่าพระเจ้าศรีภววรมันซึ่งเป็นกษัตริย์ของอาณาจักรเจนละ ศรีภววรมันเป็นกษัตริย์ที่ครองราชย์ก่อนพระเจ้าแผ่นดินมเหศวรมัน เป็นการแสดงให้เห็นว่าคนละรัฐกัน แต่มีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

จารึกดอนเมืองเตย เขียนด้วยภาษาสันสกฤต อักษรปัลลวะ กล่าวถึงพระนามของศรีโกโรจจาหุ ซึ่งไม่ปรากฏว่าเป็นพระนามของกษัตริย์กัมพูชา

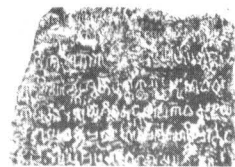
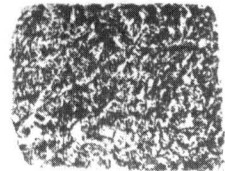
จารึกบ้านหินซอน พุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวถึงพระนามของกษัตริย์ซึ่งเป็นพระราชวงศ์พื้นเมือง พระเจ้านฤเพนทราธิปติวรมัน

จริงๆ แล้ว ทั้งชนบททั้งชื่อและลักษณะของจารึกนั้นเป็นลักษณะของกัมพูชาทั้งสิ้น แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือ แม้จะมีชนบอย่างเดียวกัน แต่พระนามของกษัตริย์แสดงถึงความเป็นรัฐที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสายที่ลงไปปกครองเมืองพระนครหรืออาณาจักรกัมพูชา แต่อาจจะเป็นญาติกันก็ได้ แต่เราไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน

นอกจากนี้ก็ยังม้จารึกบ่ออีกา ที่น่าสนใจ เพราะว่าเขียนด้วยภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรโบราณ สันนิษฐานว่าอาจเป็นจารึกของอาณาจักรศรีจนาตะ หรือจนาตะปุระ เพราะจารึกหลักนี้กล่าวถึงพระราชาศรีจนาตะได้รับแล้วซึ่งดินแดนอันถูกละทิ้งอยู่นอกกัมพูชาประเทศ ซึ่งมีช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ชัดเจนว่าเป็นช่วงที่ราชวงศ์ศรี

จารึกบ้านหินซอน

จารึกบ่ออีกา

จนาศะมีอำนาจปกครอง

นอกจากนี้เราก็คพบจารึกโนนสัง เป็นภาษาสันสกฤต กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ชื่อพระเจ้าโสมาทิตย และกล่าวถึงพระเจ้าอินทรวรมันผู้เป็นพระบิดาของพระเจ้ายโศวรมันที่ 1 ด้วย แต่ไม่พบพระนามโสมาทิตยในรายพระนามกษัตริย์ของกัมพูชา หรืออาจจะเป็นพระญาติกัน

จารึกภูเขียวพบพระนามกษัตริย์ศรีชยสิงหวรมัน

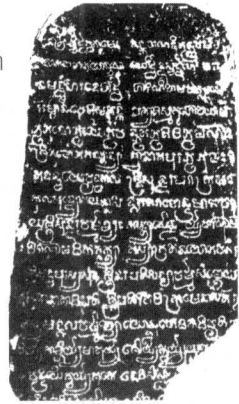
จากจารึกตั้งแต่หลักแรกๆ ที่กล่าวมาจนถึงจารึกภูเขียวมีข้อสังเกตอย่างหนึ่งที่ตั้งเป็นประเด็นเอาไว้ก็คือ จะเห็นว่าในช่วงก่อนหน้าพุทธศตวรรษที่ 15 เหมือนจะมีรัฐอะไรอื่นๆ อยู่บริเวณแถบอีสานใต้ เป็นรัฐที่อาจได้รับอิทธิพลหรือวัฒนธรรมกัมพูชา แต่ยังไม่ได้ถูกผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกัมพูชา

แต่พอหลังพุทธศตวรรษที่ 15 อำนาจของอาณาจักรกัมพูชาได้เข้ามาผนวกรัฐเหล่านี้ และพระนามกษัตริย์และรัฐเหล่านี้ก็หายไปในการ์กหลังจากนั้น

เราจะไปพบจารึกที่เขียนด้วยชนบแบบเขมรอีกครั้งหนึ่ง ก็คือจารึกดงแม่หางเมือง ปี 1710 เขียนด้วยบาลีและเขมรโบราณ ที่พูดไปแล้วว่าปรากฏพระนามว่าพระองค์ศรีธรรมมาโคก คือตัวพระเจ้าศรีธรรมมาโคก และพระเจ้าสุนัต ซึ่งไม่ปรากฏว่าเป็นพระนามของกษัตริย์กัมพูชาสมัยพระนคร แต่ดูจะมีความเกี่ยวข้องกับทางนครศรีธรรมราชมากกว่า แต่ไปพบที่ดงแม่หางเมือง ที่นครสวรรค์

นอกจากนี้ก็พบจารึกวัดหัวเวียง เป็นจารึกภาษาเขมรโบราณกล่าวถึงกัมรเตงอัญมหาราช ศรีมัตไตโรโลกยราช เมลิกษวรมเทวะ ในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นพระนามเฉพาะที่พบในยุคนั้น จะเห็นว่ามีการใช้ตำแหน่งกัมรเตงเหมือนกัมพูชา

จารึกวัดหัวเวียงหลัก 1 เป็นภาษาสันสกฤต พูดถึงพระนามของ

จารึกศรีจนาศะ

กษัตริย์ผู้ครองเมืองตามพรลิงค์ในนครศรีธรรมราช

จารึกเหล่านี้แสดงถึงวัฒนธรรมของเมืองต่างๆ ที่ในเวลานั้นเป็นรัฐแล้วนำขนบของกัมพูชามาใช้

หลักฐานสุดท้ายที่ชัดเจนที่สุดก็คือ จารึกวัดป่ามะม่วง เป็นภาษาเขมรพบที่สุโขทัย เป็นจารึกของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) เมื่อพระองค์จะประกาศเรื่องการผนวชของพระองค์ จึงได้สร้างจารึกภาษาเขมรโบราณหลักหนึ่งขึ้นมา ถือว่าเป็นยุคสุดท้ายที่มีขนบแบบนี้สมบูรณ์ที่สุด

หลังจากนั้นก็มีการใช้จารึกเขมรโบราณบ้างเหมือนกันในยุคของอยุธยา แต่เขียนบนแผ่นเงินแผ่นทอง เป็นลานเงินลานทอง จะใช้ในโอกาสตั้งนามพระผู้ใหญ่ ตั้งนามขุนนางผู้ใหญ่ รวมทั้งการสถาปนาพระนามของบุคคลสำคัญในเวลานั้น

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นลักษณะที่เราพบได้ในการสืบทอดลักษณะของจารึกเขมรโบราณที่พบในสยามประเทศ

ขอบคุณครับ

พิเชฐ :

ขอบพระคุณครับท่านอาจารย์ศานตินะครับ ซึ่งให้ข้อมูลที่นำสนใจเกี่ยวกับอิทธิพล ตัวอย่างที่อาจารย์ยกมาแสดงให้เห็นวัฒนธรรมของภาษาเขมรที่สะท้อนออกผ่านระบบวัฒนธรรมที่เราเรียกว่า ระบบอักษร และขนบของการสร้างระบบอักษรดั้งวิธีการที่เรียกว่า จารึก อีกอย่างหนึ่งก็คือขนบของการเขียน

ข้อสังเกตที่อาจารย์ให้ไว้ก็คือก่อนหน้าพุทธศตวรรษที่ 15 มีหน่วยทางสังคมที่กระจายตัวเต็มไปหมดในบริเวณที่เราเรียกว่า อีสาน และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งหลังจากพุทธศตวรรษที่ 15 ลงมาก็พบการกระจายตัวของวัฒนธรรมเขมรผ่านจารึกที่กระจายกันเต็มไปหมดในบริเวณนี้

เท่าที่ดูพื้นที่ที่อาจารย์ให้ไว้ก็พบว่าบริเวณที่พบจารึกเหล่านั้นก็คือบริเวณที่เป็นอีสานปัจจุบันและบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นมาถึงเกือบนครสวรรค์ และมีอีกหลักหนึ่งที่ไม่ไผ่ล่อยู่ใกล้ๆ กับเวียงจันทน์

เพราะฉะนั้นอิทธิพลทางการเมืองของวัฒนธรรมเขมรที่ขยายตัว

ในช่วงหลังพุทธศตวรรษ 15 ก็ขยายมาครอบคลุมดินแดนบริเวณปัจจุบันของประเทศไทยที่เป็นอีสานและลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ขนบในการเขียนจารึกที่อาจารย์คานติได้ชี้แจงให้เราฟัง จะพบในรัฐสุโขทัย แต่ไม่พบขนบในจารึกในรัฐที่เรียกว่ากรุงศรีอยุธยา หรือมีแต่ไม่เป็นที่นิยม มีพบตัวอย่างที่เป็นจารึกบนหลักศิลาในพระนคร ที่อยู่ในช่วงสมัยของพระนครศรีอยุธยา อาจารย์ช่วยเล่าให้ฟังได้ไหมครับ

คานติ :

ในอยุธยาเราไม่ค่อยพบ มีเหมือนกัน แต่ที่เห็นชัดจะอยู่ตามแผ่นเงินแผ่นทอง ลานเงินลานทอง ซึ่งจะเขียนด้วยภาษาเขมรโบราณ แต่ตอนนี้มีหลักฐานใหม่ ได้ข่าวว่าทางสำนักหอสมุดแห่งชาติกำลังอ่านอยู่ เป็นจารึกที่พบใหม่ที่จังหวัดชัยภูมิ ด้านหนึ่งเป็นภาษาไทยสมัยอยุธยา อีกด้านหนึ่งเป็นจารึกได้ข่าวว่าเป็นภาษาเขมร เป็นศิลา 2 ด้านคงจะมีข้อมูลเข้ามาใหม่ๆ

พิเชฐ :

ในอยุธยานิยมจารบนแผ่นเงินแผ่นทอง แต่ใช้อักษรและภาษาที่มาจากเขมร แต่ว่าลักษณะที่จารึกบนศิลาไม่เป็นที่นิยม ไม่ค่อยพบในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาลงมา จึงเป็นข้อสังเกตที่ต้องตั้งเอาไว้ว่า

ความนิยมในขนบที่เรียกว่าจารึกนั้น หลังจากพระนครศรีอยุธยาลงมาแล้ว ความนิยมในขนบที่เป็นจารึกบนศิลาลดความนิยมลง แต่อิทธิพลของภาษาเขมรผ่านระบบอักษรยังทรงอิทธิพลอยู่ โดยเฉพาะในวรรณกรรม และการใช้ในชีวิตประจำวัน ดังที่ท่านอาจารย์วิไลวรรณได้เสนอขึ้นมาว่า การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันนั้นทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่าถ่ายทอด คือย้ายจากกลุ่มที่เคยใช้ภาษาเขมรในชีวิตประจำวัน มาสู่กลุ่มที่ใช้ภาษาไทย และกลายเป็นสังคมลูกผสมที่ใช้สองภาษาในเวลาสั้น

อาจารย์วิไลวรรณมีอะไรจะเพิ่มเติมอีกไหมครับ

วิไลวรรณ :

ขอบคุณค่ะ คงจะเป็นประเด็นเล็กๆ นะคะ คนเขมรในสมัยอยุธยา น่าจะมีจำนวนมากพอที่จะส่งอิทธิพลให้เปลี่ยนคำในภาษาไทย

ยกตัวอย่างคำว่า เเดิน ซึ่งไม่น่าจะเปลี่ยนคำว่า ย่าง ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน ไปเป็น เเดิน ไปได้อย่างไร หรือที่ลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้นอีก คำเรียกอวัยวะเพศชายก็เป็นภาษาเขมรด้วย เราคงไม่ยืมมาถ้าเผื่อว่าคนที่ใช้ไม่ใช่เป็นคนเขมร หรือจมูก คนไทยอื่นๆ เขาก็เรียกว่า ดั่ง ฮูดั่ง แต่คนไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยาเรียกเป็นจมูก เพราะคนเขมรเขาพูดภาษาไทยพูดทุกวัน ก็เอาคำเขมรมาใส่ เป็นเขมรคำ ไทยคำ ที่สุดก็เหลือคำเขมรไว้

จากที่ยกตัวอย่างสามคำนี้พอจะทำให้เราอนุมานได้ว่า คนพูดภาษาเขมรนี้มีจำนวนเยอะและมีอิทธิพลมากพอที่จะสยบคำไทย ไล่คำไทยแท้ให้หลีกออกไป และที่แน่ๆ ก็คือคำไวยากรณ์ ประเภท คือ เพราะ โดย หรือ ซึ่งเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดความคิดและกระทบกระเทือนถึงวิธีคิด มีการให้เหตุผล เช่นมีคำว่า เพราะ เข้ามาในภาษา ทำให้วิธีการพูดเปลี่ยนไปมาก หากเราไปพูดภาษาไทยกับคนกลุ่มอื่นจะรู้สึกมาก

ที่ดิฉันอยากจะสรุป ภาษาซึ่งหมายรวมไปถึงสังคมด้วย เพราะคงไม่มีภาษาลอยๆ อยู่ในอากาศ ภาษาต้องใช้อยู่ในสังคม เปลี่ยนไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อม ไม่มีภาษาบริสุทธิ์ภาษาเดียวโดดๆ มันต้องผสมกลมกลืนไปกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อม และภาษาคงจะไม่บอกเผ่าพันธุ์ถึงเราจะไม่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกนัก แต่ภาษาก็คงต้องเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ไม่เช่นนั้นอาจารย์คานติคงไม่มีก่อนพระนครหรือหลังพระนครอะไรเนี่ย มันต้องเปลี่ยน แม้คนไทยปัจจุบันที่อยู่ที่ยี่สิบต่างที่กัน ก็มีวิถีถ่ายทอดความคิดที่ต่างกันไป แม้เราจะไม่ได้อิทธิพลเขมร แต่เราก็คงจะพูดต่างจากคนไทยที่อยู่อื่น ที่ชอบที่สุดในเวลาเก็บข้อมูลก็คือสิ่งเดียวกัน แต่ว่าอยู่ต่างที่กัน จะเรียกตรงข้ามกันเลย อย่างเช่น บ้านเราเรียกสามแยก เรียกทางแยก แต่คนไทยในอินเดียเขาเรียกว่า ตามโฮม คือทางรวม เขาบอกทางมารวมกัน แต่เราบอกทางแยกกัน หรืออากาศหนาวเราต้องใส่เสื้อหนาว แต่เขาบอก “เสื้ออุ่น” อย่างนี้เป็นต้น

พิเศษ :

ขอบคุณมากครับอาจารย์วิไลวรรณและอาจารย์ทานติ มีใครจะร่วมอภิปรายหรือร่วมซักถาม ขอเรียนเชิญครับ

ผู้ร่วมเสวนาท่านที่ 1 :

ผมมีความเห็นคล้ายกับอาจารย์วิไลวรรณ คือในภาษาล้านนามีอิทธิพลของภาษามอญเยอะมาก ผมเกิดทางเหนือ เด็กๆ ก็ไม่รู้ว่าเราล้มพันธ์กับมอญอย่างไร แต่เมื่อได้ศึกษาทางประวัติศาสตร์ก็พบว่าเมืองที่เป็นบ้านเกิดของผมเป็นเมืองโบราณของมอญ เกิดมาพร้อมๆ กับลำพูน มีคำหลายคำที่เราใช้โดยที่ไม่รู้ว่าเป็นภาษามอญ แต่พอตอนหลังเมื่อมาศึกษาเรื่องมอญ พบว่าคำที่เราใช้ทุกๆ ไปในภาษาล้านนามีภาษามอญอยู่เยอะมาก

ตัวอย่างที่ผมเจอและตกใจมากก็คือคำว่า มุย ในภาษาเหนือแปลว่า ขวาน พอไปหมู่บ้านมอญ คนมอญจะหยิบขวานขึ้นมา ก็บอกไปเอามุยมาเมื่อสองให้พระสงฆ์มอญดูคำจากภาษาล้านนา แล้วให้หวังว่ามีคำไหนบ้างใช้ภาษามอญ เขาวงมาเยอะมาก ส่วนมากเป็นคำสองพยางค์

เท่าที่ผมสังเกตก็คือคนไทยเมื่อมาอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ถ้าศึกษาตามประวัติศาสตร์หรือตามหลักฐานที่พบ บริเวณนี้ก็มักจะเป็นอาณาจักรที่คนส่วนใหญ่เป็นเขมร เมื่อเราเข้ามาปกครองในดินแดนบริเวณนี้ก็กลืนกันไปผสมกันไประหว่างไทยกับเขมร

หลักฐานที่เห็นชัดก็คือเรื่องของภาษา ซึ่งจะเปลี่ยนไม่ได้ในทันทีก็ผสมผสานกันไป ภาษาเขมรก็มาผสมในภาษาไทยภาคกลางลึกลงมาก ตามที่อาจารย์วิไลวรรณได้กล่าวมา นอกจากจะเป็นพวกคำศัพท์ธรรมดาแล้ว ยังเป็นพวกคำทางอารมณ์ คำไวยากรณ์ จนสามารถสรุปได้ว่าเป็นคนเขมรที่พยายามพูดภาษาไทย แล้วเปลี่ยนภาษาไทยให้เป็นแบบเขมร เช่นเดียวกับในเวลานี้เราก็คงพบคนไทยที่พยายามจะใช้ภาษาอังกฤษ แล้วก็เปลี่ยนภาษาอังกฤษมาเป็นแบบไทย คนไทยที่พูดภาษาอังกฤษมักใช้ภาษาอังกฤษแบบคนไทย เติมภาษาไทยเข้าไปในภาษาอังกฤษ ส่วนมากจะเป็นคำไวยากรณ์ เช่น That is ก็... ซึ่งเป็นจริงตามหลักทางภาษาศาสตร์

แต่ในภาษาล้านนาเอง ผมยังไม่พบลึกเข้าไปถึงขั้นที่เป็นภาษา หรือเป็นคำ ส่วนมากจะเป็นคำใกล้เคียงคำเวียดนาม พวกคำศัพท์อาจเป็น คำนาม คำพวกที่ระบายความรู้สึก เช่น ระเนระนาด ฯลฯ เป็นคำสองพยางค์ ยังไม่พบคำที่เข้าไปลึกกว่านั้น

ในภาษามอญมีสิ่งหนึ่งที่น่าประหลาดใจมากตามที่ฝรั่งเขาศึกษา มาในแง่ของประวัติศาสตร์ภาษา พบว่าภาษามอญนั้นแหล่งดั้งเดิมน่าจะอยู่ที่จีนตอนใต้แหล่งเดียวกับภาษาไทย เขาคิดว่าน่าจะอยู่ร่วมกัน คือทางฝั่ง ที่ติดกับทะเลด้านที่ข้ามไปได้หัวนกระจ่ายไปทางมหาสมุทรแปซิฟิก จะเป็นกลุ่มออสโตรนีเซียน แต่พวกออสโตรเอเชียติกก็อยู่ติดกันทางด้านฝั่ง ตะวันตก ย้ายมาทางฝั่งตะวันตก เรื่อยมา ลงมาฝั่งแม่น้ำแดง แม่น้ำโขง และ มาทางสาละวิน ลงมาข้างล่าง

ผมฟังแล้วก็ยังรู้สึกแปลกๆ และเขาพยายามพูดว่าภาษาตระกูล มอญเขมรโบราณนั้นไปตกอยู่ในแผนที่ภาษาจีน ตั้งแต่ได้แม่น้ำแยงซีเกียง ลงมา เขาจะเรียกแม่น้ำว่า เกียง และพอเลยเส้นนี้ขึ้นไปเรียกแม่น้ำว่าเหอ เหอเป็นภาษาจีน แต่เกียงเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกโบราณซึ่งพบ ในหลายๆ ภาษา และภาษามอญก็เรียกแม่น้ำนี้ว่า เกริง เป็นที่มาของคำว่า กรุง...กรุงเทพฯ และเขาบอกว่าภาษามอญก็เป็นหนึ่งในภาษาที่ค่อนข้างจะ เก๋มากในภาษาจีน

เริ่มแรกผมไม่ค่อยสนใจนัก จนกระทั่งได้มาพูดคุยกับคนมอญ พบว่าเขาเรียกตัวเองเหมือนกับภาษาแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นภาษาโบราณ ซึ่งอยู่ทาง ตอนใต้ลงมาจากภาษากวางตุ้ง ซึ่งภาษากวางตุ้งนี้เราพอจะรู้ว่ามีคำไทย โบราณเยอะมาก คนมอญนั้นเรียกตัวเองว่าฮัว ตรงกับภาษาแต้จิ๋วเรียกตัว เองว่า ฮัวะ คนมอญเวลากินข้าวเขาเรียกว่า เจียะเป็ง ซึ่งไปตรงกับภาษาจีนว่า เจียะเป็ง ปิงก็คือข้าว ตรงกับเป็งของภาษามอญ เจียะก็คือ กิน แต่ภาษามอญก็คือเจีย จะเห็นว่าเป็นคำที่ค่อนข้างจะตรงกันมาก คำเหล่านี้เป็นคำ ประเภทที่ไม่น่าจะตรงกัน

ผมเองก็ไม่ทราบว่าเป็นทางภาษาศาสตร์จะสามารถศึกษาไปอีก ได้ มากน้อยแค่ไหน เพราะว่าภาษาจีนแต้จิ๋วกับภาษามอญดูห่างไกลกันมาก ถ้าเราคิดว่ามันเป็นภาษาคนละตระกูลกันเลย ถ้าเพื่อทางประวัติศาสตร์

ภาษาเราอาจพบว่ามันจะเหมือนกับภาษากวางตุ้งกับภาษาไทยโบราณ ซึ่งมีศัพท์ที่ตกทอดกันมา เพราะว่าคนท้องถิ่นทางจินตอนใต้ก็ไม่ใช่จีนแท้ เป็นเหมือนกับคนเขมรที่อยู่ทางภาคกลางของประเทศไทยที่ถูกคนไทยมา มีอำนาจเหนือทำให้กลายเป็นคนไทย คนจินตอนใต้จริงๆ ก็ไม่ใช่คนไทย เขาเรียกว่าไปเยี่ย เป็นพวกเยี่ย คือพวกคนป่า พอถูกคนจีนรุกมาทางใต้ตั้งแต่สมัยจีนซ่งลงมา ก็มาครอบงำคนพวกนี้จนกลายเป็นคนไทยไป เพราะฉะนั้นคนจีนที่อยู่ทางตอนใต้อาจมีเชื้อสายสืบทอดย้อนหลังขึ้นไปเป็นพวกตระกูลจ้วง หรือพวกออสโลเอเชียติกก็ได้ครับ (เสียงปรบมือ)

พิเชฐ :

ขอบพระคุณมากเลยครับ ท่านก็ได้เปิดข้อมูลให้เราในมิติที่กว้างมากขึ้นไปอีก ซึ่งข้อสังเกตนี้อาจเป็นไปได้ในความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่พูดภาษาออสโลเอเชียติกกับกลุ่มคนที่พูดภาษาจีนในบริเวณตอนใต้ของแม่น้ำแยงซีเกียง เพียงแต่ว่างานศึกษาในเชิงเปรียบเทียบที่มีข้อมูลให้เราทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ของสองตระกูลนี้ยังน้อยอยู่ กลับมาสู่เรื่องของความสัมพันธ์ของภาษาในตระกูลไทยกับเขมร มีท่านผู้อื่นที่สนใจจะแลกเปลี่ยนไหมครับ

ผู้ร่วมเสวนาท่านที่ 2 :

ผม ปุรินทร์ มีประเด็นเป็นคำถามที่อยากเรียนถามท่านอาจารย์ คานติ ประเด็นที่ผมสนใจเป็นประเด็นค่อนข้างที่จะร่วมสมัย คือผมสนใจในเชิงของภาษาเขมรในปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงภาษาตามกระแสโลกาภิวัตน์มากน้อยแค่ไหนเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทย เพราะว่าภาษาไทยในปัจจุบัน ราชบัณฑิตยสถานเพิ่งออกพจนานุกรมที่บัญญัติศัพท์ อย่างเช่น ชิวๆ กับเก๋ๆ เราก็อ

ผมจึงอยากทราบว่าในสังคมของเขมร ภาษาเขมรถูกอิทธิพลของภาษาต่างประเทศ อย่างเช่นภาษาอังกฤษ ภาษาเขมรมีการวิบัติแบบในสังคมไทยหรือเปล่า เพราะว่าจริงๆ แล้วคนไทยเข้าใจสื่อ หรือรับรู้จากสื่อของเขมรน้อยมาก แต่ในขณะที่คนเขมรเองรับชมสื่อจากเมืองไทยได้อย่าง

เต็มๆ เต็มพิกัด

ผมเลยอยากทราบประเด็นตรงนี้อธิทิวพลในเรื่องของสื่อ ในเรื่องของความบันเทิง มีผลต่อภาษาเขมรหรือเปล่าครับผม ขอขอบคุณมากครับ

คำตอบ :

ขอบคุณมากครับ ภาษาเขมรในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือเรื่องของภาษาพูดภาษาเขียนนั้นมีลายลักษณ์อักษรบันทึกอยู่ ความเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งก็คืออาจจะมีการเขียนผิดเขียนถูกบ้าง ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องของการเรียนหลังสงคราม

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงจริงๆ คือเรื่องของการพูดในชีวิตประจำวัน มีกระแสอยู่ 2 กระแสที่เกิดขึ้น

กระแสหนึ่งคือกระแสของเสียงที่เปลี่ยน ทำให้ภาษาเขมรในปัจจุบันมีทิศทางของการเพิ่มเสียงวรรณยุกต์ ทั้งๆ ที่แต่เดิมไม่มี ซึ่งเขาสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นอิทธิพลของภาษาเวียดนามที่เข้ามาในช่วงสงคราม มีการเปลี่ยนแปลงตัวควบกล้ำ ไม่ใช่ว่าตอนนี้กัมพูชาไม่มีการลดเสียงควบกล้ำ ลดเหมือนกัน แต่ของเขาไม่ได้ลดแบบหายไปเลย ควบกล้ำที่เจอมากที่สุดและมีตัวอย่างมากที่สุดก็คือพวกที่ควบกล้ำด้วย ร

อย่างเช่นคำว่า เจริญ ที่แปลว่า มาก ในภาษาเขมร หรือ ออกคุณ เจริญ ที่แปลว่า ขอขอบคุณมาก กลายเป็น ออกคุณเงิน ในทางภาษาศาสตร์เดิมจะเป็นเสียงจ๊ะจะบวกละเอียด แต่ในปัจจุบันเสียงจ๊ะจะเปลี่ยนเป็นเสียงเฮ้อะ เฮ้อะ+จ๊ะจะ เลยกลายเป็นเฮ้อะ หรือ จู๊ก ออกเสียงกลายเป็น ฉุก ไป ทำให้คำว่า ฉุก เดิมที่แปลว่า ดอกบัว ต้องออกเสียงเปลี่ยนไปเป็น ฉูก จึงเป็นฉุกกับฉูก ต้องแยกให้ถูกว่าพูดถึงดอกบัวหรือพูดถึงจู๊กที่แปลว่าหมี แต่เสียงได้เปลี่ยนไปแล้ว นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ยังมีอีกเยอะ เช่นคำว่า โกรม ที่แปลว่า ใต้ คนที่อยู่ทางใต้พนมเปญลงไปมากๆ มีทิศทางที่จะเปลี่ยนเป็นเสียง ข เอะ ดังนั้นก็จะออกเสียงจากโกรมเป็น โชม ซึ่งคล้ายกับทฤษฎีที่บอกว่าคำว่า ขอม มาจากคำว่า โกรม แปลว่าผู้ที่อยู่ทางใต้ หรือในคำว่า กราว ที่แปลว่า อยู่ข้างนอก เพี้ยนไปถึงขนาดออก

เสียงว่า เขียว คือจาก กร เป็น ข ไปเลย

อีกด้านหนึ่งเป็นเรื่องของภาษาอังกฤษที่เข้าไป ก็มีการใช้ทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษมากขึ้น เพราะว่ามีเทคโนโลยีที่เข้าไปใหม่ บางคำยังไม่ได้บัญญัติขึ้นมา แต่ว่าปัจจุบันก็มีคำที่บัญญัติออกมามากขึ้นแล้ว ก็มีพจนานุกรมออกมาเหมือนกัน นี่เป็นภาพกว้างๆ ของความเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่ใช่ไม่มี และทำให้ภาษาที่ใช้ในพนมเปญมีเสียงไม่เหมือนกับภาษาที่เขาเรียกว่าภาษาเขมรมาตรฐานแล้ว มันมีความเปลี่ยนแปลงออกไปด้วย

ผู้ร่วมเสวนาท่านที่ 3 :

อยากจะพูดถึงในเรื่องที่ว่า ไม่น่าเชื่อว่าสื่อจะมีอิทธิพลมาก ไปเขมรก็ดี ไปพม่าก็ดี รวมถึงลาวด้วย เขาดูละครไทย แล้วเขาพูดภาษาไทยได้ มหัศจรรย์มาก อย่างอาทิตย์ที่แล้วไปพม่า คนพม่าเขาพูดภาษาไทยเก่งมาก ซึ่งเขาบอกว่าเขาดูละครไทย ตกเย็นก็ดูช่อง 3 ช่อง 7 ดูทุกวัน ซึ่งมีอิทธิพลมาก ไม่น่าเชื่อเลย หากไม่มีสื่อ แต่ถ้ามีบุคคลไปเยอะๆ ก็มีอิทธิพลด้านภาษาด้วย อย่างเช่นที่พุทธคยา พวกแขกที่เดินตามที่จะขายของ พูดภาษาไทยได้ทั้งๆ ที่ไม่เคยมาเมืองไทย สื่อกับจำนวนคนเนี่ยมันมีอิทธิพลพอสมควร

พิเชฐ :

ขอบคุณนะครับ ความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ทำให้สิ่งที่เขาบอกว่าภาษานั้นเปลี่ยนยาก ต้องใช้เวลาก็ไม่ต้องใช้เวลามากเหมือนแต่ก่อนนี้ ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันก็ทำให้เปลี่ยนเร็วขึ้นจนบางทีเรานึกไม่ถึงในหลายๆ เรื่องนะครับ เชิญครับ

ผู้ร่วมเสวนาท่านที่ 4 :

ถามอาจารย์คานติเรื่องภาษาไทยในเขมรโบราณ คือเท่าที่เราศึกษากัน เรามักจะศึกษาภาษาอื่นในภาษาไทย เวลานั้นเท่าที่พบคือในภาษาเขมรมีภาษาไทยเยอะมากๆ มันไม่ใช่แค่ว่าเราใช้ภาษาไทยแล้วมีภาษาเขมรมาก คนเขมรที่เขาใช้ภาษาอื่น ก็มีภาษาไทยอยู่เยอะมาก และที่น่า

สนใจนั้นไม่ใช่ภาษาเขมรในเวลานี้ที่มีภาษาไทยเยอะมาก อยากทราบว่าในเขมรโบราณนั้นมีเยอะมากขนาดไหน

सानติ :

ถ้าดูจากศิลาจารึกที่พูดถึงไปนะครับ ส่วนใหญ่ไม่พบ เท่าที่ทราบนะครับ อาจมีหลายท่านที่หนึ่งอยู่ด้วยในที่นี้ ไม่ทราบว่ามิใครเคยเจอบ้าง แต่ว่าอิทธิพลในภาษาไทยที่เข้าไปในกัมพูชา รู้สึกว่าหลักฐานที่เก่าที่สุดน่าจะเป็นสมัยอยุธยา เราเจอในคำพากย์รวมเกียรติภาษาเขมรสมัยอยุธยา

และพบที่ชัดเจนมากอีกยุคหนึ่งก็คือวรรณคดีที่เขียนขึ้นในช่วงร่วมสมัยกับต้นรัตนโกสินทร์ จะพบทั้งหลักและศัพท์ภาษาไทย อย่างวรรณคดีเรื่องสังข์ศิลป์ชัย แต่งในสมัยสมเด็จพระนโรดม ที่ร่วมสมัยกับรัชกาลที่ 4 มีศัพท์เช่นคำว่า สาวใช้ แล้วเขาก็ต้องมีอธิบายว่าเป็นคำเสียม (ภาษาไทย) แปลว่า สาวใช้

หรือคำหนึ่งที่ทำให้ผมประหลาดใจ ผมเจอในพระราชพิธีทวาทศมาสกัมพูชา เขามีคำว่า มหาดเล็ก แล้วก็มีส่วนเล็กด้วย ไม่รู้ว่าไปคู่เทียบตรงไหน แต่หมายถึงคนรับใช้ที่เป็นผู้หญิง

หรือมีตำแหน่งหนึ่งในยุคร่วมสมัยอยุธยา ปรากฏในรัชกาลของสมเด็จพระศรีธรรมราชาสมภาร ร่วมสมัยกับรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมในเวลานั้น มีตำแหน่งพระชายาของเจ้าซึ่งเป็นวังหลังของกัมพูชา ว่า เมยว ก็คือแม่หย้ว แม่อยู่หัว หรือตำแหน่งยศในยุคตั้งแต่อยุธยากลางลงมาก็จะใช้ขุน ใช้คำคล้ายๆ ของไทย

ดังนั้นถ้าถามว่ามันมีอิทธิพลมากที่สุดในช่วงไหน ผมมองว่าคงเป็นตั้งแต่สมัยอยุธยาลงไป แต่ว่าช่วงที่มากที่สุดก็คือช่วงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นจนถึงประมาณรัชกาลที่ 4 ลงไป เพราะว่าแม้แต่สมเด็จพระยาตราชานุกาพก็ทรงนิพนธ์ไว้ว่า องค์สมเด็จพระนโรดมพูดภาษาเขมรไม่ได้ ต้องตรัสเป็นภาษาไทย เพราะฉะนั้นราชสำนักกัมพูชานั้นต้องพูดภาษาไทย ซึ่งสมเด็จพระยาตราชานุกาพทรงนิพนธ์ไว้ก็น่าจะมีข้อมูลอยู่

หรือแม้แต่คำด่าผู้หญิงเขาใช้ว่า ดกทง ใช้ด่าผู้หญิงแพศยา ที่พบ

ในวรรณกรรม ทั้งๆ ที่เดิมเขาก็มีคำคำนี้อยู่แล้ว อันนี้เป็นตัวอย่างคร่าวๆ นะครับ

พิเชฐ :

มีท่านไหนอีกครับ

ชาญวิทย์ :

ประเด็นที่อาจารย์ศานติพุดตอนท้ายน่าสนใจ ผมอยากจะคิดว่า ในยุคแรกนั้นอิทธิพลที่เข้าสู่วัฒนธรรมไทยน่าจะมาจากเขมร เพราะเขมรยิ่งใหญ่มาก แต่ว่าพอมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ไทยมีอำนาจมาก ผมว่าเวลาเราดูประวัติศาสตร์เราต้องดูให้ลึกลงไปด้วย เพราะที่จริงแล้วกษัตริย์เขมรคือองค์ประกันอยู่ที่กรุงเทพฯ โตะที่นี้ บวชเรียนที่นี้ ดังนั้นเมื่อเขากลับก็ต้องเอาวัฒนธรรมของไทยกรุงรัตนโกสินทร์กลับไปด้วย

เวลาเราดูเราอาจจะไม่ทันคิด แต่ผมเห็นว่าพระนเรศวรซึ่งเป็นองค์ประกันอยู่ที่พม่าตั้งแต่เล็กๆ ต้องเป็นภาษาพม่าแน่นอนเลยร้อยเปอร์เซ็นต์ จึงรู้ว่าในเมืองพม่าเมืองมอญเป็นอย่างไร และอะไรอีกหลายอย่าง ผมไม่แน่ใจว่าสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเขียนไว้หรือไม่ แต่ว่าตำแหน่งที่เรียกว่าเจ้าฟ้าก็มาเริ่มต้นประมาณอยุธยาตอนกลาง จนทำให้คิดว่าเพราะอิทธิพลของพวกเจ้าฟ้าไทยใหญ่หรือไม่ที่เราเอาตำแหน่งเขามา แต่เดิมในสมัยอยุธยาตอนต้นไม่มีตำแหน่งเหล่านี้ อย่างนี้เป็นต้น

ผมว่าบางที่ที่ต้องมองว่าในช่วงประวัติศาสตร์ช่วงไหน ซึ่งสิ่งที่น่ารำคาญที่สุดระหว่างเขมรกับไทย คือนาฏศิลป์ไทยไปแสดง พอไปเจอนาฏศิลป์เขมร ต่างคนต่างก็กล่าวหาว่าประเทศใครลอกใคร ดังนั้นเวลาเขาแสดงนาฏศิลป์เขาจึงหาทางออกด้วยการไม่เชิญไทย หลายครั้งที่ผมไปฟังที่กรุงเทพฯ ไม่เชิญไทยดีกว่า เดี่ยวยุ่งยาก

แต่ผมคิดว่าเพียงแค่ว่าชัคนาคตีกดาบรพร์ เราบอกโชนมาจากชัคนาคตีกดาบรพร์ เอาเข้าจริงแล้ว ชัคนาคตีกดาบรพร์ ชัคนาคฟังรู้เรื่อง แต่ตีกดาบรพร์แปลว่าอะไร บัดตะบัน คือตีน้ำ หรือกวนเกษียรสมุทร เพราะฉะนั้นโชนที่เราบอกว่ามาจากการแสดงชัคนาคตีกดาบรพร์ ผมว่ามา

จากนครวัดนครธมแน่ๆ

ถ้าเราดูภาพของรูปจำลองหลักยักษ์หนุมานเป็นท่าโขน ผมว่าโขนต้องเกิดในราชสำนักยโสธรปุระ แล้วเราไปจับเขามาในเวลาที่ไปตีกรุงศรีโยธยาปุระได้ เหมือนพม่าตีอยุธยาได้ก็จับโยชยาอักษ(?) หรือระบำโยชยาซึ่งพม่าก็มีว่า ผมว่าประเด็นทางประวัติศาสตร์นี้ถ้ามันไม่เคลียร์ต่างคนต่างก็จะอ้างเป็นของตัวเองตลอดเวลา

ยกตัวอย่างง่ายๆ เริ่มแรกผมไม่ได้สนใจเรื่องภาษาเขมร แต่เมื่อเริ่มเรียนภาษาเขมรก็เกิดปัญหากับตัวเองเหมือนกัน อย่างเช่นชุดไทย คุณต้องนุ่งโจงกระเบนใช้ไหม โจงกระเบนแปลว่าอะไร โจง แปลว่า ผูก กระเบนแปลว่า ทาง เป็นภาษาเขมร จะเป็นไทยแท้ได้ยังไง

ผมชอบคำของอาจารย์วิไลวรรณมากที่ใช้คำว่าลูกผสม ผมคิดว่าความเป็นไทยของเรา ความเป็นไทยที่ดี ที่ร้ายรวย หลากหลาย ผมว่ามาจากการที่ผสมและจากการที่ได้รับอิทธิพลมาเยอะเยอะ ผมคิดว่าเราน่าจะแสวงหาแนวนี้

ยกตัวอย่างอ้างอีกรอบ เมื่อเข้านั้นนั่งคุยกับอาจารย์ Ben Anderson ซึ่งอาจารย์บอกว่า

you ไปดูชีวิตในพจนานุกรม สารานุกรมหลายๆ ฉบับ คำไทยที่เรามีนั้นมาจากไหนบ้าง ในวงเล็บบอกว่ามาจากไหน เขมร บาลี-สันสกฤต มอญ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ

อาจารย์เบนบอกว่าภาษาอังกฤษนั้นยิ่งใหญ่เพราะว่าไปเอาของคนอื่นมาเยอะมาก แล้วมาทำให้เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษจึงเป็นภาษาที่มีพลังมหาศาล

ผมเชื่อว่าภาษาไทยก็เป็นอย่างนั้นและความเป็นไทยก็เป็นอย่างนั้น ผมเห็นว่าสิ่งที่เราทำหรือเรามาคุยกันวันนี้เรื่องมอญ-เขมรศึกษา คงเป็นส่วนหนึ่งของความเข้าใจในความหลากหลายในอุษาคเนย์ ผมชอบทฤษฎีของอาจารย์วิไลวรรณมากๆ ดังที่อาจารย์บอกว่าพูดแล้วก็เชิญมาพูดอีก อาจารย์คิดแปลกและน่าสนใจมาก ผมยังไม่เคยคิดไกลถึงขนาดนั้น

แม้ว่าอาจารย์ของเราคือ อาจารย์เดวิท ้วยอาจ ซึ่งเป็นอาจารย์ของอาจารย์เดชและผม จะบอกว่าอยุธยาเป็น Accessor ของอังกอร์ เป็นผู้สืบ

มรดกของยโสธรปุระ ผมอยากจะคิดว่ามันคงเหมือนคนจีนคนแต่จิวซึ่งในที่สุดภาษาของเขาก็กลายเป็นภาษาไทย ในขณะที่สมัยอยุธยาเน้นเดิมน่าจะเป็นภาษาเขมร แต่เนื่องจากภาษาไทยกลายเป็นภาษาดังที่อาจารย์นิธิใช้คำว่าเป็นภาษาที่ครอบคลุมดินแดนบริเวณกลุ่มไทย-ลาวตรงข้างบนนี้ ข้างล่างก็คือกลุ่มที่เป็นมลายูอินโดนีเซีย ผมว่าประเด็นนี้ทำให้เรามองเห็นอะไรได้เยอะทีเดียว ต้องขอขอบคุณอาจารย์ทั้งสองมากๆ ครับ

พิเชฐ :

ผมก็คงถือโอกาสขอบพระคุณท่านอาจารย์ชาญวิทย์ที่ให้ข้อแลกเปลี่ยน และขอขอบคุณท่านวิทยากรของเรา อาจารย์วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์ และอาจารย์ศานติ ภัคดีคำ ที่มาให้ความรู้ รวมถึงอาจารย์พจน์ย์ เพิ่งเปลี่ยนที่ท่านกลับไปเพราะมีธุระ

ขอขอบคุณท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน หวังว่าโอกาสหน้าคงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเสวนาต่างๆ ในเรื่องความรู้ทางวิชาการร่วมกันอีก สวัสดิ์ครับ

พิธีกร (อัศรพงษ์) :

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มาร่วมงานในวันนี้นะครับ ฟังแล้วก็รู้สึกอิมอกอิมใจ ผมนั่งฟังก็รู้ว่าเราก็กี่มาเจอกันอีกงานหน้า วันที่ 23-24 ที่หอประชุมเล็ก ท่านใดประสงค์จะร่วมงานสามารถลงชื่อได้ที่ข้างหน้า

ขอขอบพระคุณทุกท่าน โปรดติดตามรายการของโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในครั้งหน้า ขอให้เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ขอบคุณครับ

นตฺถิ ปญฺญาสมมา อภา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี

แม่โขง สาละวิน

MEKONG-SALWEEN

ถึ ٱญญาสมา อากา
สว่าง เสมอด้วยปัญญา ใหมมี

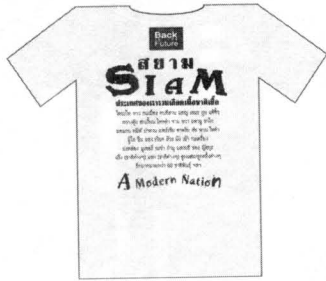
ศาละวิน แม่โขง

 TOYOTA

มูลนิธิเพื่อสุขภาพไทย

ตัวอย่าง: 200 บาท

คอปก
ตัวอย่าง: 300 บาท

สั่งซื้อได้ที่

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ
โทร/โทรสาร 0 2433 8713

シャム

Back
to the
Future

暹羅

สยาม
SIAM

There is great ethnic, linguistic and cultural diversity among the people of our Nation.

Akha, Arabs, Cham, Chong,
Farang (different nationalities), Hainan,
Hmong, Ho, Hokkien, Isan, Javanese, Karen,
Khae, Khaek (different nationalities), Khammu,
Khmer, Khyn, Kui, Kwantung, Lao, Lua/Lawa, Malays,
Melabri, Mien, Mogan, Mon, Muser, Nyagur, Palong,
Pathans, Persians, Phuan, Phu Tai, Po, Sakai, Shans,
Tai Dam, Tai Youn, Tamils, Techieu, Thai, Viet, Yao,
Yong, etc. - in total over 50 ethnicities and languages.

A Modern Nation

www.petitiononline.com/siam2007

150.

ISBN 978-974-33-7987-3

9 789741 379873